Lichamelijke Opvoeding

Jaargang 102 - 31 okt. 2014

Topic Passend onderwijs

Een vakleerkracht in het bewegingsonderwijs

In memoriam:
Oene Loopstra

Good practice met leergang pabo

Nummer 9

KVLO

Skiën in Winterberg

- ✓ betaalbare wintersport
- ✓ 45km piste & 80 afdalingen
- ✓ ruim aanbod van accommodaties
- ✓ All-In pakket op maat
- ✓ sneeuwzeker tot half maart

ACTIVE ADVENTURE
WWW.ACTIVEADVENTURE.NL

GGTO

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

TRENOMAT
DE GRAAF EN VAN STIJN BV

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

huski reizen
Wintersport, outdoor & zeilkampen

www.huski.nl
info@huski.nl
tel. 030 8000 600

Dé Specialist in actieve schoolreizen!

VeBON

Inhoud:

TOPIC

Topic Passend onderwijs

Alle kinderen verdienen een zo passend mogelijke plek in het onderwijs. Onderwijs dat leerlingen uitdaagt, dat uitgaat van hun mogelijkheden en rekening houdt met hun beperking. Kinderen gaan, als het kan, met de invoering van het passend onderwijs naar het regulier onderwijs. Het idee is dat kinderen zo goed worden voorbereid op een vervolgopleiding en op een plek in de samenleving. Een belangrijke vraag is of docenten in het reguliere onderwijs al voldoende zijn toegerust om alle kinderen passend onderwijs te verzorgen. In dit nummer is volop aandacht voor recente ontwikkelingen en de implicaties hiervan voor de vakdocent LO.

6 | Passend onderwijs: (on)mogelijkheden? / *Dico Rouw*

8 | Meedoen met gym: plezier en succes stimuleren door op maar motorisch te leren / *Femke van Abswoude en John van der Kamp*

12 | Passend bewegingsonderwijs: de rol van de professional / *Mieke van den Berg*

14 | Passend gymonderwijs / *Tim van Kernebeek*

22 | Klasse(n)spel en passend onderwijs / *Annematt Collot d'Escury, Jarno Hilhorst, Roel van Beusekom en Ivo Dokman*

26 | Een kijkje in de gymzaal van ... / *Joerik ten Doeschot*

En verder

16 | Oene Loopstra (1936 – 2014) bevlogen pleiter voor verantwoord bewegen / *Gert van Driel en Harry Stegeman*

19 | **Good practice met de leergang LO op de Pabo** / *Gerdi Deul en Hans Dijkhoff*

38 | Sport Op Basisscholen (SOB) en PPS / *Jacqueline Vink en Laura Peels*

40 | Gymwijzer eindelijk digitaal / *Joost Brand*

44 | Een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs / *Lotte Heijs en Niels Reijgersberg*

46 | Hoe belangrijk vindt Nederland gymles en sport op school? / *Gerda op het Veld*

49 | De bijdrage van LO aan de motorische ontwikkeling van kinderen / *Joris Hoeboer (MMI), drs. Marieke Krijger, prof. dr. Geert Savelsbergh en dr. Sanne de Vries*

PRAKTIJK

22 | Klasse(n)spel en passend onderwijs / *Annematt Collot d'Escury, Jarno Hilhorst, Roel van Beusekom en Ivo Dokman*

26 | **Een kijkje in de gymzaal van ...** / *Joerik ten Doeschot*

28 | Een leven lang sporten, een leven lang atletiek / *Dorien van der Burg*

32 | Wintersport@school, wintersportlessen voor in de gymzaal / *Bart de Wolf*

36 | Leermiddelen digitaal en direct toegankelijk (2) / *Hjalmar Zoetewei en Maarten Massink*

RUBRIEK

5 | Eerste pagina

20 | **(KV)LO en recht**

31 | Onderwijspagina

43 | Schoolsport, Olympic Moves

52 | Mery Graal

53 | Scholing

54 | Laatste pagina

Reageren op vakblad-artikelen? Twitter @KVLOnL

Met de qr-scan van de hiernaast afgebeelde code kun je rechtstreeks naar *kvloweb.nl* waar alle links uit dit nummer aanklikbaar zijn. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

FOTO OMSLAG: ANITA RIEMERSMA

PRAKTIJKCOVER: ANITA RIEMERSMA

MASTER OF SPORTS: VERGROOT JE KWALITEITEN!

Wil jij je ontwikkelen, je vak verder onderbouwen en professionaliseren? Zoek je verdieping door middel van onderzoek? Dan is de opleiding Master of Sports de juiste opleiding voor jou.

Fontys Sporthogeschool biedt deze succesvolle **NVAO geaccrediteerde opleiding** 2-jaarlijks aan. Het eerstvolgende startmoment is **september 2015**. Deze Master legt het accent op **toegepast onderzoek** en belicht de **education** kant van het vakgebied. Ontwikkelingen op het gebied van health komen in grote lijnen aan bod.

De twee-jarige opleiding wordt in **deeltijd** aangeboden op vrijdagmiddag en -avond in Eindhoven.

Lerarenbeurs
Deelnemers uit het onderwijs kunnen gebruik maken van de Lerarenbeurs voor (co)financiering. Een deel van de kosten en vervanging binnen het eigen onderwijsinstituut kunnen hier worden aangevraagd.

Docenten
De Master of Sports heeft een **sterk, hoogopgeleid basisteam**, onder leiding van dr. Lars Borghouts. Daarnaast worden toonaangevende gastsprekers aangetrokken voor inbreng op specifieke terreinen.

Geinteresseerd?
Ga dan naar www.masterofsports.nl voor meer informatie of het aanmelden voor de Master of Sports nieuwsbrief. Vanaf najaar 2014 starten de informatieavonden weer. Op **vrijdag 21 november a.s.** vindt de eerste bijeenkomst plaats.
Andere data worden gecommuniceerd via de website en nieuwsbrief. Ga naar de website en meld je nu aan voor de informatieavond.

Fontys Sporthogeschool

De vrijblijvendheid voorbij!

Er is de laatste tijd veel gesproken over hoeveel uren lichamelijke opvoeding gegeven moeten worden. De lessentabel is in 2005 vervallen, maar voor het vak lichamelijke opvoeding is een uitzondering gemaakt. Bij veel scholen heerst echter onduidelijkheid wat dit nu precies betekent.
Op verzoek van de KVLO hebben het ministerie van OCW en de Onderwijsinspectie nog eens precies gekeken naar de betekenis van het amendement uit 2006 dat het aantal lesuren LO in het VO regelt. Daarover bestond veel onduidelijkheid en verwarring, omdat er soms werd gerekend met een gemiddelde voor het hele VO ('ongeveer twee uur') en soms met de exacte lessentabel van de betreffende school uit 2005. In de notitie *'Hoeveel uren lichamelijke opvoeding moeten worden gegeven op scholen voor voortgezet onderwijs?',* heeft de Onderwijsinspectie een beleidslijn uitgewerkt die als uitgangspunt wordt gehanteerd in het toezicht. Deze beleidslijn is in afstemming met het ministerie van OCW opgesteld.
De onderwijsinspectie heeft nu per schoolsoort (vmbo, havo, vwo) bepaald hoeveel uren lichamelijke opvoeding er gegeven moeten worden. Voor het vmbo geldt gemiddeld 2.5 uur per week, voor het havo gemiddeld 2.2 uur per week en voor het vwo gemiddeld twee uur per week.

Meer aandacht nodig voor het vmbo

Wij zijn tevreden met deze uitleg en bepaling, omdat het duidelijkheid schept en in lijn is met het aantal uren dat in het amendement wordt genoemd (de minimumlessentabel uit 2005).
Het is vooral goed nieuws voor de grote groep vmbo-leerlingen die op dit moment te weinig gymlessen krijgt (20-30%), zoals blijkt uit de verschenen nulmeting van het Mulier Instituut van 19 september. Wij willen daar waar mogelijk scholen helpen een extra inhaalslag te maken voor deze groep leerlingen.

Voor het PO lijkt een stevig fundament ook in zicht te komen

Met de aangenomen moties van de Tweede Kamer op 7 oktober, waarin zij de regering oproept om scherper toezicht te houden op minimaal twee uur bewegingsonderwijs gegeven door een bevoegde en vakbekwame (vak)leerkracht, lijkt er ook voor het PO een steviger fundament te komen voor voldoende en goed bewegingsonderwijs voor alle kinderen.
Gelukkig komen er steeds meer scholen die hun verantwoordelijkheid nemen en ook goed gebruikmaken van wetenschappelijke onderzoeken om criticasters over de streep te trekken. Het onlangs verschenen onderzoek van de Universiteit van Göteborg is daar een goed voorbeeld van. Zij hebben gekeken naar het effect van twee uur extra gym op school. Van de leerlingen die dat kregen, behaalde een groter deel de leerdoelen van de vakken Zweeds, Engels en Wiskunde, dan van de minder actieve scholieren die de extra lichamelijke opvoeding niet kregen.
„Je kunt zeggen dat twee uur per week extra lichamelijke opvoeding de kans verdubbelt dat een leerling de nationale leerdoelen haalt. Bij de controlescholen waar de scholieren geen extra gym kregen, zagen we deze verbetering niet. Eerder het tegenovergestelde", zegt Thomas Linden. „Er is discussie over of meer gym ten koste gaat van de tijd voor andere vakken waardoor de schoolprestaties achteruit zouden gaan. Onze studie toont aan dat het precies andersom is".
Met deze positieve uitkomsten sluit ik deze eerste pagina af.
Wij gaan er vanuit dat de 400.000 kinderen in het PO die nu nog maar een uurtje gym krijgen, snel minimaal twee uur gymles krijgen van een echte gymleraar en daarmee meer kansen op een actieve en gezonde leefstijl met blijvend beweegplezier!

Jan Rijpstra

COLOFON

Lichamelijke opvoeding is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Hilde Bax, Peter Barendse, Jan Faber, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Mark Jan Mulder, Berend Brouwer (VZ), Jorg Radstake en Sebastiaan Platvoet. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 60,– (buitenland € 80,–) Losse nummers € 5,– (excl. verzendkosten). Iedere week verschijnt er een digitale nieuwsbrief. Aanmelden via www.kvlo.nl. Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com. Verschijningsdata 2014: 31 januari, 28 februari, 28 maart, 25 april, 30 mei, 27 juni, 29 augustus, 26 september, 31 oktober, 21 november, 19 december. Druk: Drukkerij Ten Brink Meppel, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855 111. Vormgeving+Opmaak: FIZZ reclame+communicatie, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246 162. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

TOPIC

Passend onderwijs: (on)mogelijkheden?

Het Passend onderwijs is een volgende wet in navolging op de Wet Weer Samen Naar School (WSNS) om de kloof tussen het regulier en speciaal onderwijs te verkleinen, zodat er meer leerlingen in het reguliere onderwijs opgevangen kunnen worden. De ware reden van de overheid zal echter wel liggen in de portefeuille. Wat zijn de(on) mogelijkheden van de wet op het Passend onderwijs? Iedere wet kent namelijk een keerzijde, zo ook deze.

Door: Dico Rouw

Aanleiding

De Wet op het Passend onderwijs is door de overheid ingevoerd om de kwaliteit van het speciaal onderwijs in Nederland te verbeteren en structuur aan te brengen in de omslachtige financiering. Dit doet ze door onder andere het aantal samenwerkingsverbanden tussen scholen terug te brengen van 350 naar 150. Maar de daadwerkelijke reden ligt eigenlijk alleen op het financiële vlak. In de afgelopen jaren heeft de overheid aan het einde van hun boekjaar ieder jaar weer miljoenen extra in het speciaal onderwijs moeten steken om dit gefinancierd te krijgen. Ze kreeg hier geen grip op door het steeds groeiende aantal leerlingen met een indicatiestelling. Daarom heeft de overheid deze nieuwe wet in het leven geroepen. De nieuwe wetgeving houdt in dat de samenwerkingsverbanden (landelijk 76 in het PO en 74 in het VO) rechtstreeks financiële middelen krijgen van de overheid om het speciaal onderwijs mee te bekostigen in hun regio. De enige uitzondering hierop geldt voor de clusters 1 en 2. Die worden rechtstreeks door de overheid gefinancierd. Er zijn namelijk minder instellingen voor cluster 1 en 2 zijn dan er samenwerkingsverbanden zijn. De subsidie is gebaseerd op het aantal leerlingen in die regio en naar rato krijgt het samenwerkingsverband daarvan haar financiële middelen. Hiermee is een einde gekomen aan het tijdperk van het 'rugzakje'.

Financiën

Het eerste opvallende aan de nieuwe wet is de financiering. Waar eerst de ouders inspraak hadden in de besteding van het leerlinggebonden budget ('rugzakje') verdwijnt dit geld nu op de grote hoop die een samenwerkingsverband van de overheid krijgt. Hier komen we de eerste hobbel op de weg tegen. In de oude wetgeving werd het speciaal onderwijs gefinancierd naar het aantal leerlingen dat daadwerkelijk in het speciaal onderwijs zat.
De nieuwe wetgeving baseert haar financiering op basis van het aantal leerlingen (regulier en speciaal) dat in de regio (samenwerkingsverband) onderwijs geniet.
In sommige regio's betekent dit dat zij minder financiën krijgen om haar speciaal onderwijs in de huidige bezetting volledig te kunnen financieren en zullen zij dus met een plan dienen te komen hoe daar mee om te gaan. Gelukkig heeft de overheid dit ook al enigszins ingezien en gaat ze over een periode van vijf jaar over op een gelijke verdeling van middelen over alle samenwerkingsverbanden. Dit wordt in overheidstermen 'verevening' genoemd.
Het voordeel van deze wijze van bekostigen van het onderwijs is dat de bekostiging en toekenning van lichte en zware ondersteuning in een hand (van het samenwerkingsverband) komen te liggen. Nadeel is dat ouders niet meer kunnen bepalen waar het geld voor hun kind aan besteed gaat worden. Ouders kunnen nu alleen nog inspraak (instemmingsrecht) hebben op het beleid en de verdeling van het budget van het samenwerkingsverband via een platform: de ondersteuningsplanraad.

Ondersteuningsplan

Ieder samenwerkingsverband dient een ondersteuningsplan opgesteld te hebben waarin het onder meer aangeeft welk niveau van basisondersteuning het biedt, hoe met de deelnemers een samenhangend geheel aan ondersteuningsvoorzieningen is gecreëerd, hoe de beschikbare middelen worden verdeeld, op welke wijze verwijzing naar het ((voortgezet) speciaal onderwijs) ((v)so) plaatsvindt en hoe het ouders informeert. Hierdoor kan een samenwerkingsverband dus in principe meer maatwerk leveren. De uitwerking en uitvoerbaarheid hebben veel tijd nodig (gehad). Vandaar dat de wet op het Passend onderwijs pas per 1 augustus 2014 is ingegaan en niet een jaar eerder. Want iedere school heeft veel tijd moeten besteden aan het aanleveren van informatie voor dit ondersteuningsplan. Zodanig dat ze de juiste ondersteuning zouden krijgen. Tijd die mijn inziens beter gebruikt had kunnen worden aan het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs zelf.

Kwaliteit van onderwijs

De overheid poogt met deze wet op het Passend onderwijs om de kwaliteit van het speciaal onderwijs (so) te verbeteren maar op dit punt slaan ze nu de plank volledig mis! Want wat is er mis met de kwaliteit van het speciaal onderwijs in Nederland? Volgens mij doen wij het juist erg goed en zijn wij vooruitstrevend in Europa waar het omgaan met leerlingen met een stoornis of beperking betreft. De leerkrachten werkzaam in het so zouden allemaal een grote pluim moeten krijgen voor het werk dat zij met hun leerlingen verzetten. Voordat een kind namelijk in het speciaal onderwijs geplaatst wordt, heeft het al een heel traject doorlopen. Tijdens dit traject is het zelfvertrouwen en emotioneel welbevinden van het kind zwaar op de proef gesteld en vaak zelfs ook geschaad. De school voor speciaal onderwijs werkt deze schade overwegend binnen een schooljaar weg, waardoor ouders een ander kind thuis

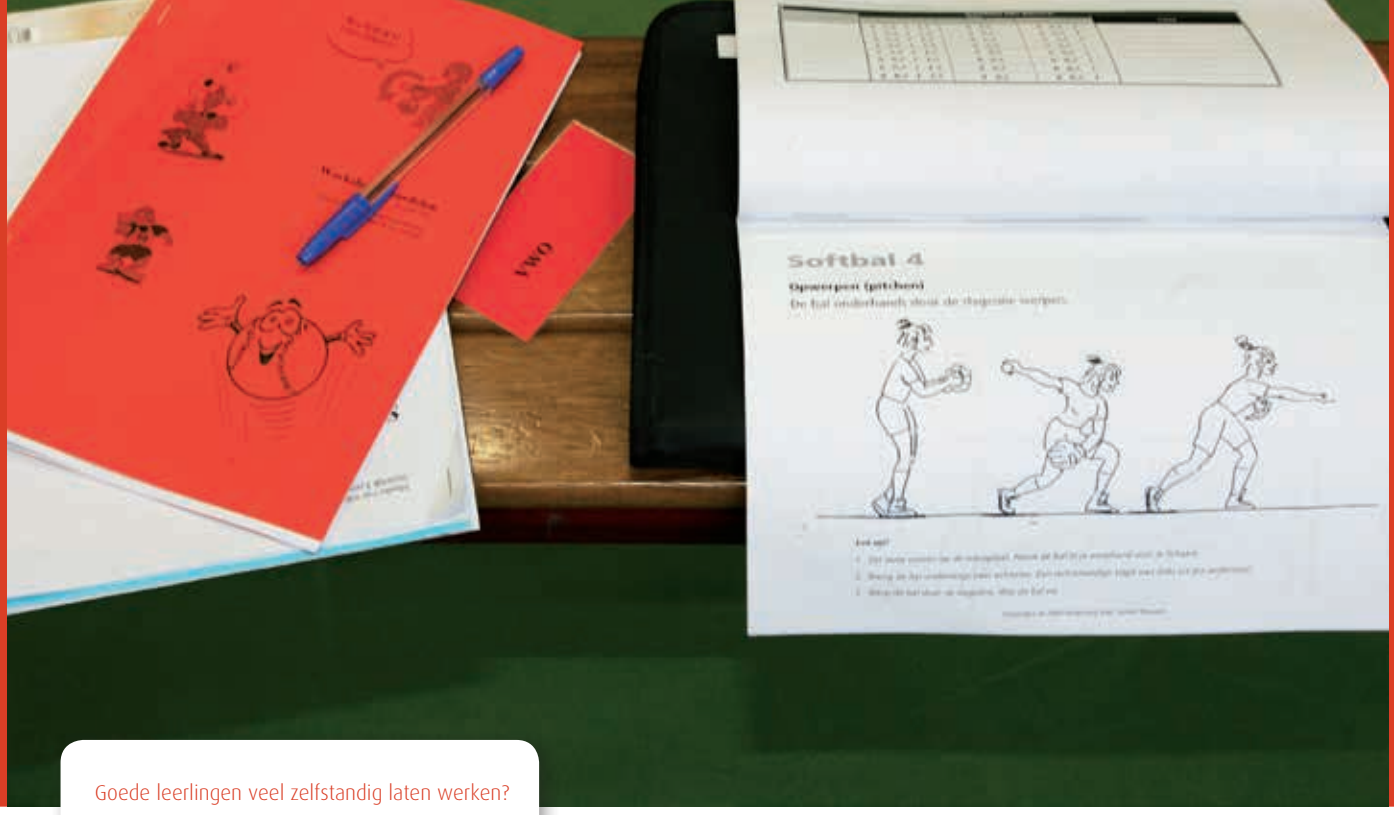

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Goede leerlingen veel zelfstandig laten werken?

krijgen. Op een so-school zitten dus juist allemaal specialisten met hart voor deze leerlingen. Ik noem ze daarom ook wel eens de vakidioten, omdat zij zoveel voor deze leerlingen overhebben.
Als ik daarentegen kijk naar de situatie in het regulier onderwijs, dan zie ik een ander beeld. Ook daar zitten heel vakbekwame leerkrachten. Echter veel collega's met te weinig kennis over de meest voorkomende stoornissen en beperkingen van leerlingen en wat daarvan de consequenties zijn voor hun lessen. En juist dit aspect is nu zo hard nodig om van de Wet op het Passend onderwijs een succes te kunnen maken en het gat te dichten tussen het regulier en het speciaal onderwijs. Het meest simpele voorbeeld hiervan is de leerling met ADHD met zijn kenmerkende uitspraak "Juf, ik wil wel, maar het lukt me gewoon niet om ...". Het kost de juf veel moeite om dit probleem te kunnen reguleren. Daardoor krijgt de gemiddelde leerling van de groep minder tijd en aandacht. Als de juf nu meer kennis en kunde zou hebben dan zou ze met deze leerling een strategie bepaald en afgesproken hebben. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn dat het kind op geregelde momenten gedurende de dag een soort time-out mag nemen en even iets anders kan doen. Hierdoor kan dit kind zijn spanningsboog weer ontladen en geconcentreerd verdergaan met de taak die het op dat moment dient uit te voeren. Het alternatief: het voorschrijven van medicijnen is eenvoudiger maar niet altijd in het belang van het kind. En zo zijn er natuurlijk veel meer oplossingen te bedenken voor de vele stoornissen en beperkingen die er tegenwoordig bedacht zijn.

Mogelijkheden

Zijn er wel mogelijkheden en kansen binnen deze nieuwe wetgeving? De inleider (dhr. Wim Ludeke) op de studiedag voor speciaal onderwijs en praktijkonderwijs van maandag 14 april 2014 aan de ALO-HAN heeft mij aan het denken gezet. Hij kwam met het idee om de leerkracht buiten de muren van zijn eigen school te laten kijken (wel binnen het eigen samenwerkingsverband). Als men daadwerkelijk de kwaliteit van het onderwijs wil verbeteren, dan is het dus een logische stap om de kennis en kunde die al aanwezig zijn binnen het samenwerkingsverband (en speciaal onderwijs) optimaal te benutten. Het samenwerkingsverband moet er alles aan doen om de kennisoverdracht te laten plaatsvinden. In te zetten middelen zijn onder andere het organiseren van studiedagen, clinics, uitbreiden van ambulante begeleiding en lesbezoeken. Als het samenwerkingsverband dit oppakt, komen de leerkrachten veel dichterbij elkaar, komt er meer begrip voor beide situaties en zal de kloof tussen regulier en speciaal onderwijs vanzelf kleiner worden. En volgens mij is dat wat iedereen wil bereiken! Nogmaals: dit vergt wel de nodige inspanning van het samenwerkingsverband. En als zij dit niet initieert, dan roep ik bij dezen alle (vak)leerkrachten in het speciaal onderwijs op om een polsstok te pakken en over deze kloof te springen om hun kennis en kunde te delen. Zo kan de *samenwerking* binnen het verband letterlijk verbeteren.

Advies opleidingsscholen

Het hele bovenstaande stuk houdt natuurlijk ook in dat de opleidingsinstituten (Pabo, ALO) hier een rol spelen. Zij dienen de toekomstige leerkrachten optimaal toe te rusten voor hun beroepsbeoefening. Daarbij hoort dat wij hen minimaal de kennis bijbrengen over de meest voorkomende stoornissen en beperkingen bij leerlingen. Vanuit de theorie kan men dan de vervolgstap maken naar wat dat voor consequenties heeft voor de inhoud van de lessen. En voor hen die weten dat ze graag in het speciaal onderwijs willen gaan werken is de laatste stap: stagelopen, een niet te missen leermiddel om het omgaan met leerlingen met een stoornis of beperking zichzelf eigen te maken. ◀

Dico Rouw is opleidingsdocent aan de ALO-HAN Sport en Bewegen

Bronnen

http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/hoofdpunten-wetpassend-onderwijs/

Onderwijswet, Wet van 11 oktober 2012 tot wijziging van enkele onderwijswetten in verband met een herziening van de organisatie en financiering van de ondersteuning van leerlingen in het basisonderwijs, speciaal en voortgezet speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. (2012). 's- Gravenhage: Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden jaargang 2012, 533.

Contact:

Contact: dico.rouw@han.nl

TOPIC

Meedoen met gym:

plezier en succes stimuleren door op maat motorisch te leren

Het merendeel van de kinderen met een motorische beperking of achterstand doet in hun vrije tijd niet of nauwelijks mee aan sport- en beweegactiviteiten (Bult, Verschuren, Jongmans, Lindeman & Ketelaar, 2011). De gymles op school is voor deze kinderen vaak de enige plek waar ze ervaringen opdoen met sport en -bewegingsactiviteiten. Met de nieuwe wet Passend Onderwijs komen steeds meer van deze kinderen in het reguliere onderwijs terecht. Vakleerkrachten lichamelijke opvoeding staan voor de belangrijke uitdaging om ook deze kinderen met plezier en succes mee te laten doen in de gymles. Het onderzoeksprogramma 'Meedoen met Sport' wil de vakleerkrachten hierin ondersteunen.

Door: Femke van Abswoude en John van der Kamp

Het onderzoeksprogramma 'Meedoen met Sport'

Met het ingaan van de nieuwe wet Passend Onderwijs zullen meer kinderen met een motorische beperking of achterstand naar een reguliere school gaan. Dit betekent dat vakleerkrachten Lichamelijke Opvoeding vaker met deze kinderen te maken zullen krijgen in de gymles. Dit roept natuurlijk vragen op. Welke motorische beperkingen en achterstand hebben deze kinderen? Wat is motorisch haalbaar voor deze kinderen en wat niet? Zijn er andere factoren die het meedoen aan sport- en bewegingsactiviteiten in de gymles bemoeilijken? Hoe help ik deze kinderen om beter te leren bewegen, moet ik daar speciale maatregelen voor treffen, en gaat dat niet ten koste van de andere kinderen?

In september 2013 is de Radboud Universiteit samen met de Vrije Universiteit gestart met een door de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gefinancierd, vierjarig onderzoeksprogramma 'Meedoen met Sport'. 'Meedoen met Sport' zet wetenschappelijk en toegepast onderzoek in om vragen uit het bewegingsonderwijs en de jeugdsport over het leren bewegen door kinderen met een motorische beperking of achterstand te beantwoorden. Het programma richt daarbij zich vooral op het motorisch leren van kinderen met Cerebrale Parese (CP) en *Developmental Coordination Disorder* (DCD - dit zijn kinderen die vroeger onhandig of houterig werden genoemd). Samen vormen zij de grootste groep kinderen in Nederland met een motorische beperking of achterstand. Uit het onderzoeksprogramma zullen ondermeer een handboek, cursus en beleidsrichtlijnen over motorisch leren en trainen op maat voor professionals in het bewegingsonderwijs en de jeugdsport voortvloeien. Het uiteindelijke doel is niet alleen dat een groter deel van de kinderen mee gaat doen aan sport- en bewegingsactiviteiten (ook buiten school) maar ook dat ze daarbij minder snel afhaken. Het meedoen van kinderen met CP en DCD aan sport- en bewegingsactiviteiten wordt natuurlijk door meerdere zaken belemmerd, maar een belangrijke barrière is dat ze simpelweg motorisch minder vaardig zijn en meer moeite hebben met het leren of verbeteren van bewegen. 'Meedoen met Sport' zoekt daarom uit bij welke motorische leermethoden (denk daarbij bijvoorbeeld aan methoden die tot impliciet of expliciet leren aanzetten) deze groep kinderen het meest baat heeft om hun motorische vaardigheden te verbeteren. Immers, de verschillen tussen en binnen kinderen met CP en DCD zijn enorm en dat vraagt om een differentiatie van motorische leermethoden. Daarbij telt niet alleen dat kinderen beter leren bewegen, maar ook hoe ze het bewegen ervaren. Dit is namelijk cruciaal voor het (blijven) meedoen aan sport- en bewegingsactiviteiten. Het gaat daarbij om plezier en het geloof in eigen kunnen, *self-efficacy*. Zo geloven kinderen met DCD beduidend minder in eigen kunnen dan hun typisch ontwikkelende leeftijdsgenoten. Dit leidt er toe dat ze, wanneer ze computeren of er een leuk tv-programma is, sneller besluiten niet mee te doen aan sport- en bewegingsactiviteiten (Batey, Missiuna, Timmons, Hay, Faught & Carney, 2014).

> Het gaat daarbij **om plezier** en geloof in eigen kunnen

Om te achterhalen welke motorische leermethoden voor welk kind het meest geschikt zijn, brengen we de persoonsfactoren in kaart die het motorisch leren kunnen beïnvloeden. Daarbij gaat het natuurlijk om motorische vaardigheden, maar ook allerlei cognitieve vaardigheden (zoals werkgeheugen- en aandachtsfuncties) en om zaken als IQ, locatie van de hersenbeschadiging, enzovoort. Daarnaast wordt in kaart gebracht in hoeverre vakleerkrachten al verschillende leermethoden inzetten om het leren bewegen en het plezier en vertrouwen van kinderen met een motorische beperking of achterstand te bevorderen

FOTO: HANS DIJKHOFF

Helpen

(en hoe de kinderen dat ervaren!). Dit verduidelijkt over welke kennis leerkrachten al beschikken en waaraan ze nog behoefte hebben. Dit staat of valt met het scheppen van duidelijkheid over wat de leermethoden precies inhouden. Een compleet overzicht gaat niet op deze plek, we diepen alleen methoden voor impliciet en expliciet motorisch leren uit omdat 'Meedoen met Sport' vanuit dit onderscheid is gestart.

Expliciet en impliciet leren

Expliciete en impliciete methoden verschillen in de mate waarin ze de leerlingen bewust maken van hoe ze het best kunnen bewegen. Bij expliciete leermethoden geeft een leerkracht aanwijzingen en feedback om de kinderen daar zo bewust mogelijk van te maken, terwijl impliciete leermethoden er juist op gericht zijn die bewustwording zo veel mogelijk in te dammen. Bij expliciet leren wordt dus een grote hoeveelheid bewuste, verwoordbare kennis opgebouwd over hoe de beweging het best uitgevoerd kan worden; het bewegen verbetert door deze kennis bewust toe te passen tijdens het oefenen. De aanwijzingen en feedback van een vakleerkracht zijn een belangrijke bron voor deze kennis. Bij impliciet leren daarentegen komen verbeteringen tot stand zonder een toename in de kennis over de beweging. De leerling verbetert zich zonder dat zij of hij in detail weet hoe de beweging (beter) moet worden uitgevoerd. Expliciet en impliciet leren onderscheiden zich in de kern door de mate waarin de leerling bewuste kennis opdoet over de beweging!

Neem bijvoorbeeld het klassieke onderzoek naar expliciet en impliciet motorisch leren van Masters (1992), waar studenten een golfbal leren putten. Deelnemers die instructies over de putbeweging uit populaire handboeken kregen konden na het leerproces in detail verwoorden hoe ze de beweging uitvoerden. Zij hadden bewuste kennis opgedaan over de beweging en dus expliciet geleerd. Een tweede groep deelnemers moest tijdens het oefenen voortdurend letters opnoemen in een willekeurige volgorde. Ook zij gingen beter putten(!), maar ze waren nauwelijks in staat te vertellen hoe ze de beweging »

Contact:

f.vanabswoude@pwo.ru.nl, j.vander.kamp@vu.nl

FOTO: HANS DIJKHOFF

Duidelijke opdrachten geven

maakten. De letterroeptaak tijdens het oefenen had alle aandacht opgeslokt, waardoor ze niet in staat waren geweest na te denken over hoe ze de beweging (beter) uitvoerden. Zij hadden impliciet geleerd. Een derde groep deelnemers kreeg geen instructies en deed ook geen letterroeptaak. Ze konden hun aandacht dus volledig op het putten richten. Ook deze groep bleek achteraf een behoorlijke hoeveelheid kennis over de beweging te hebben, kennis die ze schijnbaar zelf hadden ontdekt. Dus ook zonder instructies werd er expliciet geleerd! Dit laatste is belangrijk. Een leraar die een impliciet leerproces nastreeft moet actief ingrijpen, zodat de mogelijkheid voor de leerling om na te denken over en bewust kennis op te doen van de ideale beweging zo klein mogelijk is. Interessant misschien, maar waarom zou een vakleerkracht überhaupt moeite doen zijn leerlingen op een impliciete manier te laten leren?

> Vaststellen welke groep het meest gebaat is bij welke **motorische leermethode**

Voorbeeld

We beantwoorden deze vraag bij wijze van voorbeeld. Het gros van methoden voor motorisch leren in het bewegingsonderwijs heeft vermoedelijk een sterk expliciet karakter. Instructies, voorbeelden en feedback zijn er allemaal op gericht duidelijk te maken hoe de beweging 'moet'. De leerlingen krijgen daarmee behoorlijk wat informatie te verwerken. Zo is er bij het basketbalschot expliciete uitleg over de gewenste elleboog- en polsbeweging; de elleboog moet eerst in een hoek van 90 graden, dan volledig uitgestrekt, waarna de hand naar voren klapt (een *wrist flip*). Van de leerling wordt dus verwacht dat zij of hij een heel stappenplan onthoudt en doorloopt. Dat is een behoorlijke belasting voor het werkgeheugen. Het werkgeheugen is verantwoordelijk voor het kort onthouden en verwerken van al deze informatie. Het speelt een cruciale rol in het bewust uitvoeren van een beweging. Het komt echter nog al eens voor dat het werkgeheugen van kinderen met een motorische beperking of achterstand, zoals bij CP en DCD, een mindere capaciteit heeft dan dat van hun typisch ontwikkelende leeftijdsgenoten (Alloway & Temple 2007; Steenbergen, van der Kamp, Verneau, Jongbloed-Pereboom & Masters, 2010). Bij deze kinderen is het werkgeheugen sneller overbelast. En dat zou het leren bewegen met aanwijzingen en feedback voor deze kinderen wel eens extra lastig kunnen maken. We formuleren dit zo voorzichtig, omdat dit een veronderstelling is die nog getoetst moet worden. 'Meedoen met Sport' probeert daarom vast te stellen of expliciete leermethoden wel altijd effectief zijn bij kinderen met CP en DCD, of dat voor een deel van deze groep kinderen impliciete leermethoden, die minder van het werkgeheugen vragen, niet geschikter zijn. Er zijn aanwijzingen dat impliciet leren minder aangedaan is bij kinderen met CP en DCD (Gagliardi, Tavano, Turconi & Borgatti, 2013; Wilson, Maruff & Lum, 2003), maar of dit voor al deze kinderen geldt en in hoeverre dit samenhangt met het werkgeheugen (of andere persoonsfactoren) is niet onderzocht. Bovendien gaat het om simpele laboratoriumtaken, waarvan de betekenis voor reële sport- of beweegcontexten onduidelijk is.

Geen toename bewuste kennis

Stel dat inderdaad blijkt dat (een deel van) deze kinderen gebaat is bij meer impliciete leermethoden, hoe brengt een leraar dat tot stand in de gymles? Immers, zo'n letteroproeptaak is voor kinderen waarschijnlijk het tegendeel van motiverend. Gelukkig zijn er goed toepasbare alternatieven voor handen, zoals analogie leren, leren met een externe focus van aandacht en foutloos of fouten vermijdend leren (zie Poolton & Zachry, 2007; van der Kamp, Duivenvoorden, Kok & van Hilvoorde, 2015). Figuur 1 illustreert ze aan de hand van het basketbalschot. Onderzoek laat zien dat deze leermethoden inderdaad

motorisch leren bevorderen, zonder dat dit gepaard gaat met een grote toename in bewuste kennis. Daarbij komt nog eens dat de impliciete leermethoden er in resulteren dat de beweging beter bestand is tegen stress en vermoeidheid. Haken en ogen zijn er ook. Zo is er vrijwel geen onderzoek bij kinderen. En ook de (meer toegepaste) vraag hoe effectief impliciete leermethoden zijn als er in groepen wordt geleerd (zoals in de gymles), verdient extra aandacht (zie Capio, Poolton, Sit, Holmstrom, & Masters, 2013; van der Kamp e.a., 2015). Capio e.a. (2013) maakten hier wel een begin. Zij pasten bij schoolkinderen tussen 8 en 12 jaar een foutenvermijdende, en dus impliciete, leermethode succesvol in tijdens de reguliere gymles. Het ging daarbij om het mikken van een bal op een doel. Kinderen mikten niet alleen nauwkeuriger, maar ook de kwaliteit van de bewegingsuitvoering of -vorm verbeterde, zonder dat aan de kinderen was uitgelegd hoe ze moesten werpen. Interessant is dat vooral kinderen die het in het begin minder goed deden baat hadden bij deze leermethode. Deze studie is herhaald bij kinderen met een verstandelijke beperking van 4 tot 11 jaar die speciaal onderwijs volgden (Capio, Poolton, Sit, Eguia, & Masters, 2013). Een belangrijke bevinding hier was dat, naast de effecten die ook werden gevonden bij de typisch ontwikkelende kinderen, deze kinderen na het impliciete leerproces vaker meespeelden met balspelen op het schoolplein. De onderzoekers speculeren dat dit kwam doordat de succeservaringen in de gymles leiden tot een groter geloof in eigen kunnen (*self-efficacy*) maar onderzochten deze gedachte niet verder. Een belofteval onderzoek, dat om navolging vraagt.

Figuur 1. Beschrijving van methoden voor impliciet leren

Conclusie

De verschillen tussen kinderen binnen één klas zullen, nu kinderen met een motorische beperking of achterstand vaker in het reguliere onderwijs terechtkomen, alleen maar toenemen. Ook in de gymles. Het is voor vakleerkrachten lichamelijke opvoeding bijna ondoenlijk rekening te houden met alle kinderen afzonderlijk. Om toch zoveel mogelijk motorisch leren op maat mogelijk te maken is belangrijk vast te stellen welke groep kinderen het meest gebaat is bij welke motorische leermethode. Het vraagt om nog veel meer onderzoek, maar we denken dat impliciete leermethoden een veelbelovende aanvulling zijn op de meer traditionele expliciete leermethoden en mogelijk vooral voor kinderen met een motorisch beperking of achterstand. Of dat inderdaad impliciete of toch andere leermethoden zijn moet nog blijken maar het is belangrijk te onderzoeken bij welke leermethoden deze kinderen het meest baat hebben, zodat uiteindelijk vakleerkrachten beter toegerust zijn om alle kinderen -met of zonder motorische beperking of achterstand- met plezier te laten gymmen en zo te stimuleren mee te doen met sport- en bewegingsactiviteiten.

Femke van Abswoude is promovendus bij het *Behavioral Science Institute* aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en John van der Kamp is onderzoeker bij de Faculteit der Bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam en het Kenniscentrum voor Educatie en Bewegen aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle. Femke en John zijn beide betrokken bij het NWO-onderzoeksprogramma 'Meedoen met een motorische beperking: Training en coaching op maat', kortweg 'Meedoen met Sport'. Voor meer informatie, kijk op *www.meedoenmetsport.nl*

Referenties

Alloway, T.P., & Temple, K.J. (2007). A comparison of working memory skills and learning in children with developmental coordination disorder and moderate learning difficulties. *Applied Cognitive Psychology, 21*, 473-487.

Batey, C.A., Missiuna, C.A., Timmons, B.W., Hay, J.A., Faught, B.E., & Cairney, J. (2014). Self-efficacy toward physical activity behavior of children with and without Developmental Coordination Disorder. *Human Movement Science, 36,* 258-271.

Bult, M.K., Verschuren, O., Jongmans, M.J., Lindeman, E., & Ketelaar, M. (2011). What influences participation in leisure activities of children and youth with physical disabilities? A systematic review. *Research in Developmental Disabilities, 32*, 1521-1529.

Capio, C.M., Poolton, J.M., Sit, C.H.P., Holmstrom, M., & Masters, R.S.W. (2013). Reducing errors benefits the field-based learning of a fundamental movement skill in children. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 23*(2), 181-188.

Capio, C.M., Poolton, J.M., Sit, C.H.P., Eguia, K.F., Masters, R.S.W. (2013). Reduction of errors during practice facilitates fundamental movement skill learning in children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research ;57(4),* 295-305.

Gagliardi, C., Tavano, A., Turconi, A.C., & Borgatti, R. (2013). Sequence memory skills in Spastic Bilateral Cerebral Palsy are age independent as in normally developing children.

Van der Kamp, J., Duivenvoorden, J., Kok, M., & van Hilvoorde, I. (2015). Motor skill learning in groups: Some proposals for applying implicit learning and self-controlled feedback. *Reista Internatiocional de Ciencias del Deporte (Internal Journal of Sport Science)* (in druk).

Masters, R.S.W. (1992). Knowledge, knerves and know-how: The role of explicit versus implicit knowledge in the breakdown of a complex motor skill under pressure. *British Journal of Psychology, 83*, 343-358.

Poolton, J.M., & Zachry, T.L. (2007). So you want to learn implicitly? Coaching and learning through implicit motor learning techniques. *International Journal of Sports Science & Coaching, 2*(1), 67-78.

Steenbergen, B., van der Kamp, J., Verneau, M., Jongbloed-Pereboom, M., & Masters, R.S.W. (2010). Implicit and explicit learning: applications from basic research to sports for individuals with impaired movement dynamics. *Disability and Rehabilitation, 32*(18), 1509-1516.

Wilson, P.H., Maruff, P., & Lum, J. (2003). Procedural learning in children with developmental coordination disorder. *Human Movement Science, 22*, 515-526.

TOPIC

Passend Bewegingsonderwijs:

de rol van de professional

Eén augustus 2014, de Wet op Passend onderwijs is in gegaan. Dit betekent dat schoolbesturen een zorgplicht hebben en de samenwerkingsverbanden het geld en de verantwoordelijkheid krijgen voor de uitvoering van het Passend onderwijs. Samenwerkingsverbanden hebben er alles aan gedaan om organisatorisch alles op orde te krijgen. Indicatieprocedures zijn vastgesteld, zorgadviesteams zijn ingericht en criteria voor de zorgplicht zijn uitgewerkt. Er blijft enkel nog een vacature onvervuld voor de functie van directeur Passend onderwijs. Toch blijven er nog wel vragen over....

Door: Mieke van den Berg

Zo op het eerste oog lijkt het allemaal goed geregeld. Maar wat betekent deze wet nu voor de praktijk van het lesgeven? Welke consequenties heeft het voor de lessen Sport en Bewegingonderwijs (SBO). Waar lopen leerkrachten SBO tegenaan? Wat vraagt het van de vaardigheden van een leerkracht SBO? In hoeverre is zijn of haar handelingsrepertoire toereikend genoeg om adequaat in te kunnen spelen op de problematiek waar men mee te maken krijgt?

Consequenties

18 Augustus jl. meldde het NOS journaal in een item over Passend onderwijs, dat tientallen leerlingen geweigerd worden omdat scholen onvoldoende knowhow hebben om de zorg te bieden die de leerling nodig heeft (*http://nos.nl/uitzendingen/20605-nos-journaal-18-augustus-2014-2000u.html, zie kvloweb.nl*). Terwijl het voorkomen van leerlingenuitval juist een reden was om de zorgstructuren van het primair en voortgezet onderwijs te vernieuwen. Uit het rapport van Ledoux, Karsten, Breetvelt, Emmelot & Heim (2007) blijkt dat er weinig aandacht is voor de wijze waarop leerkrachten voldoende toegerust kunnen worden om passende zorg te kunnen bieden. Te meer omdat het begrip 'Passend onderwijs' nader gedefinieerd dient te worden om vast te kunnen stellen wanneer een leerkracht voldoende didactische kwaliteiten bezit om die passende zorg te bieden. Ledoux et al. (2007) schrijven in hun rapport dat er in de beleidsvoornemens opmerkelijk weinig aandacht wordt besteed aan de professionalisering van de leerkrachten. De problematiek in het speciaal onderwijs is de laatste jaren al verzwaard door de komst van Weer Samen Naar School. In vijftien jaar tijd hebben leerkrachten in het speciaal basis onderwijs de populatie zien veranderen. Door de verzwaring van de problematiek waren leerkrachten in het speciaal onderwijs genoodzaakt hun handelingsrepertoire uit te bereiden door bijvoorbeeld scholing en de aanschaf voor methodes voor sociaal emotionele ontwikkeling. Deze leerkrachten zijn het gewend om te werken met leerlingen die extra zorg nodig hebben en weten dat ze hun handelen hier op af moeten stemmen. Maar hoe is dat voor leerkrachten die in het regulier onderwijs werken? Zij krijgen steeds meer te maken met leerlingen die extra zorg nodig hebben, terwijl ze daar over het algemeen minder ervaring mee hebben. Naast de extra-zorgleerlingen die zij er bij krijgen, moeten ze veelal ook klassen van dertig leerlingen onderwijs op niveau aanbieden. Hoe zorgen zij ervoor dat ze het onderwijs zo inrichten dat er voor elke leerling Passend onderwijs wordt geboden?

Iedere leerling is uniek

Het is belangrijk om te kijken naar wat een leerling nodig heeft, omdat iedere leerling uniek is, ook als er sprake is van een stoornis. Om vast te kunnen stellen welke zorg leerlingen nodig hebben, worden diagnoses gesteld en interventies ingezet. Een diagnose stellen kan veel deuren openen naar de juiste hulp en naar de beste aanpak voor een leerling. Vaak voor ouders eindelijk een bevestiging dat er echt iets aan de hand is met hun kind. Echter, men moet ook waken voor 'overdiagnosticering'. Geen leerling met autisme is hetzelfde dus dat vraagt ook om een op de leerling afgestemde aanpak. Dus niet de diagnose of de stoornis moet als uitgangspunt worden genomen, maar de behoefte en de zorg die een leerling nodig heeft. Een belangrijke vraag is of docenten in het reguliere onderwijs deze kennis en vaardigheden nu al bezitten.

Handelingsverlegenheid

Bijlstra (2011) spreekt in zijn rapport over de focus die op de vaardigheden van de leerkracht moeten komen te liggen, in het bijzonder de leerkrachten die in handelingsverlegenheid verkeren als het gaat om de begeleiding van leerlingen die extra zorg nodig hebben. Bijlstra (2011) richt zich op vragen als wat is handelingsverlegenheid, hoe ontstaat het, maar nog belangrijker, hoe kun je het voorkomen of opheffen? Met handelingsverlegenheid bedoelt hij niet dat een leerkracht iets niet kan, maar wanneer een leerkracht als gevolg van dat 'niet kunnen' stress, onmacht of incompetentie ervaart.

FOTO: ANITA RIEMERSMA

De docent moet precies weten wat hij doet

Leerkrachten ervaren handelingsverlegenheid in situaties waarbij er sprake is van externaliserend gedrag, regeloverschrijdend gedrag of snel afleidbaar gedrag. Om die handelingsverlegenheid weg te nemen dienen leerkrachten over kennis en vaardigheden te beschikken. Bijlstra (2011) geeft tevens aan dat leerkrachten de neiging hebben de oorzaak van het probleemgedrag van leerlingen buiten zichzelf te zoeken. Ze schrijven het toe aan bijvoorbeeld de gezinsomstandigheden. Ook als leerkrachten lage verwachtingen hebben van een leerling, reageren zij vaak niet responsief, met alle gevolgen van dien. Reden te meer om verder in te gaan op de vaardigheden die je helpen om adequaat in te spelen op de behoeften van de leerlingen. Bijlstra (2011) doet dit door de focus te leggen op processen die een rol spelen bij het ontstaan van handelingsverlegenheid waardoor je meer zicht krijgt op hoe alles in elkaar zit. Dit vanwege het feit dat het handelen van een leerkracht wordt beïnvloed door een complex geheel van persoons- en omgevingsfactoren. Als je namelijk niet inzichtelijk hebt waarom je in handelingsverlegenheid komt, heeft een interventie weinig kans van slagen. Als een leerkracht herhaaldelijk niet adequaat kan reageren op gedragsrepertoire van een leerling kunnen de problemen verergeren en dit kan van invloed zijn op de rest van de klas.

Contact:

Mieke.vandenBerg@han.nl

Leerkrachtafhankelijk

Claasen e.a. (2009) constateren na bestudering van meerdere onderzoeken dat een optimale ontwikkeling van een kind sterk afhankelijk is van de leerkracht. Onder andere de bereidheid die een leerkracht heeft om effectief om te gaan met verschillen, blijkt een bepalende factor die ten goede komt aan de ontwikkeling van zijn leerlingen (Meijer in Claasen et al., 2009). Deze bereidheid wordt versterkt als een leerkracht zich verantwoordelijk voelt voor het onderwijsleerproces. De mogelijkheid tot zelfregulering draagt hier ook aan bij maar in de praktijk is vaak weinig ruimte hiervoor vanwege de individuele positie en de eisen die van buitenaf op de leerkracht worden gelegd. Het is van belang dat leerkrachten de ruimte krijgen om zelfstandig te handelen om zo hun gedrag te reguleren in de interactie met hun leerlingen. Maar wat voor een kwaliteiten moet je bezitten als leerkracht om in de praktijk goed te kunnen functioneren en in te spelen op de diversiteit die het Passend onderwijs teweeg brengt?

Competentieprofiel

Claasen e.a. (2009) hebben getracht een generiek competentieprofiel te schetsen van de bekwame leerkracht voor inclusie onderwijs. Inclusie onderwijs wil zeggen dat er zoveel mogelijk geprobeerd wordt leerlingen met extra zorgbehoeften in een reguliere schoolomgeving op te vangen, zoals ook met het Passend onderwijs de bedoeling is. Ze komen tot de definiëring van de volgende twee basisdimensies :

A) Professionele beroepshouding en daaraan verbonden kwaliteiten zoals het hebben van een visie en diversiteit vanuit een positief oogpunt kunnen benaderen waarbij de leerkracht in staat is op authentieke wijze te functioneren en oog heeft voor normatieve aspecten van het beroep.

B) De leerkracht moet in staat zijn kennis kritisch toe te passen en de koppeling te maken naar zijn eigen beroepspraktijk. De leerkracht moet handelingsgericht kunnen werken waarbij de behoeften van de leerlingen centraal staan waarbij hij een goede samenwerking aangaat met ouders en andere betrokkenen. De leerkracht heeft een onderzoekende houding waarbij hij open staat voor nieuwe ontwikkelingen en hier op in kan spelen. ❮❚

TOPIC

Passend gymonderwijs

Het is één augustus geweest. De Wet Passend Onderwijs is in werking getreden. Er is afgelopen jaren al veel te doen geweest over de invoering van de wet en de daarbij horende zorgplicht. Ideologisch gezien gaat Passend Onderwijs over optimale ontwikkelingskansen voor alle kinderen, maar welke impact hebben de veranderingen in de praktijk voor de gymdocent in het primair onderwijs?

Door: Tim van Kernebeek

Passend onderwijs beoogt "regulier waar het kan en speciaal waar het moet" (Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011). Tegelijkertijd zal het regulier onderwijs zodanig worden ingericht dat er beter maatwerk geboden kan worden. De nadruk ligt op het zien van mogelijkheden en talenten bij leerlingen in plaats van beperkingen en achterstanden (Mol Lous, A., 2011). Belangrijk bij deze verandering is de nauwere samenwerking tussen scholen binnen een regio, de zorg (Jeugdgezondheidszorg, JGZ) en ouders. Ook andere partijen met specialistische kennis over de ondersteuning van kinderen (zoals Heliomare of stichting MEE) kunnen daarin een rol spelen. Daarmee kan vervolgens een zo goed mogelijk regionaal passend aanbod van onderwijs gerealiseerd worden. De gemeente heeft hierin de regie en krijgt de ruimte om deze samenwerkingsverbanden naar eigen wens in te richten.

Nieuwe rol van de gymdocent

"Docenten moeten in kader van passend onderwijs vooral om kunnen gaan met verschillen in de klas" (*passendonderwijs.nl*) en dat is niet gemakkelijk, ook niet voor gymdocenten. Als de uitersten ver van het gemiddelde niveau liggen en de verschillen binnen een klas (te) groot worden, kan een school extra expertise of middelen inzetten om deze leerlingen zo optimaal mogelijk te begeleiden. Blijkt dit niet de juiste oplossing, dan is de huidige onderwijsplek misschien niet de meest geschikte. Ook is vroege signalering van extra ondersteuningsbehoefte essentieel; of het daarbij nou gaat om beweegvaardigheden, overgewicht of sociale vaardigheden. Bij die nieuwe rol past ook het gebruik van een (digitaal) leerlingvolgsysteem. Maar wat ga je dan precies volgen? Alle ontwikkelingsgebieden van het kind die aansluiten bij het bewegingsonderwijs zouden gevolgd kunnen worden. Uit de kerndoelen voor het bewegingsonderwijs wordt duidelijk welke gebieden dat betreft. Het gaat om de motorische ontwikkeling, maar ook om de sociale ontwikkeling van kinderen (Ministerie OCW, 2006). Je kan in deze context spreken van het monitoren van de gezonde ontwikkeling van het kind in de bredere zin van het woord. De gymdocent is de bewegingsexpert binnen de schoolsetting en daarmee de aangewezen persoon om de gezonde ontwikkeling van leerlingen te monitoren. Van deze ontwikkelingsgebieden is het van belang dat op een of andere wijze objectief of intersubjectief kan worden vastgesteld wat het niveau van ieder kind is. Het is daarom belangrijk dat er waarnemingsmethoden gebruikt worden waarbij verschillende gymdocenten tot eenzelfde niveau-beoordeling van leerlingen komen. Een (digitaal) leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs is hierbij een prima hulpmiddel. Verschillende ontwikkelaars spelen hier al handig op in.

Gymles versus cognitieve vakken

Als de gymdocent constateert dat een leerling extra ondersteuning verdient, ligt het voor de hand dit eerst binnen de school te verlenen. Daarbij valt te denken aan extra gymlessen, groeps-MRT of het meegeven van huiswerkopdrachten. De school kan hiervoor extra (financiële) middelen aanvragen. Gezien de breedte van de kerndoelen voor bewegingsonderwijs kan ondersteuning betrekking hebben op bijvoorbeeld het leren uitvoeren van bewegingsvormen, het inschatten van eigen bewegingsmogelijkheden en die van anderen, leren samenspelen, tegen je verlies kunnen, het naleven van spelregels of op elkaars veiligheid letten. Levert dit niet het gewenste resultaat op, dan kan samen met de ouders binnen de samenwerkingsregio naar andere oplossingen gezocht worden.
Bovengenoemde voorbeelden zijn tijdens de gymles prominenter aanwezig dan in de rekenles. Daarnaast is de ervaren belemmering van een beperking contextafhankelijk. Fysieke beperkingen (cluster 3) of gedragsproblemen (cluster 4) kunnen zich tijdens de gymles heel anders manifesteren dan tijdens cognitieve vakken. Ook dit heeft tot gevolg dat de inschatting voor extra ondersteuning tussen de vakleerkracht en de groepsleerkracht kan verschillen. De kans is reëel dat kinderen met een grote ondersteuningsbehoefte tijdens de cognitieve vakken eerder in aanmerking komen voor een andere onderwijsplek dan kinderen met een grote ondersteuningsbehoefte tijdens de gymles. Niet op de laatste plaats omdat de gymles gemiddeld 1,5 uur van het weekrooster omvat en cognitieve vakken bijna de overige onderwijstijd. Dit betekent dat de gymdocent op verschillende ontwikkelingsgebieden te maken krijgt met extra grote niveauverschillen binnen een klas.
Op welke ontwikkelingsgebieden hebben niveauverschillen tijdens de gymles de grootste impact en welke verdienen de meeste aandacht? Ook hier geven de kerndoelen voor het bewegingsonderwijs richting. Het gaat om het opbouwen van een breed bewegingsrepertoire, zowel op motorisch gebied als op de sociale vaardigheden die daarbij centraal staan. Het vinden van de juiste balans hiertussen kan verschillen van klas tot klas. Het is de kunst van het doceren van bewegingsonderwijs om hiertussen de juiste balans te vinden

Omgaan met niveauverschillen

Het omgaan met grote niveauverschillen en diversiteit binnen de gymles kan lastig zijn. Een bewegingsaanbod dat aansluit bij de mogelijkheden en belevingswereld van iedere leerling geeft de grootste kans op succesbelevingen. Deze succesbeleving is belangrijk voor het plezier en speelt een grote rol bij blijvende deelname aan bewegingsactiviteiten, nu en in de toekomst. De moeilijkheidsgraad van een bewegingsactiviteit kan worden gemanipuleerd door verschillen in instructie, werkvormen, het opwerpen van barrières en

het wel of niet laten nemen van extra hindernissen (passendonderwijs.nl). Sommige spel- of lesonderdelen vereisen klassikale interactie. Bij te grote verschillen kan klassikale interactie minder geslaagd uitpakken en kan er beter in kleinere groepen gewerkt worden. Ook kunnen leerlingen bijvoorbeeld geclusterd worden op niveau, waarbij de docent voor elk groepje specifieke doelen stelt. Niet volgens alle inzichten is dit de beste methode, maar de voorkeur en vertrouwdheid van een docent met een methode speelt ook een rol. Het is daarbij wel van belang dat de gymdocent op de hoogte is van de laatste inzichten en ontwikkelingen. Niet alleen kennis en expertise maar zeker ook 'good practices' moeten binnen de nieuwe samenwerkingsverbanden worden gedeeld. Nieuwe kennis kan de gymdocent helpen om binnen de ruimte van de laatste inzichten goede keuzes te maken die passen bij de lesgeefstijl van de docent. Niet alleen de EHBO-bijscholing, maar ook scholing voor bijvoorbeeld 'omgaan met verschillen' of groeps-MRT kunnen vaak gedaan worden vanuit het scholingsbudget.

Kwaliteiten van de gymdocent

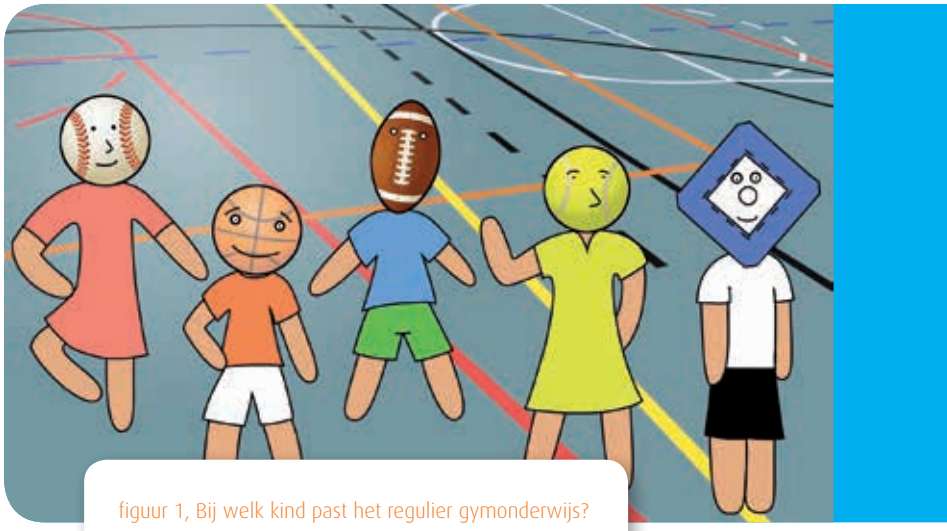
Een belangrijke factor bij het vaststellen van ieders niveau en zone van naaste onwikkeling (Vygotsky, 1978), is de professionaliteit en goed vakmanschap van de gymdocent. Alleen dan kom je erachter als een leerling op een ander niveau presteert dan de "gemiddelde" leerling. Dan pas kun je maatwerk gaan leveren. Doe je dit niet, dan bemoeilijkt dit niet alleen het lesgeven, het is ook niet leuk voor de betreffende leerling. Gym is tenslotte een leervak dat ook leuk hoort te zijn. Dat het 'leuke' soms met enige vertraging om de hoek komt kijken is inherent aan een leerproces. Het aanleren van nieuwe bewegingen, of een moeilijk te leren vorm van samenspel, kan soms frustratie teweeg brengen als 'het even niet lukt', maar kan achteraf een hoop voldoening geven. Een belangrijke kwaliteit van de gymdocent is dan ook de les zo te richten dat er voor alle leerlingen uitdagingen zijn, waarbij de succeservaring niet te lang op zich laat wachten.

Een praktijkvoorbeeld

Binnen de gemeente Amsterdam wordt stevig ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl bij basisschoolleerlingen. De gymdocent speelt daarbij een belangrijke rol die door steeds meer partijen wordt erkend. Veel welvaartsziekten zijn gerelateerd aan te weinig beweging. Om succesvolle bewegingskansen te creëren voor de toekomst moeten kinderen zogenaamde fundamentele motorische vaardigheden beheersen. (Hoeboer, Krijger, & Vries, 2014, zie later *Lichamelijke Opvoeding 10, 2014*). Op veel basisscholen in Amsterdam worden, in samenwerking met de ALO Amsterdam, leerlingen gescand op deze motorische vaardigheden. Daarmee signaleer je leerlingen met

Contact:

w.g.van.kernebeek@hva.nl

figuur 1, Bij welk kind past het regulier gymonderwijs?

een ondersteuningsbehoefte op motorisch gebied. Door dit herhaaldelijk te doen wordt bovendien inzicht verkregen in het motorisch ontwikkelingsprofiel. Sommige leerlingen kunnen extra ondersteuning krijgen in de vorm van bijvoorbeeld MRT-lessen, maar er is ook een groep waarbij doorgeleiding naar de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) gewenst is; bijvoorbeeld als MRT-lessen niet het gewenste effect hebben, of wanneer onderliggende medische problematiek verondersteld wordt. Waar deze grens precies ligt, is onderwerp van onderzoek aan de ALO Amsterdam en geeft invulling aan het samenwerkingsverband tussen partijen. In dit geval de JGZ.
Hierboven wordt de motorische ontwikkeling als praktijkvoorbeeld gegeven, maar zoals eerder vermeld zijn er meer ontwikkelingsgebieden binnen het bewegingsonderwijs waarvan we het niveau graag herhaaldelijk willen vastliggen.

Passende adviezen

Door te werken met een vakwerkplan en een (digitaal) leerlingvolgsysteem is de gymdocent beter voorbereid op grote verschillen. Het kan daarnaast handig zijn om alvast kennis te maken met de verschillende samenwerkingspartners, voordat het echt nodig is. Tot slot, en misschien nog wel de belangrijkste: denk in de mogelijkheden van het kind en niet in beperkingen.

Steekwoorden

- Passend onderwijs
- Zorgplicht
- Primair onderwijs
- Verschillen

Tim van Kernebeek is bewegingswetenschapper en als onderzoeker werkzaam aan de ALO in Amsterdam. Hij houdt zich bezig met het screenen en monitoren van basisschoolleerlingen op hun motoriek. ◀

Referenties

Bijsterveldt-Vliegenthart, M. van (2011). Naar passend onderwijs. Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tweede Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 32500 VIII, nr. 22.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). *Kerndoelen primair onderwijs. Projectnummer: 36027/8000.* Geraadpleegd (op 13 augustus 2014) *via http://www.slo.nl/primair/kerndoelen/Kerndoelenboekje.pdf/download.*

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Geraadpleegd op 13 augustus 2014, via *http://passendonderwijs.nl*

Mol Lous, A. (2011), *Passend onderwijs: Haute couture of Zeeman?* Inaugurele rede bij de installatie van het lectoraat Passend Onderwijs/Inclusive Education bij Hogeschool Leiden op 9 maart 2011.

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Oene Loopstra (1936-2014)

bevlogen pleiter voor verantwoord leren bewegen

Op 13 september jl. overleed Oene Loopstra, oud-voorzitter en erevoorzitter van de KVLO. In zijn woonplaats Arnhem is op 19 september, onder grote belangstelling van familie, vrienden en (oud-)leden en bestuurders van een keur aan verenigingen, een dankdienst voor het leven van deze bijzondere man gehouden. Hij is daarna door velen vergezeld naar zijn laatste rustplaats.

Door: Gert van Driel en Harry Stegeman

Ook vanuit de kring van de ALO's en de KVLO was een groot aantal collega's en oud-collega's aanwezig. Namens hen sprak Jan Rijpstra, voorzitter van het hoofdbestuur van de KVLO. Uit zijn bijdrage het volgende citaat:

"De leerlingen, daar ging het bij Oene Loopstra om. Bij alles wat hij deed, stond het belang van het opgroeiende kind voorop. Het was voor hem onbegrijpelijk dat politici dat niet konden of wilden begrijpen. Hij had het in het geschrift Bewegingsarmoedig Onderwijs II *(1987) al gesteld: 'Men kan niet aan de indruk ontkomen dat binnen het onderwijs in de lichamelijke oefening in Nederland niet vanuit de behoeften van het kind gedacht wordt, doch vanuit materieel-economische motieven. Vanuit vele invalshoeken wordt aangetoond dat wat op jeugdige leeftijd verloren is gegaan, op latere leeftijd niet meer terug te winnen is. Dat betekent ook dat aan het (psycho-physisch) welbevinden van het kind - de latere volwassene - onberekenbare schade wordt toegebracht".*

Opleiding

Oene Loopstra is geboren op 29 september 1936 in Heerenveen. Het gezin Loopstra verhuisde naar Joure, waar hij zowel de lagere school als de hbs heeft gevolgd. In zijn vrije tijd was hij lid van de turnvereniging in Joure.
Na het behalen van het hbs-diploma in 1957 ging hij studeren aan de Calo, die toen nog in Rotterdam was gevestigd. Bij de overgang van de Calo van Rotterdam naar Arnhem verhuisde hij mee. Hij werd aan de Calo opgeleid in en beïnvloed door de door C.C.F. Gordijn ontwikkelde 'Leer van het menselijk zich bewegen'.
Na het afstuderen aan de Calo accepteerde hij een baan als leraar aan het Lyceum in Emmen. Van daaruit maakte hij de overstap naar de Pabo, ook in Emmen.
Naast zijn werk op school ging hij onderwijskunde studeren in Groningen. Daar kwam hij in aanraking met het wetenschappelijk en didactisch denken van Leon van Gelder. Met name het door Van Gelder ontwikkelde model van didactische analyse heeft invloed gehad op de theorievorming van lichamelijke opvoeding in Nederland.
Loopstra studeerde in 1973 af op een onderzoek naar de effecten van instructie op het leren van leerlingen. Dit onderzoek kan gezien worden als een vervolg op het leerpsychologisch werk van Henk Pijning.

Docent aan de Calo

Na de afronding van zijn studie onderwijskunde kreeg hij een aanstelling als docent op de Calo in Arnhem (1974). Daar kwam hij in contact met een groep collega's die net als hij op de Calo hadden gestudeerd en er inmiddels als docent werkten. De theoriedocenten Ben Siemes, Piet Meerdink en Jan Tamboer hadden na hun Calo-opleiding gestudeerd aan de Interfaculteit voor Lichamelijke Opvoeding in Amsterdam.
In navolging van de trend op West-Duitse opleidingen voor leraar lichamelijke opvoeding werd de werkvorm didactisch practicum in de Nederlandse opleidingspraktijk ingevoerd, met als bedoeling de kloof tussen theorie en praktijk te dichten. Met name de ontwerpactiviteiten tijdens deze didactische practica hebben geleid tot vele nieuwe leersituaties.
De genoemde theoriedocenten werkten in het kader van het practicum samen met een aantal 'tweede generatie'-praktijkdocenten, m.n. Cor Maan, Gijs van den Berg, Gert van Driel, Tim de Jong, Mart Regterschot, Siert Huizinga en Evert Kruithof.
In 1983 verscheen van de hand van Loopstra het boek *Over bewegen en bewegingsonderwijs*. Hierin beschreef hij het ontwikkelwerk van de groep Calo-docenten, met name de eerste aanzetten tot de zgn. theorie van de betekenisgebieden. Het waren deze ideeën die de ordeningen in de lichamelijke opvoeding blijvend zouden veranderen.

Over de bijdrage van Oene Loopstra aan de ontwikkeling van het vak

De theorievorming in de lichamelijke opvoeding wordt in de periode direct na de Tweede Wereldoorlog gedomineerd door drie grote denkers: Rijsdorp, Groenman en Gordijn. Hoewel de opvattingen van deze coryfeeën van de naoorlogse lichamelijke opvoeding verschillen, hebben zij gemeen dat zij afstand nemen van de tot dan toe hoofdzakelijk biologische en mechanistische benaderingswijze in de theorievorming van de lichamelijke opvoeding. Hun werk is sterk wijsgerig en antropologisch van aard.
Het zijn de opvolgers van deze drie inspiratoren van de lichamelijke opvoeding die gezocht hebben naar een praktische vertaling van de 'Bildungstheoretische' opvattingen van hun leermeesters. In navolging van de ontwikkelingen in West-Duitsland wordt met betrekking tot deze tweede generatie lichamelijke opvoeders wel gesproken van een 'Realistische Wende'. In Nederland wordt deze ontwikkeling vanuit verschillende kanten ingezet. Met name vanuit de vakgroep Bewegingsagogiek van de Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding is sprake van een sterke beïnvloeding, die gevoed werd door de ontwikkelingen in de West-Duitse vakdidactiek.

De didactiekdocent Loopstra is een belangrijke exponent van de 'nieuwe' generatie theorieontwikkelaars in de wereld van de lichamelijke opvoeding.
Onder leiding van adjunct-directeur Piet Meerdink werkt een groep Calo-opleidingsdocenten samen in een werkgroep 'didactiek methodiek' aan een vernieuwde theorie van het bewegingsonderwijs. Er wordt geprobeerd om de wijsgerige uitgangspunten van de theorie van het bewegingsonderwijs van Gordijn te verbinden met de opkomende wetenschappelijke opvattingen over een didactiek van bewegingsonderwijs. Onder meer het model van didactische analyse van Van Gelder is daarbij sturend geweest.
In *'t Web,* het tijdschrift van de Werkgroep Bewegingsonderwijs, formuleert J.W.I. Tamboer deze zoektocht als volgt: 'Als het bewegingsonderwijs bedoelt het door de persoon doen opbouwen van een voor hem optimale dialoog met de motorische tegenwereld, dan luidt vervolgens de vraag welke motorische tegenwereld?'. Door een betekenisanalyse van de bestaande sport- en bewegingscultuur worden bewegingssituaties gedeconstrueerd en opnieuw samengevoegd. Centraal in deze theorie staat de gedachte dat bewegings- en sportsituaties zoals deze voorkomen in de bewegingscultuur, verzameld kunnen worden in betekenisgebieden. Loopstra heeft de theorie van de betekenisgebieden beschreven in zijn boek *Over bewegen en bewegingsonderwijs* (1983). De door hem gepubliceerde opvatting over bewegingsonderwijs wordt wel aangeduid als de 'Arnhemse school'.
Het denken in bewegingsgebieden, met als kenmerk een overeenkomstig bewegingsprobleem, heeft veel invloed gehad op de theorieontwikkeling van de lichamelijke opvoeding in de daaropvolgende jaren.

Contact:

redactie@kvlo.nl

Over politici en LO

'Maar met het imago van de lichamelijke opvoeding is het binnen het politieke bedrijf nog altijd droevig gesteld. De vernieuwingen van de laatste tien jaar binnen ons vak onttrekken zich volledig aan de waarneming van de meeste politici. Niet zelden worden eigen ervaringen van vroeger jaren geridiculiseerd. Ik hoop dat dat niet indicatief is voor de wijze waarop het parlement en de bewindslieden de samenleving als geheel volgen. De KVLO is nog steeds bereid om er van alles aan te doen. Maar wat er op het terrein van de lichamelijke opvoeding gebeurt, boeit politici kennelijk niet. Ze luisteren veel, is mijn ervaring, maar ze steken er zo weinig van op. Een enkele uitzondering daargelaten: Jan Franssen en wijlen Ad Hermes in het verleden, bijvoorbeeld, en Jan Rijpstra op dit moment.
'Als je de ontwikkelingen zo slecht volgt, onthoud je dan van uitspraken over het vak! De ontwikkelingen zijn wel heel snel gegaan, maar je kunt als politicus niet voortdurend terug blijven vallen op het vogelnestje, het zwaaien met knotsen en het bewegen met armen en benen. Het is onder sommige intellectuelen kennelijk modieus om een onvoldoende voor LO te hebben gehad, om je intellectuele status te onderstrepen met een vier voor LO. Jeugdherinneringen worden geridiculiseerd en uitvergroot. Het kan niet zo zijn dat ze allemaal een slechte leraar LO hebben gehad.'

Bron: Een interview met Oene Loopstra in *Lichamelijke Opvoeding* ter gelegenheid van het afscheid als voorzitter van de KVLO (2001)

Voorzitter van de KVLO

In 1987 verliet Loopstra de Calo. Hij volgde Peter Kramer op als rector van de Haagse academie voor lichamelijke opvoeding (Halo) en een jaar later ook als voorzitter van de KVLO, waarvan hij al sinds 1976 secretaris was. In beide hoedanigheden bleef hij trouw aan zijn in Arnhem ontwikkelde ideeën.
Als voorzitter van de KVLO probeerde hij de in Arnhem ingezette richting van denken te vertalen naar het beleid van de vakvereniging. Zijn onderwijskundige en rationele benadering hebben grote gevolgen gehad voor het denken over de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding.
Enkele belangrijke ontwikkelingen in de periode van Loopstra's voorzitterschap zijn:

- de vertaling van de onderwijskundige principes van de 'Arnhemse school' in een algemeen basisdocument voor het basisonderwijs
- het benadrukken van het belang van de kwaliteit van de leraar lichamelijke opvoeding door de ontwikkeling van een beroepsprofiel
- de toenadering tussen de wereld van de sport en de lichamelijke opvoeding door het stimuleren van schoolsport
- het analyseren van de bewegingsarmoedige samenleving en de verantwoordelijkheid van de LO
- het streven naar wetenschappelijke bestudering van de lichamelijke opvoeding.

Loopstra ontwikkelde als KVLO-voorzitter een groot netwerk in de politiek en in de wereld van wetenschap en sport. Zo was hij bestuurslid van het Jan Luiting Fonds en voorzitter van de Stichting voor de Wetenschap van Lichamelijke Opvoeding en Sport (SWLOS).
Ook internationaal was hij actief. Hij was lid en voorzitter van de Internationale Arbeitskreis für Zeitgemässe Leibeserziehung (IAZL). In 1990 was hij mede-initiatiefnemer en eerste voorzitter van de European Physical Education Association (EUPEA). Hij heeft in dat kader een grote bijdrage geleverd aan de zgn. startverklaring van Madrid.
Behalve voor vakinhoudelijke ontwikkelingen heeft hij zich ook sterk gemaakt voor de arbeidsvoorwaardelijke ontwikkeling van het beroep. Hij was gedurende lange tijd voorzitter van de CMHF.

Loopstra bleef voorzitter van de KVLO tot 2001. In deze hoedanigheid schreef hij enkele (hoofdstukken in) boeken en groot aantal artikelen. Geliefd en gevreesd waren zijn beschouwingen die als opening elk nummer van de *Lichamelijke Opvoeding* sierden.

Ruimte voor bewegende kinderen

In zijn afscheidsrede vatte Loopstra zijn werkzaamheden als volgt samen: 'De kern waarom het al die jaren draaide, was het forceren van ruimte voor bewegen. Ruimte in het overheidsbudget, ruimte in letterlijke zin als plaats om te bewegen, maar vooral ook ruimte in de opvattingen van politici en beleidsmakers. Ruim baan maken voor bewegen was al die jaren één aaneengeschakeld gevecht met wisselende kansen. Het te bestrijden bastion was vooral de desinteresse van de politici.
Een enkel voorbeeld om dat te illustreren.
Jarenlang heeft men willens en wetens genoegen genomen met kwalitatief ondermaats onderwijs in bewegen op de basisschool. De meest vruchtbare leeftijdsfase bleef hierdoor sterk onderbelast, met als gevolg het ontstaan van niet meer in te halen bewegingsachterstanden.
In het middelbaar beroepsonderwijs zijn, eveneens bij vol verstand, de deuren naar het grotendeels verdwijnen van het vak bewegen, opengezet.
Het onderwijs in bewegen moet nog steeds gegeven worden in zalen waarvan de afmetingen zijn afgestemd op een werkwijze waarbij slechts enkele leerlingen 'aan de beurt' waren, terwijl de rest toekeek. In de moderne bewegingsdidactiek zijn álle leerlingen bezig, met overigens grotere klassen dan indertijd gebruikelijk was. Ook op dit punt is meer ruimte dringend gewenst.
Langzaam maar zeker worden bij de school gelegen sportvelden door de gemeentelijke bestuurders verkocht aan projectontwikkelaars. Sportvelden in de centra van stedelijke gebieden verhuizen naar veraf gelegen buitenwijken en worden aldus voor veel kinderen onbereikbaar.
Nog steeds schieten de bewegingskansen in de nieuwbouwwijken schromelijk te kort. Vergeleken met het beslag op de ruimte door het autoverkeer, is de ruimte voor spelende kinderen ronduit beschamend gering.
Nog steeds zijn er in ons waterrijke land te veel kinderen die aan het einde van de basisschool de zwemkunst niet of onvoldoende machtig zijn.
Meer ruimte voor bewegen dus.'

Oene Loopstra werd bij zijn afscheid benoemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau en tot ere-voorzitter van de KVLO.
Na zijn aftreden als voorzitter van de KVLO bleef hij nog een aantal jaren actief in het bestuur van de Stichting voor de Wetenschap van de Lichamelijke Opvoeding en Sport en als voorzitter van de CMHF.

Met het overlijden van Oene Loopstra moet de vakwereld afscheid nemen van een groot collega. Met zijn scherpe analyses en zijn humor was hij een geliefd en inspirerend opleidingsdocent. Als bestuurslid en voorzitter van de KVLO en de CMHF heeft hij gestreden voor de positie van het vak in het onderwijs. Maar hij heeft zich bovenal ingezet voor het grote belang van een goede bewegingsopvoeding voor onze kinderen.

Good practice met de leergang LO op de Pabo

In ter discussie van LO 5 2014 stond een stuk over een collega die haar uren LO kwijtraakte. Dat het ook anders kan staat te lezen in dit artikel. Gerdie Deul werkt als vakleerkracht én als groepsleerkracht op een basisschool in Alphen aan den Rijn. Sinds anderhalf jaar staat achter haar naam in de schoolgids 'beweegspecialist'.

Door: Gerdi Deul en Hans Dijkhoff

In juni 2007 kreeg ik mijn diploma 'vakspecialist bewegingsonderwijs'. In mijn Pabo-diploma zat al een reguliere gymbevoegdheid, maar ik wilde mijn interesse in bewegingsonderwijs meer diepgang geven.
Ik werkte in die tijd op een groeiende school. Elk schooljaar kwamen er collega's bij. Helaas hadden de meeste van deze nieuwe collega's geen bevoegdheid voor het geven van lessen LO. We losten dit probleem op door elke week een of twee lesuren van groep te ruilen: Collega A gaf aan zijn of haar eigen groep gym en daarna aan de groep van collega B, terwijl collega B aan zijn of haar eigen groep en daarna aan de eigen groep een ander vak gaf.

Vakleerkracht

Toen ik mijn diploma had gehaald, stelden collega's de vraag of ik niet ingezet kon worden als vakleerkracht.
Nu, zeven jaar later, heeft mijn school een beweegspecialist die bijna de helft van alle gymlessen van de groepen 3 t/m 8 geeft. Collega's die zelf geen gym mogen geven, worden gedurende de gymlessen ingezet als remedial teacher.

FOTO'S GERDI DEUL

Daarnaast maakt de beweegspecialist de gymlessen voor alle groepen, bewaakt de doorgaande lijn, onderhoudt contact met sportverenigingen, ondersteunt collega's die zelf de gymlessen aan hun groep geven, observeert en onderzoekt leerlingen die achterblijven in hun motorische ontwikkeling, (naar aanleiding van deze onderzoeken adviseert de beweegspecialist leerkrachten en ouders) ondersteunt collega's met leerlingen met een motorische beperking.

Invulling als bedoeld

Toen in 2004 de wet zo werd aangepast dat studenten van de Pabo niet automatisch meer hun bevoegdheid hadden voor het geven van lessen LO, was hetgeen hierboven staat eigenlijk de achtergrond waarom de wet in het leven was geroepen: groepsleerkrachten die de interesse hebben om gymlessen te geven en daarvoor een extra cursus hebben gevolgd.
Speciaal voor scholen waar in de formatie moeilijk geld is vrij te maken voor een vakleerkracht (eerstegraads) bijvoorbeeld omdat de school (te) klein is, krimpt of in een gebied staat waar de bevolkingsdichtheid lager is, is dit een ideale oplossing om toch kwaliteit te leveren.
Gerdi Deul is ervoor gegaan en doet het goed! Zo goed zelfs dat haar schoolleiding zegt dat de beweegspecialist de motor is van ons bewegingsonderwijs! De school wil niet meer zonder!

Contact:

gedeul@xs4all.nl

Tijdelijk of vast?

Bij de juridische afdeling van de KVLO kloppen regelmatig leden aan die zich afvragen of zij inmiddels recht hebben op een vast dienstverband. Vaak kan daar niet direct antwoord op worden gegeven maar is het voor de juridische afdeling nodig om de aktes van aanstelling/benoeming nader te bekijken. Hier een uitleg.

Door: Maarten Segers

Uitgangspunt is dat een dienstverband (in PO en VO) wordt aangegaan voor onbepaalde tijd, behoudens de uitzonderingen die in de cao's zijn opgenomen. Of een dienstverband voor bepaalde tijd aangeboden kan worden is in het onderwijs namelijk afhankelijk van de grondslag waarop het dienstverband is aangeboden. Bij deze grondslagen kan bijvoorbeeld gedacht worden 'bij wijze van proef met uitzicht op vast', 'aan vervanging van een tijdelijk afwezige werknemer' of 'als voorziening in een tijdelijke vacature'. In deze column ga ik in op een uitspraak van de commissie van beroep VO. Deze uitspraak is 19 oktober 2009 gedaan maar blijkt in de praktijk nog steeds relevant te zijn.

De betreffende werknemer (Bas, fictieve naam) is op 20 augustus 2007 in dienst gekomen als algemeen ondersteuner. Bas heeft een werktijdfactor van 0,6 fte en de cao voortgezet onderwijs (VO) is van toepassing. Bas is op 20 augustus 2007 voor de duur van een jaar benoemd in het kader van een 'voorziening in een tijdelijke vacature' (vroeger artikel 8.a.2 lid 5 onder b cao VO, nu artikel 9.a.2 lid 4 onder b cao VO 2014-2015). Vervolgens is dit dienstverband per 1 augustus 2008 verlengd voor de duur van een jaar tot 1 augustus 2009. De werkgever van Bas geeft aan het eind van het schooljaar 2008/2009 vervolgens aan dat hij het dienstverband niet zal verlengen. Bas stelt daarop dat er inmiddels sprake is van een dienstverband voor onbepaalde tijd. Bas wordt in het gelijk gesteld. Om te begrijpen waarom is het belangrijk om het volgende te weten:
In artikel 9.a.2 cao VO is vastgelegd dat een dienstverband voor bepaalde tijd maar in een limitatief aantal gevallen aangegaan kan worden. Is er geen gebruik gemaakt van een van die grondslagen dan heeft de werknemer in beginsel recht op een vast dienstverband.
In de grondslag van artikel 9.a.2 lid 4 onder a is het woord 'telkens' opgenomen: *'bij vervanging van een tijdelijk afwezige werknemer telkens voor ten hoogste één jaar'*. Het woord telkens impliceert dat er meerdere dienstverbanden achter elkaar op grond van deze grondslag aangegaan kunnen worden.
In de grondslag van artikel 9.a.2 lid 4 onder b is het woord 'telkens' klaarblijkelijk bewust weggelaten in de tekst: *'als voorziening in een tijdelijke vacature voor ten hoogste één jaar.'* Blijkbaar kunnen op grond van deze grondslag niet meerdere dienstverbanden achter elkaar aangegaan worden.

De werkgever van Bas heeft op 20 augustus 2007 een dienstverband voor de duur van bijna een jaar aangeboden (tot 1 augustus 2008) als 'voorziening in een tijdelijke vacature'. Vervolgens heeft de werkgever een nieuw dienstverband aangeboden van 1 augustus 2008 tot 1 augustus 2009. Het gaat om een verlenging van het dienstverband van 20 augustus 2007 en er wordt dus ook geen andere grondslag voor het aangaan van het dienstverband genoemd. De commissie concludeert dan ook dat het nog steeds gaat om een 'voorziening in een tijdelijke vacature'. Volgens de commissie is de tijdelijke verlenging dan ook in strijd met de toevoeging aan deze grondslag 'voor ten hoogste één jaar'. Omdat het woord 'telkens' ontbreekt kan er niet voor een tweede keer weer een dienstverband als voorziening in een tijdelijke vacature worden aangeboden. Met de verlenging van 1 augustus 2008 is er sprake van een dienstverband als voorziening in een tijdelijke vacature voor twee jaar. Daarmee is het maximum van één jaar overschreden en is er een dienstverband voor onbepaalde tijd ontstaan, zo oordeelt de commissie.

Deze uitspraak benadrukt het belang om kritisch te kijken naar het aantal aanstellingen/benoemingen voor bepaalde tijd en de grondslag waarop deze benoemingen/aanstellingen zijn aangegaan. Binnenkort zullen we in deze column ook dieper ingaan op de aanstaande wijzigingen in flexcontracten en de ketenbepalingen ook in de onderwijscao's.
Twijfel je er over of je inmiddels recht hebt op een vast dienstverband neem dan contact op met de juridische afdeling: *juristen@kvlo.nl*.

Nummer 9
Jaargang 102 - 31 okt. 2014

Praktijk katern

Lichamelijke Opvoeding

Klasse(n)spel en passend onderwijs

Een kijkje in de gymzaal van ...

Een leven lang sporten, **een leven lang atletiek**

Wintersport@school, **wintersportlessen** voor in de gymzaal

Leermiddelen **digitaal** en direct toegankelijk (2)

KVLO

Klasse(n)spel en passend onderwijs

Hoe kan Klasse(n)spel een bijdrage leveren aan passend onderwijs?

Klasse(n)spel heeft als doel het optimaliseren van een veilig leer- en leefklimaat en is daarin met name gericht op de groepsdynamiek. Immers individuele problematiek wordt sterk gekleurd door groepsdynamische processen. In dit artikel willen wij stilstaan bij de vraag hoe de LO docent een bijdrage kan leveren aan het in kaart brengen van het groepsproces. Aan het einde gaan we kort in op de vraag of de interventies die je doet ook daadwerkelijk geholpen hebben. Met andere woorden: worden de leerlingen en de docenten er beter en gelukkiger van oftewel helpt 't.

Door: Annematt Collot d'Escury, Jarno Hilhorst, Roel van Beusekom en Ivo Dokman

Werken aan een veilig leerklimaat

Passend onderwijs

Passend onderwijs heeft tot doel onderwijs op maat voor iedere leerling, ondersteuning voor leerlingen die ondersteuning nodig hebben en zo veel mogelijk leerlingen te laten passen in het reguliere onderwijs. De voordelen zijn groot: leerlingen kunnen leren van elkaar, minder leerlingen stromen af naar speciaal onderwijs en er is minder 'slagboom' diagnostiek, immers: de vraag wie wel of niet naar speciaal onderwijs moet bestaat niet meer. Je blijft als leerling op het reguliere onderwijs en de vraag is hoe kunnen we een individueel plan maken voor leerlingen zodat ze voldoende kunnen profiteren van de lessen en ze optimaal in hun ontwikkeling kunnen worden gestimuleerd.

Een belangrijke voorwaarde om het optimale uit de mogelijkheden te halen is een veilig leer- en leefklimaat in de groep (Marzano, 2012). Een veilig klimaat, een klimaat dat kansen schept is afhankelijk van de docent maar ook van de dynamiek in een klas. Het inpassen van leerlingen met een eigen ondersteuningsplan brengt een nieuwe groepsdynamiek met zich mee. Leerlingen moeten onderling afstemmen.

Docenten moeten hun afstemming doseren. Bij goede afstemming en goed ingericht samenwerken leren leerlingen meer en met meer plezier. Die goede afstemming komt niet vanzelf.

Een leerling kan zich in de ene groep lekker voelen en in een andere groep helemaal niet. In die laatste groep komt die leerling, hoe goed het individuele ondersteuningsplan ook is, niet tot optimaal leren. Klassenspel is gericht op de *afstemming* tussen de leerling en docent, de samenhang tussen de leerling(en), de lesinhoud en de wijze waarop de docent zijn of haar rol invult.

Groepsdynamisch observeren en analyseren

Bij het woord groepsdynamiek schiet ongeveer iedereen in een kramp omdat het vaak een ongrijpbaar gebeuren is. Je krijgt als docent vaak wel de effecten mee van een vervelende klas, maar het is lastig om er iets aan te veranderen. Vaak wordt er, heel logisch ook, aan symptoom bestrijding gedaan, zoals een lastige leerling de klas uitzetten. Het verwijderen van een lastige leerling helpt zeker, het maakt de les vaak een stuk rustiger, echter zodra de les voorbij is voegt de lastige leerling zich weer bij de groep en begint het verhaal opnieuw.

Vaak ook wordt de lastige leerling gediagnostiseerd. Dat helpt, omdat je gaat snappen waarom een leerling zich zo gedraagt. Maar snappen op individueel niveau is meestal niet voldoende om te manoeuvreren in de groepsdynamiek.

Klasse(n)spel heeft zoals gezegd het doel een veilig leer- en leefklimaat te optimaliseren. Veiligheid is immers de belangrijkste voorwaarde om te komen tot leren. Als de veilige leeromgeving er is spreken wij van een Possability Atmosphere (PA), oftewel een kansrijk klimaat. Als die PA er niet is zien we met enige regelmaat dat leerlingen lastig zijn en onrustig, andere leerlingen sluiten zich af en vormen kleine subgroepjes (paring off) of worden buitengesloten/gepest door leerlingen uit de klas (groepsdynamische processen). In een onveilige klas krijg je al snel het gevoel dat alle maatregelen die je treft als docent niet het gewenste effect hebben. Vaak blijk je niet de enige collega te zijn die problemen ondervindt en helpt individueel aansturen van de leerlingen ook niet, omdat het in alle lessen, maar ook op het plein of in de kantine onrustig blijft. In zo'n geval is het zaak de groepsdynamiek in kaart te brengen en niet alleen op individuele leerlingen te reageren. De eerste stap is dan het in beeld brengen van de groepsdynamiek, de tweede stap is het interpreteren van die beelden.

Observatieschema

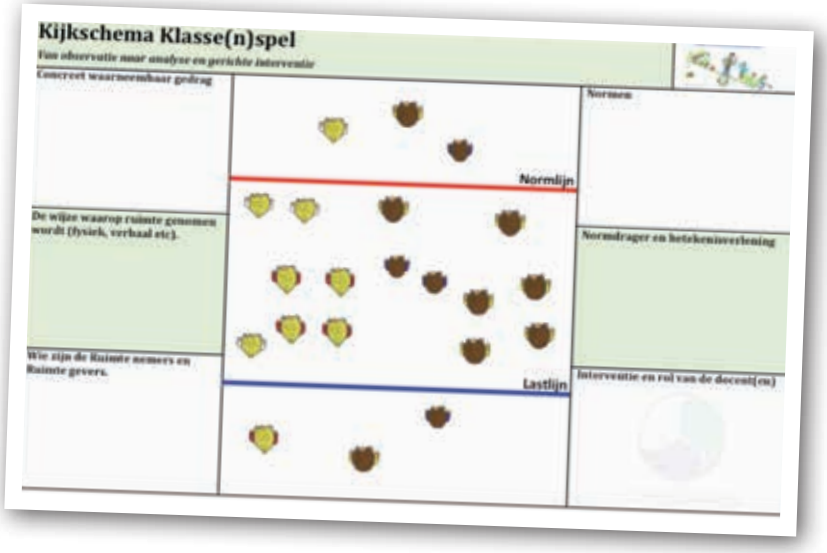
Hoe leer je een groep te duiden? Zie hiervoor eerdere publicaties van Klasse(n)spel). Om de groepsdynamiek en het gedrag in de klas te kunnen duiden gebruiken wij onderstaand observatie schema en het 3-D sociogram. In een 3-D sociogram willen we het verschil in invloed in kaart brengen (metafoor van de apenrots), de normdrager en meelopers (boven de normlijn), middengroep (en eventuele subgroepjes) en leerlingen die niet kunnen of willen voldoen aan de norm (onder de lastlijn). Dat doen we aan de hand van de kijkvragen en proberen daarmee inzicht te krijgen in de waarom is het onveilig of hoe voorkomen we dat het onveilig wordt om zo te komen tot de juiste diagnose?

De context bewegen

De context bewegen biedt ongelooflijk veel kansen als het gaat om het observeren van individueel- en groepsgedrag. In het bewegen 'toont' een leerling zich en laat zien hoe hij/zij zich verhoudt tot een ander en het materiaal. Je kunt dit bijvoorbeeld zien aan de non-verbale houding die leerlingen aannemen als ze het gymlokaal binnen komen, als ze worden ingedeeld in een groepje, hoe ze op de bank zitten, hoe ze omgaan met de ruimte, met de activiteit, de regels tijdens een spel en in de omgang met elkaar et cetera.

Los van de inhoud van het vak lijkt dit kijken naar en inspelen op gedrag bijna een vanzelfsprekende en onbewuste manier van doen voor de docent LO. Hoe maak je groepjes, waarom doe je Jantje en Pietje niet in een groepje bij elkaar, welke activiteiten kies je naast elkaar zijn een paar voorbeelden van mogelijk overwegingen, die ook (onbewust) een effect hebben op de groepsdynamiek. Omgekeerd dwingt bewegen leerlingen tot initiatief, een bal moet je gooien, naar wie en hoe toont direct heel veel over de relaties en de normen in een groep.

Een kijkkader en observatieschema kunnen helpen om datgene wat wordt gezien ook te ordenen. Die ordening maakt het gemakkelijk om andere docenten (van bijvoorbeeld theorievakken) mede deelgenoot te maken van de bevindingen en met elkaar en gericht van gedachten te wisselen over het groepsklimaat. Het uitnodigen van de mentor of een andere collega in de gymzaal is van grote waarde, het gedrag van leerlingen in de vrije ruimte biedt zoveel rijkdom daar waar het gaat over het zien van gedrag in de groep. Het is voor andere (theorie) docenten vaak lastiger om te zien omdat de opstelling in een leslokaal minder dwingt tot interactie. Goed kijken, ordenen en analyseren zijn stappen die je moet zetten voor je gaat bedenken wat je zou kunnen doen. En stappen die je opnieuw moet doen na je interventie. Stappen die je helpen om te bepalen of je interventie werkt/helpt.

Contact:

i.dokman@lving.nl

Helpt 't in het 4-balansmodel

Als docent (of trainer, coach, therapeut) wil je altijd graag weten of 'het helpt'.
Gaan je leerlingen vooruit, worden je lessen gewaardeerd, snappen ze de stof, en hebben ze er plezier in? Sterker nog de lat ligt meestal nog wat hoger en je wil weten: 'gaan ze wel voldoende vooruit?'. Een goede docent wil dat weten voor zijn leerlingen en voor zichzelf. Het antwoord is niet altijd zo makkelijk te geven. Voor sommige vakken zijn er vaste en soms verplichte toetsen en dus min of meer vaste antwoorden (dat is makkelijk 'kijken'). Dan weet je nog niet waar een eventueel negatief resultaat vandaan komt. Dat is de volgende vraag (analyseren van wat je ziet). Je hebt in ieder geval een beeld van de stand van zaken.

Op andere domeinen is toetsen een stuk lastiger. Bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid (is er sprake van een Possibility Atmosphere). De vraag: ben je tevreden over het leer- en leefklimaat in je klas?, hebben leerlingen plezier tijdens je les (of dat nu bewegen, aardrijkskunde of rekenen is)? Voelen leerlingen zich veilig? Die is heel wat lastiger te beantwoorden, zijn moeilijker te 'be-kijken'. Niet voor niets blijkt herhaaldelijk dat leerlingen aangeven zich niet veilig te voelen, gepest te zijn/of worden in een klas, op school, waarvan docenten ondanks hun goede bedoeling en een zorgvuldige insteek niets of weinig hebben gemerkt. De zorg van docenten hierover wordt door de invoering van Passend onderwijs mogelijkerwijs nog groter en ook vreest men dat het ten koste zal gaan van het presteren van de hele klas. In een vervolgartikel zullen we dieper ingaan op 'helpt 't'.

Vanuit Klasse(n)spel hebben we bovenstaand model ontwikkeld om meer inzicht te krijgen in de situatie. We hebben bewust gekozen voor een balans als metafoor met de docent in het midden die daar een grote invloed op kan uitoefenen.

Toelichting

Stap 1: Duidelijkheid en structuur
Het is voor leerlingen belangrijk om te weten wat er van hen verlangd wordt en wat er wel/niet mag. Dit lijkt eenvoudig op te lossen met (school)regels, maar in de praktijk zie je vaak dat dit door verschillende docenten ook anders geïnterpreteerd en toegepast wordt. Bijvoorbeeld: het gebruik van een telefoon, omgaan met huiswerk en toetsen et cetera. Bij deze stap is het ook belangrijk om te kijken of de gekozen groeperingsvorm (klassikaal of in groepjes, en ook de samenstelling daar van) de PA wel versterkt. Klassikaal en plenair werken kan een onveilige groepsdynamiek namelijk versterken. Terwijl je als docent vaak denkt op die manier meer controle te hebben. Dit geldt misschien wel voor de inhoud en jouw uitleg, maar je biedt dan onbewust ook vaak podium voor de groepsdynamiek.

Stap 2: Juiste inhoud
Wordt de inhoud (HET) van het vak binnen de zone van naaste ontwikkeling aangeboden op groepsniveau en ontstaat er een goede balans tussen lukken en mislukken. Subvragen daarbij zijn:

1 signaleer in de eerste plaats of en wie/welke leerling(en) niet mee komen met het algemene plan

Het 4-balansmodel

Voelen leerlingen zich veilig?

2 analyseer waar dat aan ligt (misschien wel de grootste klus)
3 bedenk hoe je het leren (methodisch en didactisch) aan kan passen aan die leerling(en)
4 voer vanzelfsprekend je plan uit en kijk of het helpt

In dit artikel gaan we hier niet verder op in, maar blijft wel een belangrijk onderdeel van het 4-balansmodel.

Stap 3: Veilig leer-/leefklimaat
Is er sprake van een veilig leer- en leefklimaat in de klas (WIJ) en ontstaat er balans tussen gezamenlijkheid (tevreden over je plek in de groep en de mate van invloed die je als leerling hebt) en je eigenheid (mag en kan je jezelf zijn in de groep). Hier proberen we vanuit Klasse(n)spel docenten en toekomstige docenten vooral te ondersteunen, omdat het vaak een onderbelicht item is op lerarenopleidingen (in ieder geval de praktische toepassingen ervan).

Stap 4: *Van WIJ (groep) naar IK (individu)*
Vanuit de WIJ pas naar de individuele leerling (IK) kijken. Dit lijkt een nuance, maar kan in de praktijk een wereld van verschil zijn. Het individuele gedrag wordt immers voor een groot deel bepaald en gekleurd door de (peergroup) groep en de context waarin de leerling zich bevindt.

Stap 5: De rol van de docent
Welke rol speelt de docent in de balans. De onrust of onveiligheid kan ook specifiek te maken hebben met de stijl van lesgeven of het vak dat gegeven wordt. Daarom is het keten-denken binnen Klasse(n)spel en afstemmen/navragen bij collega's een belangrijk thema. Speelt het alleen bij jouw lessen, of speelt het bij meer lessen en docenten? Zijn er ook vakken of docenten waar de last niet of (veel) minder aanwezig is? Dit zijn vragen die van belang zijn om te komen tot de meest kansrijke interventie. Consensus over de interventie en de haalbaarheid ervan voor alle docenten die lesgeven aan de betreffende klas is cruciaal. Dit is dus kijken verder dan het concrete beeld van de klas, hier wordt het kijken 'be-kijken', ordenen en analyseren. Zoals boven al aangegeven, zijn dit de eerste stappen op weg naar een gerichte interventie.

Tot slot: kijken kan je zeker ook actief doen door te 'be-kijken' wat er gebeurt als je dingen verandert in het samenspel. Iets wat voor de LO docent een natuurlijke gang van zaken is. Ieder spel is weer anders, ieder team speelt anders. In ieder team ontstaan leiders als ruimte-nemers en ruimte-gever. Dat maakt kijken voor LO-docent makkelijker, maar voor andere vakdocenten zeker niet onmogelijk en zeker net zo waardevol.

Effectief Actief

Vanuit NISB heeft Klasse(n)spel meegedaan aan een interventiebeschrijvingstraject in het kader van Effectief Actief en is als interventie (goed beschreven) opgenomen in de database. Op dit moment wordt in het kader van een verrijkingstraject samen met Kennispraktijk en de Universiteit van Amsterdam verder gewerkt aan de theoretische onderbouwing en procesevaluatie. Ook willen we naast de interventieontwikkeling een volgende slag maken op de professionalisering van uitvoerders van de interventie. Een interventie is namelijk krachtig als de professional in die context in staat is om de interventie op maat te maken voor zijn/haar context, afgestemd op de klas of groep en passend bij de professional *en* onderzoekmatig in kaart kan brengen of 'het helpt'.
Ook wij zijn dus nog volop aan het leren en in ontwikkeling. Heeft u vragen of suggesties neem dan gerust contact met ons op.

Foto's Anita Riemersma en Hans Dijkhoff

Een kijkje in de gymzaal van…

In de rubriek Een kijkje in de gymzaal van…komen collega's aan het woord die iets vertellen over hun ervaringen met LO-onderwijs. Dit keer een jonge collega, die inmiddels enkele jaren lesgeeft. Dat doet hij ook aan groepen waarin hij te maken heeft met Passend onderwijs. Hoe kijkt hij aan tegen het vak van LO-docent?

Door: Joerik ten Doeschot

Sport en ontwikkelingswerk

Joerik ten Doeschot, 27 jaar. Dit jaar ben ik begonnen aan mijn zesde jaar als LO-docent VO op OSG de Meergronden in Almere. In 2008 ben ik afgestudeerd aan de Calo in Zwolle. Op mijn eenentwintigste kreeg ik mijn eerste baan op een grote school met 1600 leerlingen in Almere. Na een jaar lesgeven ben ik aansluitend een jaar naar het buitenland geweest. Waarvan vier maanden (sport)vrijwilligerswerk in India en aansluitend nog zeven maanden reizen. Door mijn buitenlandstage in Brazilië heb ik een passie ontwikkeld voor de combinatie van sport en ontwikkelingswerk. Vandaar mijn keuze om in India te gaan werken.

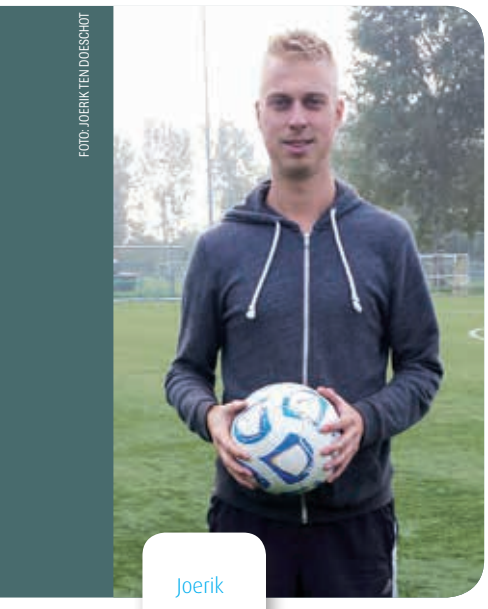

FOTO: JOERIK TEN DOESCHOT

Joerik

Verfijning door kilometers maken

Bij terugkomst uit het buitenland had ik het geluk dat ik terug kon komen op dezelfde school in Almere. Ik ben begonnen met lesgeven in het havo/vwo-team maar de laatste jaren ben ik uitgegroeid tot echte bbl/kbl docent. De eerste twee jaar vond ik het vooral wennen. Wennen aan het lesgeven, het omgaan met diverse typen leerlingen maar zeker ook het reilen en zeilen binnen een school waarin ik jaren de jongste docent was. Ik vergelijk het beginnend lesgeven vaak met het halen van je rijbewijs. Als je examen gedaan hebt, kun je veilig autorijden. Maar het echte, verfijnde rijgedrag leer je pas in de kilometers daarna. Zo is het voor mij ook gegaan met het lesgeven. Na het afstuderen kon ik mij prima redden maar in de periode erna kwam pas de verfijning.

Qua lesgeven heb ik veel van collega's op mijn school overgenomen. Je krijgt te maken met een specifiek lesprogramma van activiteiten, maar ook de inrichting van de lessen en een stuk organisatie. Dit zal per schoolcultuur verschillen. Ik heb gelukkig genoeg vrijheid gekregen om mijn eigen lesgeefstijl te ontwikkelen. De eerste jaren heb ik bewust en onbewust gewerkt aan een systeem voor mijzelf. Het opbouwen van lessen en werken met lessenreeksen, organisatie, beoordelen, administratie et cetera.

Blijven ontwikkelen

Na vier jaar merkte ik wel heel duidelijk dat veel van het lesgeven automatisme wordt. Ik zie dit wel als positief. Maar het gevaar is ook dat je achterover gaat leunen en stopt met jezelf te verbeteren. Gelukkig kwam ik er ook achter dat een les zonder inhoud mij weinig voldoening geeft. Ik blijf er daarom naar streven mijzelf te ontwikkelen en nieuwe lessen uit te proberen. Een goede manier hiervoor vind ik het begeleiden van stagiaires. Na de werkmeestertraining gevolgd te hebben en een eerste stagiair te hebben begeleid merkte ik hoe je door een ander te coachen bewuster gaat nadenken waarom je zelf de dingen doet zoals je ze doet. Je moet met de tijd mee. Een stagiair zit nog midden in alle theorie en praktijk van de opleiding; heeft een frisse blik. Soms mis ik die studententijd en droom ik ervan een dag in de week nog op de Calo te zitten.

Na vijf jaar focus op het lesgeven en mentoraat zoek ik nu ook meer uitdaging in taken buiten het lesgeven om. Ik coördineer de maatschappelijke stages in het vmbo, organiseer veel voor het Edukans-project en geef elke woensdag Rots & Water-training. Ik heb altijd vier dagen in de week gewerkt. In het begin was dit noodgedwongen. Toen ik later de keus kreeg wilde ik het alsnog bij maximaal vier dagen houden. Ik kan daardoor het lesgeven goed volhouden en heb tegelijk meer vrije tijd.

Sport en bewegen als middel

Dit jaar heb ik vijf klassen in het vmbo en een bovenbouw vwo-klas. Ik ben een docent die sfeer in de les en het op een positieve manier omgaan met elkaar als basis ziet. Ik besteed hier elke les veel aan-

dacht aan en ik zie het als een voorwaarde om aan effectief leren toe te komen. Elke leerling heeft hierin een stukje verantwoordelijkheid. Met mijn ervaring in het buitenland heb ik de kracht van sport als middel ervaren. Er wordt veel van elkaar geleerd, zeker op sociaal vlak. Je kunt in een les LO niet los van je klasgenoten bewegen dus samenwerken blijft van cruciaal belang. Met name in het vmbo bbl/kbl zie ik dit terugkomen. Bewegen gebruik ik dan in de eerste plaats als middel en pas in de tweede plaats is het doel. Veel leerlingen hebben het nodig om eerst hun energie kwijt te kunnen en gebruiken LO als uitlaatklep. Daarna is er pas aandacht voor beter leren bewegen. Ik haal veel voldoening uit het contact met mijn leerlingen. Ik vind het belangrijk dat elke leerling merkt dat hij gewaardeerd wordt en zichzelf mag zijn.

Verschillen

Hoewel mijn hart bij het vmbo ligt, vind ik het geweldig om dit jaar lessen te draaien met mijn vwo 4-klas. Ik sta te kijken van de verschillen in zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en gedrag in het algemeen. Met deze klas kan ik veel dieper en meer gestructureerd ingaan op het beter leren bewegen. De insteek is hier voor mij anders. De afwisseling tussen het gericht zijn op beter leren bewegen en het pedagogische aspect vind ik juist zo leuk aan ons vak.

Passend onderwijs en kwaliteit

Passend onderwijs maakt verschillen groter en zorgt ervoor dat de kwaliteit gevaar loopt. Althans zo zie ik dat bij mij op school. Er komen nieuwe leerlingen op school waarvan je snel aanvoelt dat ze minstens dubbel zoveel zorg en aandacht nodig hebben als reguliere leerlingen. Drie leerlingen in de klas die extra zorg behoeven, vragen vaak evenveel aandacht als de rest van de klas. Ik heb nu al meerdere leerlingen gehad waarvan snel duidelijk werd dat ze in het reguliere onderwijs niet tot hun recht komen. Die blijken uiteindelijk niet op school te kunnen blijven. Ondertussen bij gebrek aan een passende plek elders blijven ze (te) lang op school. De leerlingen zelf bloeien niet op, docenten hebben het te zwaar en de klas krijgt te weinig aandacht. Kortom de kwaliteit komt in gevaar. Bij een kleine klas is de invloed van drie zorgvragende leerlingen te overzien maar in klas van 24 verdwijnt de helft van de leerlingen bijna uit het zicht.

FOTO: JOERIK TEN DOESSCHOT

Het liefst geef ik butien les

Door Passend onderwijs loopt je het gevaar dat klassenniveaus en kwaliteit van lessen zakken door de klassengrootte. Kleinere klassen zou voor mij een groot verschil maken. Dat ervaar ik met mijn twee lwoo-klassen. Dit zijn klassen met extra zorg vragende en moeilijke types leerlingen, maar vaak behaal ik meer doelen met die klas dan met een bbl/kbl klas van 24.

Jezelf blijven ontwikkelen

Na zes jaar leer ik nog elke dag. Van tevoren weet ik nooit precies hoe een les zal gaan en dat houdt het lesgeven ook interessant. Het liefst geef ik buiten les. De ruimte geeft een bepaalde vrijheid die zowel de leerlingen als ik positief ervaren. Na dit jaar ga ik opnieuw een langer avontuur aan en zal ik weer sport en ontwikkelingswerk gaan combineren in het buitenland. Hoe meer ik van beide werkplekken ervaar hoe meer ik tot de conclusie kom dat er tussen de LO-praktijk op een afgetrapt veldje in de Braziliaanse favelas en de gymzaal van Almere-Haven meer overeenkomsten zitten dan verschillen.

Contact:

joerik5@hotmail.com

Waan jezelf even kind

Een leven lang sporten, een leven lang atletiek

ATHLETICS MOVEMENTS
Powered by Atletiekunie

In Lichamelijke Opvoeding 7 schreven Steven Gerrits en Sierd Wijnalda, medeauteurs van de kindgerichte jeugdvisie van de Atletiekunie, over de uitdaging oude overtuigingen los te laten en de atletieksport te vertalen naar het kind. Zij stelden dat atletiek van origine een (overwegend) individuele prestatiesport is. In het onderwijs wordt helaas over het algemeen deze traditionele sport gekopieerd, waarbij enkel gewichten en afstanden aangepast worden.

Door: Dorien van der Burg

Kindgerichte atletiek

De Atletiekunie is deze uitdaging aangegaan en heeft een kindgerichte jeugdvisie ontwikkeld. Deze is in *Lichamelijke Opvoeding 8* beschreven door Dorien van der Burg, verantwoordelijk voor de jeugdatletiek binnen de Atletiekunie. Op basis van deze visie heeft de Atletiekunie een nieuw wedstrijdprogramma voor kinderen tot twaalf jaar ontwikkeld: Athletics Champs. Voor deze wedstrijden is een aantal succesfactoren geformuleerd:

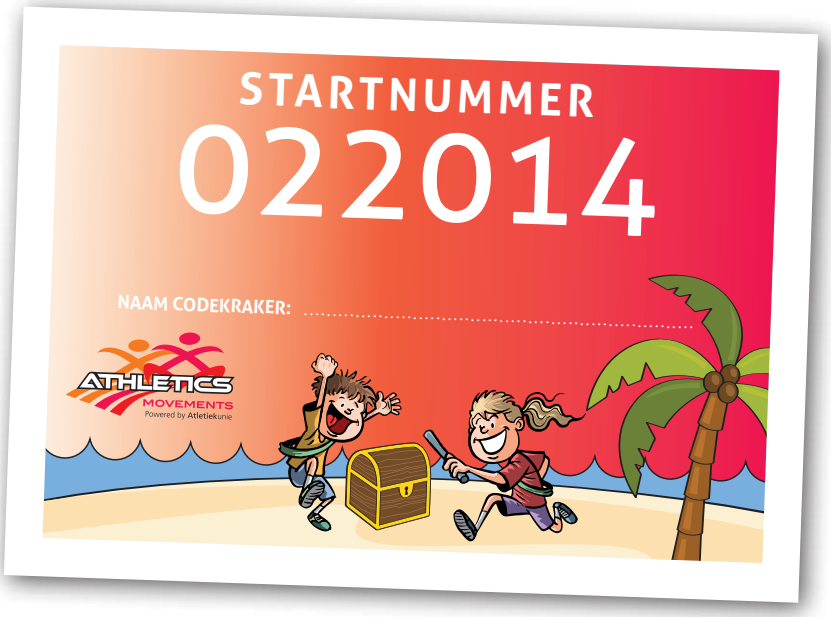
- atletiekechte veelzijdige vormen
- (succes)beleving voor iedereen
- werken in teams
- wedstrijden horen erbij!
- betrokken ouders en trainers!
- laagdrempelig (kort, eenvoudig en toegankelijk).

Aansluiting op het onderwijs

De kindgerichte jeugdatletiek van de Atletiekunie sluit goed aan bij de kerndoelen van het onderwijs. De leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan atletiek als onderdeel van de omringende bewegingscultuur. Bovendien leren ze de basisbeginselen van de belangrijkste bewegingsvormen binnen atletiek ervaren en uitvoeren. De Atletiekunie hanteert kwaliteitscriteria voor een goede jeugdtraining. Deze criteria sluiten naadloos aan bij de uitgangspunten van het bewegingsonderwijs:

- kinderen moeten atletiek leren (bewegen verbeteren)
- kinderen moeten plezier beleven aan hun atletiektraining (bewegen beleven)
- kinderen moeten veel in beweging zijn tijdens een atletiektraining
- ieder kind moet op eigen niveau aan de atletiektraining deel kunnen nemen
- de training moet in een voor de kinderen veilig klimaat plaatsvinden.

Omdat de kindgerichte jeugdatletiek zo goed in het onderwijs past heeft de Atletiekunie ook diverse producten voor het onderwijs ontwikkeld.

Producten voor het onderwijs

Bij Athletics Movements staat het verbeteren van de motorische ontwikkeling centraal. Het uitgangspunt is lopen, springen en werpen. Met Athletics Movements wordt een brug tussen onderwijs, buurt-sport-onderwijs (bso) en sportvereniging gebouwd. Een kant en klaar programma waarbij zes lessen op school, zes lessen naschools en zes lessen bij een atletiekvereniging worden gegeven.

Naast de atletieklessen is er een unieke verhaallijn aan gekoppeld voor de jongste groepen. De deelnemers moeten een schat vinden en hiervan de cijfercode kraken in een bijgeleverd spellenboek. Zo worden de kinderen meegenomen in de wondere wereld van het eiland Atletica, *www.athleticsmovements.nl*

Contact:

dorien.vanderburg@atletiekunie.nl

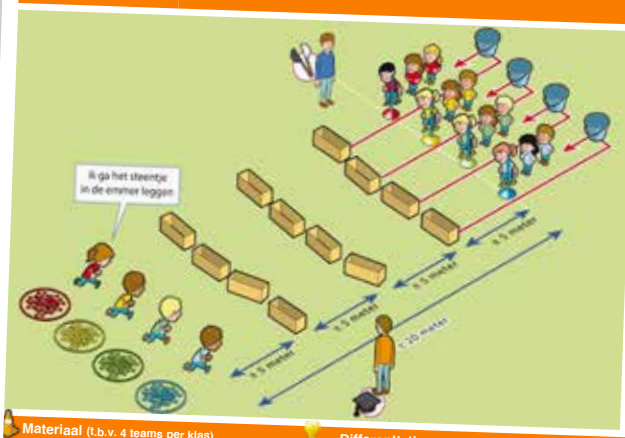
ATHLETICS CROSS
Powered by Atletiekunie

ATHLETICS CHALLENGE
Powered by Atletiekunie

2 Hindernis-estafette

Lopen
Werpen
Springen

Hindernis
Estafette
Sprint
Duurloop

Taak atleet

Haal in estafettevorm zo snel mogelijk alle steentjes op.

- maak met jouw team een nette rij achter het hoedje dat overeenkomt met jouw teamkleur
- na startsignaal vertrekt 1ste loper vanachter de pylon
- loop over de hindernissen, pak één steentje en loop terug over de hindernissen
- tik de voorste van het rijtje met de hand aan, deze loper staat klaar met zijn hand achter het paaltje
- na het aantikken het scrabblesteentje in emmer leggen en achteraanlsuiten
- welk team komt als eerst met het laatste steentje uit de hoepel over de finish?

Taak hulpouder(s) (1x/2x)

- leg de estafettevorm uit door (kinderen) een voorbeel te (laten) geven
- controleer of eerste lopers klaarstaan achter de pylon
- "klaar?" geef startsignaal
- bepaal de top 4 van binnenkomst (de groepsdocent steekt zijn hand op wanneer het laatste steentje uit een hoepel is gepakt)

Materiaal (t.b.v. 4 teams per klas)

1 startklapper
4 paaltjes
4 hoedjes (1 rode, 1 groene, 1 gele, 1 blauwe)
4 hoepels en 4 emmers
± 60 fiches (15 per team)
12 bananendozen (hindernissen)
Stopwatch

Differentiatie

- Hindernissen:
  - groep 7-8 ± 50cm, tussenafstand 6 meter
  - groep 5/6 ± 35cm, tussenafstand 5,5 meter
  - groep 3/4 ± 25cm, tussenafstand 5 meter
- Tip: leg de bananendoos anders neer om de gewenste hoogte te creëren
- Variatie: gebruik scrabblesteentjes. Welk team maakt langste woord van verzamelde letters (bijv. 3 minuten de

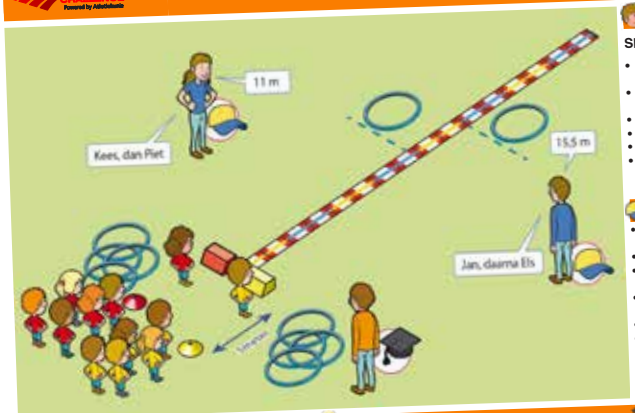
Taak groepsdocent

- stel de kinderen op achter het hoedje (met teamkleur)
- zie er op toe dat elk kind steeds één steen per keer pakt
- steek uw hand op wanneer het laatste steentje uit eer hoepel is gepakt, zodat de hulpouder weet dat hij de volgorde van aankomst moet bekijken
- maak de top 4 van teams middels de teamtouwen inzichtelijk

5c Slingeren (fietsband)

Lopen
Werpen
Springen

Bovenhands Stoten
Slingeren
A-pupillen

Taak atleet

Slinger de fietsband zo ver mogelijk weg

- maak met jouw team een rij op volgorde achter het hoedje dat overeenkomt met jouw teamkleur
- slinger de band op commando van de hulpouder vanuit stand zo ver mogelijk weg
- probeer rechtdoor te slingeren
- blijf bij het afwerpen achter het schuimblok
- geslingerd? sluit achteraan in de rij
- wanneer de 4 fietsbanden op zijn, halen de kinderen die als eerste weer aan de beurt zijn deze op en leggen deze naast het schuimbok

Taak hulpouders

- leg de uit door (kinderen) een voorbeeld te (laten) geven van de uitvoering
- ga op een veilige plaats naast de meetmat staan
- geef aan welke leerling aan de beurt is en geef het commando "klaar?!... stoten"
- stem dit af met het andere team dat bij deze situatie aan het stoten is (tegelijk wepen)
- kijk waar de fietsband de grond raakt
- bepaal de geworpen afstand op 1 meter nauwkeurig en noteer deze op het scoreformulier
- op eindsignaal beste x prestaties optellen (zie scoreformulier)

Materiaal (t.b.v. 4 teams per klas)

- 16 20" BMX banden
- 2 meetmatten van 40 meter en haringen (ter bevestiging)
- 4 schuimblokken
- 4 hoedjes (geel, groen, rood en blauw)
- 1 hamer (voor bevestiging meetmat)

Alternatieven en differentiatie

- Groep 3/4/5 eventueel laten slingeren met gummi ringen
- Met zand gevulde flacons (wasmiddel of frituurvet)
- Evt. teams samenvoegen bij 1 situatie, dan hierbij wel 2 juryleden per situatie nodig (1 notulist en 1 jurylid meten)

Taak groepsdocent

- stel de kinderen op achter het hoedje (met teamkleur)
- houd toezicht op de veiligheid
- zie er op toe dat hulpouders de mapjes met scoreformulieren krijgen
- einde van de ronde? bepaal de top 4 van teams op basis van de ingevulde scoreformulieren en maak deze middels de teamtouwen inzichtelijk

Athletics Challenge en Cross geven invulling aan de organisatie van een schoolatletiekdag in de vorm van een meerkamp of cross. De Challenge bevat uitdagende onderdelen voor de kinderen. Met hindernis-estafette laat je de kinderen zoveel mogelijk over bananendozen heen springen om muntjes te verzamelen. Ieder kind van het team draagt bij aan de teamprestatie. Daarnaast leren de kinderen het hordenlopen.

Fietsband slingeren is ter voorbereiding op het discus werpen. Ieder kind probeert zo ver mogelijk te slingeren met de fietsband. Staan er veel kinderen in de rij? Dan stel je aan de andere kant van de meetmat nog een rij kinderen op. Minder kinderen in de rij, betekent meerdere keren slingeren.

6b Verspringen (5 stappen)

Lopen
Werpen
Springen

In de verte
In de hoogte
Met een stok
Meervoudig

Taak atleet

Spring vanuit stand in 5 stappen zo ver mogelijk

- maak met jouw team een nette rij op volgorde achter het hoedje dat overeenkomt met jouw teamkleur
- neem op het commando van de hulpouder een aanloopje (max. 3 meter) en zet af voor het hoedje
- maak nu 5 grote passen (loopsprongen) en probeer z ver mogelijk te komen
- land op 2 voeten en loop sluit weer achter aan in de r

Taak hulpouders

- geef, indien nodig, aanvullende instructie, zodat iedereen doet wat van hem of haar wordt verwacht
- leg de uit door (kinderen) een voorbeeld te (laten) geven van de uitvoering
- geef aan welke leerling aan de beurt is
- bepaal na 5 stappen de afdruk die het dichtst bij het startpunt gelegen is (de hakken, maar wanneer een kind op zijn billen naar achter valt wordt tot deze afdruk gemeten)
- bepaal de afstand, op 5 cm nauwkeurig en noteer deze op het scoreformulier
- op eindsignaal beste x prestaties optellen (zie scoreformulier)

Materiaal (t.b.v. 4 teams per klas)

- 2 meetlinten (minimaal 10 meter) en haringen (ter bevestiging)
- 8 hoedjes (2 gele, 2 groene, 2 blauwe, 2 rode)

Alternatieven en differentiatie

- Evt. teams samenvoegen bij 1 situatie, dan hierbij wel 2 juryleden per situatie nodig (1 notulist en 1 jurylid meten)

Taak groepsdocent

- stel de kinderen op achter het hoedje (met teamkleur)
- houd toezicht op de veiligheid
- zie er op toe dat hulpouders de mapjes met scoreformulieren krijgen
- einde van de ronde? bepaal de top 4 van teams op basis van de ingevulde scoreformulieren en maak deze middels de teamtouwen inzichtelijk

Bij verspringen in vijf stappen heb je geen zandbak nodig, maar je bereid de kinderen wel voor op het verspringen.

Nog meer instructiekaarten en benodigdheden als plan van aanpak, chronoloog, materialenlijst en diploma zijn online beschikbaar om te downloaden.
www.atletiekservice.nl

Athletics Arena is een opblaasbare atletiekarena voor de jeugd waar zij op spectaculaire wijze kennismaken met atletiek. Een groot succes tijdens evenementen, open dagen of als invulling voor je schoolatletiekdag. Gedurende de dag kunnen de verschillende groepen gebruik maken van de Arena. Voor de jongste groepen ligt de nadruk op veel bewegen. Voor de oudere groepen is er een wedstrijdelement: *www.athleticsarena.nl*

Lessenmap Atletiek en Onderwijs

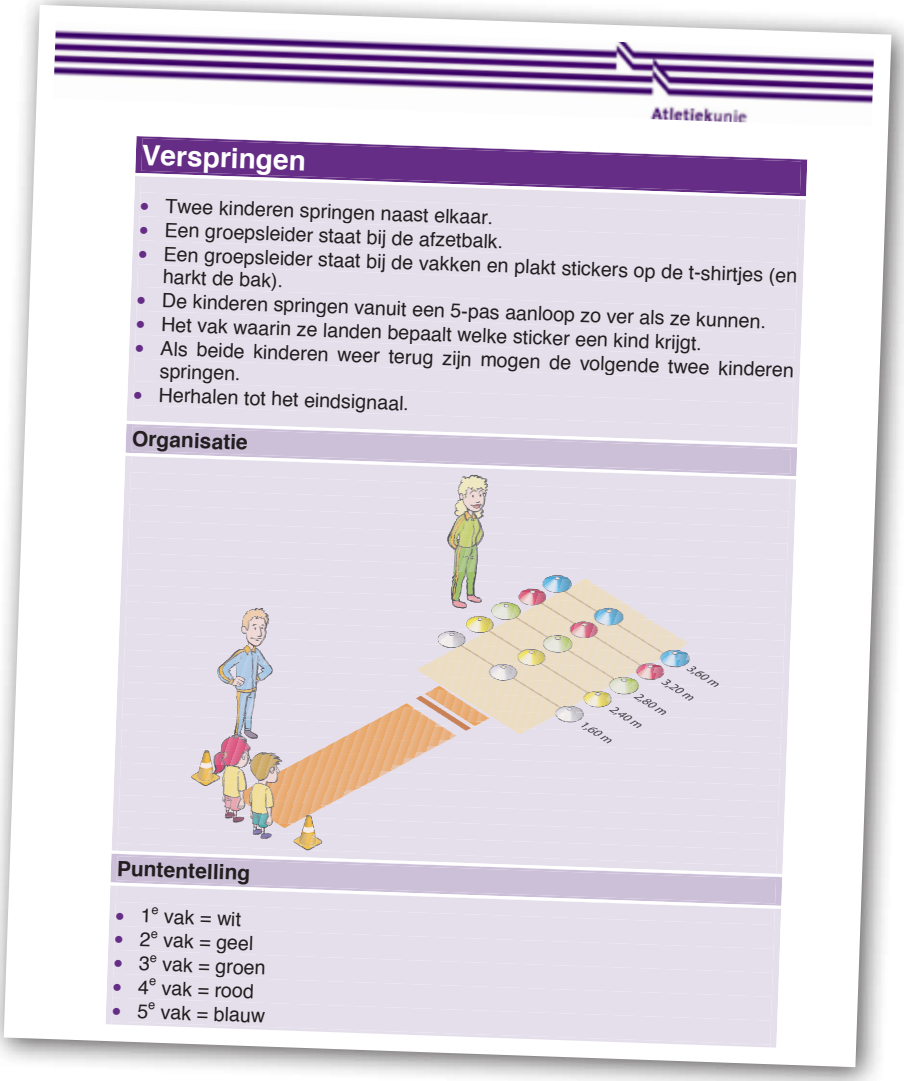

Een praktische lessenmap waarmee je de jeugd kennis laat maken met atletiek, zowel voor basis- als voortgezet onderwijs. Er staan tal van lessen in die je direct kunt gebruiken, maar ze kunnen ook inspireren tot het ontwikkelen van nieuwe lessen. De lessen zijn ontwikkeld om met het standaard aanwezig basismateriaal in de gymzaal op school les te kunnen geven. Je kunt ze aanvullen met specifiek atletiek materiaal. Meer info: *www.atletiekunie.nl/praktischedocumenten*

Toepassen

Ben je benieuwd wat de jeugdatletiek jou brengt in de praktijk? Volg dan de workshop van Bart Raijmakers, tijdens de Landelijke studiedag Basisonderwijs op 12 november 2014. Bart is medeauteur van de kindgerichte jeugdvisie en bespreken we de kwaliteitscriteria voor een goede jeugdtraining. Met praktische voorbeeldvormen zoals limietwedstrijden, memoryloop, dobbelsteenloop en risicostoten maken de deelnemers kennis met deze kwaliteitscriteria. We sluiten de workshop af met een finale waarin teams tegen elkaar strijden op verschillende onderdelen van Athletics Challenge, het schoolatletiekprogramma van de Atletiekunie. Voor info zie: *www.kvlo.nl*

Dorien van der Burg is projectmedewerker Jeugdatletiek bij de Atletiekunie

Wintersport@school,

wintersportlessen voor in de gymzaal

De Nederlandse Ski Vereniging (NSkiV) is de wintersportorganisatie die de belangen behartigt van Nederlandse wintersporters. De NSkiV wil ieder kind kennis laten maken met de wintersport en zo laten ervaren hoe leuk en gevarieerd wintersport is.

Door: Bart de Wolf

Glijden van een helling, springen van een schans of in opperste concentratie mikken op een doel, het zijn allemaal mooie thema's voor het basisonderwijs. De NSkiV heeft in een samenwerkingsverband met de Calo Windesheim (lerarenopleiding LO Windesheim Zwolle) een lessenserie ontwikkeld voor in het onderwijs. De bedoeling is dat de wintersportlessen onderdeel uit gaan maken van het bewegingsonderwijs op school.

De verschillende wintersportdisciplines hebben als basis gediend voor de activiteiten in de lessen. Het snowboarden en skiën is vertaald in glijden, rijden en springen.

Ook het freestyle snowboarden komt terug in de trucjes en balansuitdagingen op het spoonerboard en op het indoboard. Het langlaufen en de biatlon worden gedaan op skates en met blaasbuizen. Het gevoel van loskomen bij het skispringen heeft natuurlijk ook een plek gekregen in deze lessenserie.

De lessen zijn ontwikkeld voor de bovenbouw (groep 6, 7 en 8) van het primair onderwijs en de eerste klassen van het voortgezet onderwijs. Het is een korte lessenserie die daardoor relatief eenvoudig kan worden opgenomen in het reguliere programma van de docent bewegingsonderwijs of die buitenschools kan worden aangeboden door bijvoorbeeld een combinatiefunctionaris.

In de lessenserie zit een methodische opbouw zodat de ene les voortborduurt op de les daarvoor. Als kennismakingsactiviteit kun je iedere les één keer uitvoeren. Bij iedere activiteit worden organisatorische (loopt 't) en didactische (lukt 't) tips gegeven. Daarnaast worden ook tips gegeven om de beleving te vergroten (leeft 't). Hieronder volgende een aantal voorbeelden van lessen(1.1 Ride your board, 1.2. Ski&jump, 1.4 Nordic skating)

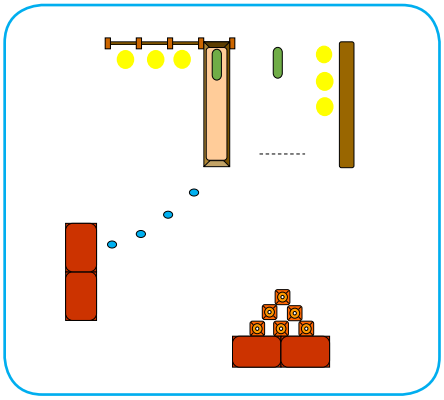
Les 1.1
Ride your board

In deze activiteit komt de kick van het glijden en een eerste aanzet voor het sturen en rijden van een bocht aan de orde. Daarmee sluit het aan bij de kick van (alpine) snowboarden.

Organisatie
- 8 Leerlingen: 2 bewegers, 1 duwer en 5 wachters.
- 2 Verschillende rijsituaties. De leerkracht regelt dat de leerlingen halverwege de ronde wisselen van situatie.

Opdracht
Glijbaan: ga in het midden op het skateboard zitten, rijd naar beneden en probeer alle kegels onderweg mee te nemen.
Over de grond: ga in het midden van het board zitten en probeer aan het einde van de rijbaan alle pionnen om te rijden.

Regels
- Je mag pas starten als degene voor je de kegels of pionnen terug heeft gezet en je het skateboard van degene voor je hebt gekregen.
- Duwer: duw degene op het skateboard (zo hard mogelijk) tot de krijtstreep.
- Wachters staan op de wachtplek die gemarkeerd is door een hoepel.
- Je mag niet starten met rijden als iemand in de rijbaan staat.
- Wissel glijbaan: boarder wordt wachter, eerste wachter wordt boarder.
- Wissel over de grond: boarder wordt wachter, eerste wachter wordt duwer, duwer wordt boarder.

Contact:

b.dewolf@wintersport.nl

Arrangement	
Een kwart zaal, 6 bij 12 meter	4 Kleine blokjes als oppakobject
2 Skateboards	6 Pilonnen als mikobject
1 Glijbaan als rijbaan	Krijtstreep (stopstreep voor de duwer)
1 Wandrek (glijbaan op de tweede sport)	1 Bank als afbakening
4 Matjes aan het einde van de rijbaan	2 x 3 Hoepels (markering wachtplaats)

Tips voor de lesgever:	
Loopt het?	Tips
• Moeten de leerlingen lang wachten? • Is het veilig?	• Met twee extra skateboards zal de activiteit beter doorlopen. • De leerlingen moeten midden op het board gaan zitten en dus vooral niet te ver naar achteren.
Lukt het bijna?	Tips
• Lukt het zitten op het board bij de glijbaan nog niet? • Lukt het rijden van de bocht nog niet?	• Hang de achterste wielen van het skateboard over de rand van de glijbaan (aan de kant van het wandrek). Een andere leerling helpt dan achter het wandrek met het skateboard op de glijbaan te zetten als de ander rustig is gaan zitten. • Zet de pionnen in een iets minder strakke bocht neer. • Hang de glijbaan een sport lager zodat er minder tempo in het rijden is en het makkelijker wordt om een bocht te rijden.
Lukt het goed	Tips
• Worden de kegels heel vaak gepakt? • Worden alle pionnen heel vaak omgereden?	• Zet de kegels in een scherpere bocht neer. • Leg kleinere oppakvoorwerpen neer. • Zet de pionnen in een andere opstelling neer. • Zet kleinere pionnen neer.
Leeft het	Tips
• Wordt duwen en rijden over de grond te saai omdat het te weinig uitdaging biedt? • Doen de kinderen bij het duwen niet echt meer hun best? • Wordt het rijden van de bocht en het pakken van kegels saai?	• Leg halverwege de baan buiten de rijroute aan de linker- en de rechterkant blokjes neer die extra bonuspunten opleveren. • Maak tweetallen die elkaar helpen en spelen om punten tegen andere tweetallen. • Laat de leerlingen tegen elkaar spelen waarbij elke gepakte kegel vijf punten is.
Later	Tips
• Suggesties voor andere lessen(glijbaan). • Suggesties voor andere lessen(over de grond).	• Een slalom maken waarbij ze dus moeten sturen naar beide kanten in plaats van maar één kant. • Leerlingen mogen staan en steppen tot de krijtstreep.

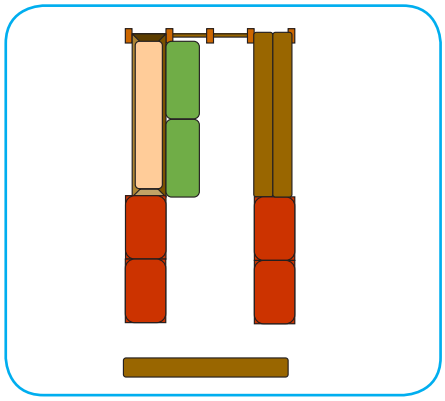
Les 1.2
Ski & jump

In deze activiteit komt de kick van het glijden en van het loskomen aan de orde. Daarmee sluit het aan bij (alpine) skiën en skispringen.

Organisatie
- 8 Leerlingen: 2 skiërs, 2 helpers en 4 wachters.
- Twee qua hoogte verschillende glij-situaties. De leerlingen mogen zelf kiezen bij welke situatie ze willen skiën.

Opdracht
Skiër: ga op de banken of glijbaan staan met je voeten naast elkaar en iets uit elkaar en glijd naar beneden. Land op twee voeten in balans op de matjes.

Regels
- Je mag nooit alleen starten en moet wachten totdat je helper klaar staat met de één-meterstok om je te helpen.
- Je mag starten met glijden als de matjes leeg zijn.
- Helper (staat op de grond bij de lage situatie en op de kastkop bij de hoge situatie): ga met je één-meterstok op de kastkop staan en houdt de één- meterstok voor de skiër zodat deze de stok kan vastpakken als hij naar beneden glijdt en even zijn balans kwijt raakt. Loop mee als de skiër gaat glijden.
- Wachter: zit aan de zijkant op de wachtbank.
- Je mag nooit alleen; er is altijd een helper bij voor als je uit balans raakt. Je mag kiezen of je de stok wilt vast houden of niet.
- Wissel: de skiër wordt wachter, wachter wordt helper en helper wordt skiër.

Arrangement	
Een kwart van de zaal, 6 bij 8 meter	1 Wachtbank aan de zijkant
1 Wandrek (banken op de 3e sport; glijbaan op de 4e sport)	2 Kastkoppen of steps/bank (meeloopvlak voor helper)
1 Glijbaan als glijvlak	2 Banken als glijvlak
2 Eén-meterstokken (voor balans skiër)	2 Paar gladde sokken/2 handdoeken/ 2 glijmatjes als glijhulpmiddel
4 Kleine matjes als landingsvlak	

Tips voor de lesgever:	
Loopt het?	Tips
• Is het veilig?	De leerlingen mogen nooit alleen.
Lukt het bijna?	Tips
• Lukt het klaar gaan staan op het glijmatje nog niet? • Lukt het in balans glijden nog niet en wordt de stok vaak vast gehouden? • Lukt landen in balans nog niet?	• De eerste wachter op de wachtbank houdt het matje even vast zodat het opstappen makkelijker wordt. • Bij het vertrekken moeten de leerlingen klaar gaan staan met voeten iets uit elkaar en de knieën gebogen. • Anders zittend glijden. • Bij het landen moet de voeten iets uit elkaar staan en de knieën iets gebogen.
Lukt het goed	Tips
• Lukt het glijden en landen in balans?	• Maak de glijbaan steiler: hang de glijbaan een sport hoger en zet aan de onderkant een kastkop, step of springplank onder het uiteinde (dit om het tempo in het glijden niet gelijk heel veel hoger te maken). • Als dat ook goed gaat kan het voorwerp aan de onderkant eronder vandaan.
Leeft het	Tips
• Wordt het saai?	• Laat de leerlingen aan het einde afspringen. Ze kunnen bij het afspringen ook kijken of ze voor het landen een truc kunnen maken (halve draai, hele draai, spreiden). • Hang de glijbaan twee sporten hoger en zet een kastje (kastkop plus drie delen) onder het uiteinde. Er ontstaat nu een hoge afsprong. Vervang de kleine matjes door een dikke mat.
Later	Tips
• Suggesties voor andere lessen.	Snowboarden en dus zijwaarts glijden.

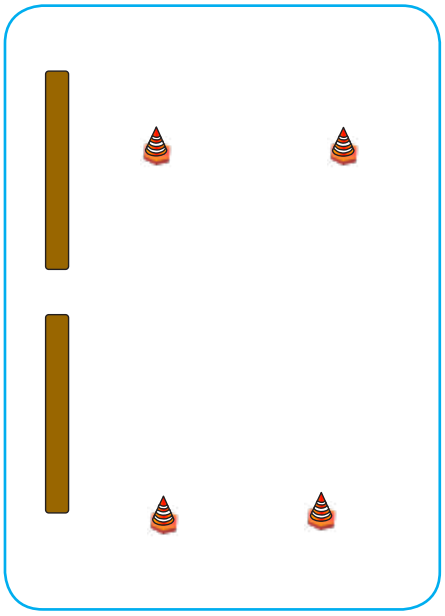
Les 1.4
Nordic skating

In deze activiteit komt de kick van het glijdend verplaatsen aan de orde. Daarmee sluit het aan bij de kick van het langlaufen.

Organisatie
- 8 Leerlingen; 2 langlaufers, 2 scheidsrechters en 4 wachters.
- 2 Rijsituaties.

Opdracht
Langlaufer: ga klaarstaan bij de eerste pilon en als de scheids start zegt probeer je zo vaak mogelijk van de ene naar de andere pilon te skaten.

Regels
- Je mag pas starten als de scheids start heeft geroepen.
- Scheidsrechter: als de langlaufer klaar staat bij de pilon geef jij het startsein en druk je de startknop in van de stopwatch. Tijdens het rijden hou je bij hoe vaak de skater weer terug is gekomen bij de eerste pilon. Na anderhalve minuut roep je stop tegen de skater.
- Wachters zitten aan de zijkant op de wachtbank.
- Zorg als skaters dat jullie beide rechts om de pion heen skaten zodat je niet tegen elkaar aanbotst als je aan het rijden bent.
- Wissel: langlaufer wordt wachter, wachter wordt scheids, scheids wordt langlaufer

Arrangement	
Een kwart van de zaal, 6 bij 13 meter	4 Pilonnen of paaltjes om omheen te rijden
2 Paar skates om mee te langlaufen	2 Stopwatches om te tijd mee bij te houden
2 Paar loopstokken met rubberen voet om mee af te zetten tijdens het rijden	2 Banken als afbakening waarvan er een ook als wachtbank gebruikt kan worden

Tips voor de lesgever:	
Loopt het?	Tips
• Is het veilig?	• Vak breder maken waardoor ze niet in de buurt van elkaar komen. • Zorg dat beide langlaufers tegelijkertijd starten en op dezelfde manier om de pion heen gaan.
Lukt het bijna?	Tips
• Lukt het vaart maken nog niet? • Lukt het rijden van de bocht niet?	• Maak geen schaatsbeweging met je skates en gebruik alleen de stokken. Zet de stokken voor je op de grond en zet af waarbij je lang afduwt. • Zet om de beurt met links en rechts zijwaarts af (schaatsbeweging) zonder stokken. • Zorg dat op tijd vaart wordt geminderd. • De pilon mag met de hand aan worden getikt i.p.v. een bocht rijden.
Lukt het goed	Tips
• Lukt het vaart maken goed?	• Zet om de beurt met links en rechts zijwaarts af (schaatsbeweging) en gebruik de stokken erbij om extra vaart te maken. • Zet met de stokken naar achter toe af (net voordat je de schaatsbeweging maakt).
Leeft het	Tips
• Wordt het saai of verslapt de aandacht?	• Laat leerlingen opschrijven hoeveel ze gehaald hebben en benoem bij het wisselen wie de hoogste score tot dan toe heeft. • Laat de leerlingen vooraf inschatten en opschrijven hoeveel ze denken te halen. De uitdaging is dan of ze zichzelf goed kunnen inschatten. • Leg de nadruk meer op tegen elkaar skaten en laat ze hun tegenstander uitzoeken.
Later	Tips
• Suggesties voor andere lessen.	• Wie kan het snelste heen en terug skaten? Wedstrijd tegen elkaar niet op afstand maar wie het snelste is.

Wintersport@school

Meer lessen uit het docentenhandboek met wintersportlessen inzien? De lessen bieden vakdocenten een ideale leidraad hoe zij kinderen in de gymzaal kunnen laten ervaren hoe leuk en gevarieerd wintersport is. Op een overzichtelijke manier wordt een korte lessenserie beschreven die relatief eenvoudig opgenomen kan worden in het reguliere programma van de docent bewegingsonderwijs of die buitenschools kan worden aangeboden door bijvoorbeeld een combinatiefunctionaris of buurtsportcoach. Het docentenhandboek is te bestellen door te klikken op de volgende link: *https://www.wintersport.nl/product/docentenhandboek-wintersportlessen/*.

Leermiddelen digitaal

en direct toegankelijk (2)

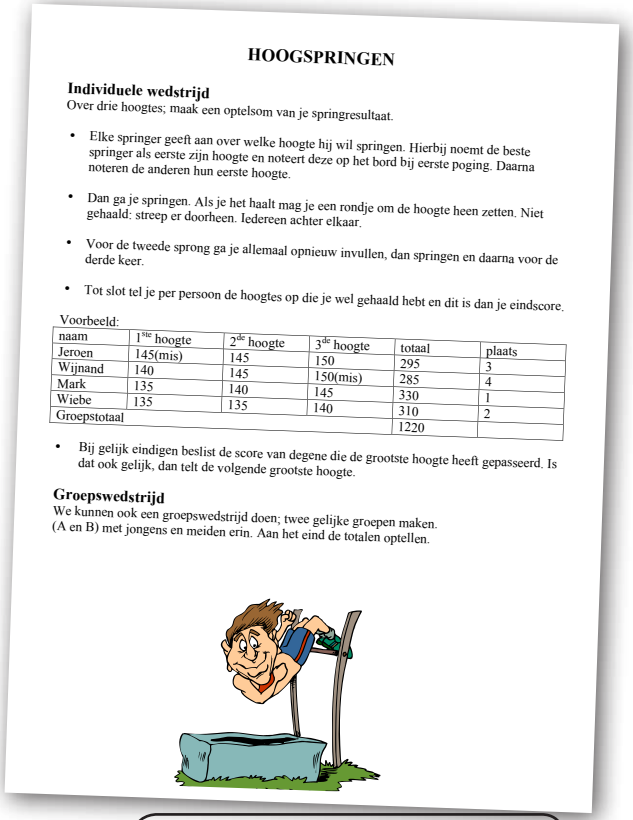
De site Wikiwijs geeft toegang tot leermiddelen voor verschillende vakken. Ook voor lichamelijke opvoeding. Docenten en studenten kunnen via deze site 'halen en brengen'. Dat betekent dat iedereen er leermiddelen kan plaatsen maar ook kan zoeken naar leermiddelen. Je hebt een zogenaamde 'Entree'-gebruikersnaam en -wachtwoord nodig om toegang te krijgen. Veel collega's hebben dit al via hun school waardoor er weinig in de weg staat Wikiwijs te gaan gebruiken.

Door: Hjalmar Zoetewei en Maarten Massink

In Lichamelijke Opvoeding 7 (2014) hebben we enkele voorbeeldleermiddelen opgenomen. In dit artikel wil de redactie je meer voorbeelden laten zien van inzendingen. Ze zijn afkomstig van de site van wikiwijs en gymleraren.nl.

Je krijgt toegang tot de site via *kvloweb.nl*. Als je in *Wikiwijs* bent kun je klikken op *lesmateriaal*, dan op *voortgezet onderwijs* (Let op: hier staat ook materiaal voor het basisonderwijs), gevolgd door het aanklikken van het vak *Lichamelijke Opvoeding*. Als je daarna op het zoekicoontje klikt krijg je veel resultaten van leermiddelen. Door meer zoekopties aan te klikken kun je filters inschakelen waarmee je het zoeken kunt specificeren.

Soms staan er leuke ideeën om in je les uit te proberen bijvoorbeeld hoogspringcompetitie: individueel of als groepswedstrijd van Mariska Bus.

HOOGSPRINGEN

Individuele wedstrijd
Over drie hoogtes; maak een optelsom van je springresultaat.

- Elke springer geeft aan over welke hoogte hij wil springen. Hierbij noemt de beste springer als eerste zijn hoogte en noteert deze op het bord bij eerste poging. Daarna noteren de anderen hun eerste hoogte.
- Dan ga je springen. Als je het haalt mag je een rondje om de hoogte heen zetten. Niet gehaald: streep er doorheen. Iedereen achter elkaar.
- Voor de tweede sprong ga je allemaal opnieuw invullen, dan springen en daarna voor de derde keer.
- Tot slot tel je per persoon de hoogtes op die je wel gehaald hebt en dit is dan je eindscore.

Voorbeeld:

naam	1ste hoogte	2de hoogte	3de hoogte	totaal	plaats
Jeroen	145(mis)	145	150	295	3
Wijnand	140	145	150(mis)	285	4
Mark	135	140	145	330	1
Wiebe	135	135	140	310	2
Groepstotaal				1220	

- Bij gelijk eindigen beslist de score van degene die de grootste hoogte heeft gepasseerd. Is dat ook gelijk, dan telt de volgende grootste hoogte.

Groepswedstrijd
We kunnen ook een groepswedstrijd doen; twee gelijke groepen maken. (A en B) met jongens en meiden erin. Aan het eind de totalen optellen.

Contact:

hjalmar.zoetewei@kvlo.nl,
maarten.massink@kvlo.nl

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Even voorstellen

Ik ben Jorieke Steenaart en werk sinds 1 september 2012 voor het team onderwijs van de KVLO. Samen met mijn collega Maarten Segers beman ik de helpdesk van de KVLO, ik vanuit de onderwijsinhoudelijke kant en mijn collega vanuit de juridische kant. Beiden zorgen wij voor de ondersteuning en advisering van alle leden. Daarnaast houd ik mij bezig met allerlei projecten als het KWALO, ben ik betrokken bij de inhoudelijke opzet van de studiedagen, organiseer ik samen met collega's (starters) bijeenkomsten, schrijf ik artikelen voor het vakblad en probeer ik zo mijn steentje bij te dragen aan jullie ondersteuning maar ook aan kwantitatief en kwalitatief beter bewegingsonderwijs. Ook voor vragen omtrent het passend onderwijs, het thema van dit nummer, kun je bij mij terecht via het mailadres *onderwijs@kvlo.nl* of telefoon via 030 693 7674.

Passend onderwijs

Als vakleerkracht sta je voor de uitdaging om alle leerlingen een veelzijdig bewegingsaanbod aan te bieden tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Daarnaast wil je stimuleren dat de leerlingen met plezier en respect voor elkaar en elkaars vaardigheden deelnemen aan veel verschillende bewegingsactiviteiten. Met de invoering van het Passend onderwijs wordt deze uitdaging alleen maar groter, niet alleen voor jezelf maar ook voor de leerlingen. Omgaan met verschillen en diversiteit is niet nieuw maar de invoering van Passend onderwijs kan een groter beroep op jouw expertise als docent doen. Weten wat een leerling nodig heeft en daar de passende ondersteuning voor bieden, van docenten wordt verwacht hierop te anticiperen. Dit maakt de lespraktijk uitdagend en boeiend, maar soms ook weerbarstig en lastig.

Bedenk dat je niet alleen voor deze uitdaging staat en ondersteuning kunt krijgen. Het is best een opgave om verschillen tussen leerlingen te zien, die verschillen te analyseren, ernaar te handelen en aan de hand van de voortgang te kunnen evalueren. Hiervoor wordt niet alleen een beroep gedaan op je eigen vaardigheden, kennis en kunde maar ook op de organisatie van de school. Hoe heeft de school haar onderwijsprocessen ingericht en georganiseerd, welke voorzieningen zijn er in de school? Hoe faciliteert zij professionalisering, scholing en ondersteuning ten aanzien van het omgaan met verschillen in de klas?

Naast de inzet van professionalisering, is er ook de ondersteuning van je collega's uit het docententeam waar je deel van uitmaakt. Ga na welke inzet er vanuit het team wordt geleverd om leerlingen bij te kunnen staan. Is er een teamontwikkelingsplan, hoeveel tijd en uren staan hierin opgenomen voor de ontwikkeling en hoe is dit ingericht? Als team kun je verschillende inzet leveren door bijvoorbeeld intervisie, collegiale consultatie, teamteaching en scholing. Scholing kan gericht zijn op klassenmanagement, focus op verschillende leerstijlen en leerstrategieën of expertise vanuit het samenwerkingsverband. Vervolgens is er de zorgcoördinator en/of intern begeleider die kan ondersteunen. Hij of zij kan handreikingen doen aan het team en aan jou als docent. In een handelingsplan staan de handreikingen vaak al opgenomen. Ook als individuele leerkracht kun je bij de zorgcoördinator terecht indien je meer inzet van expertise nodig hebt. Dit kan expertise vanuit de zorgcoördinator zelf zijn of vanuit het samenwerkingsverband waar jullie deel van uitmaken maar ook die van een regionaal expertisecentrum speciaal onderwijs. Het kan soms prettig zijn om een gymdocent vanuit het speciaal onderwijs naar jouw onderwijssituatie te laten kijken en zijn of haar expertise in te zetten binnen jouw lessituatie. Zo vergroot je jouw differentiërend vermogen om op adequate wijze om te kunnen gaan met verschillen tussen jouw leerlingen.

Hoe leuk is gym?

Wij vroegen het een aantal leerlingen

Dagmar Hoogendijk (14 jaar) Ik vind gym het leukste vak van school. Het liefst heb ik alleen maar gym, geen natuurkunde of Duits. Wat ik leuk vind aan gym is beter te leren bewegen en ook het leren voorkomen van blessures. Bij buiten gym vind ik softbal en speerwerpen leuk om te doen omdat je steeds meer vooruitgang kan zien. En bij binnen gym vind ik turnen met de klimdoeken erg leuk om te doen.

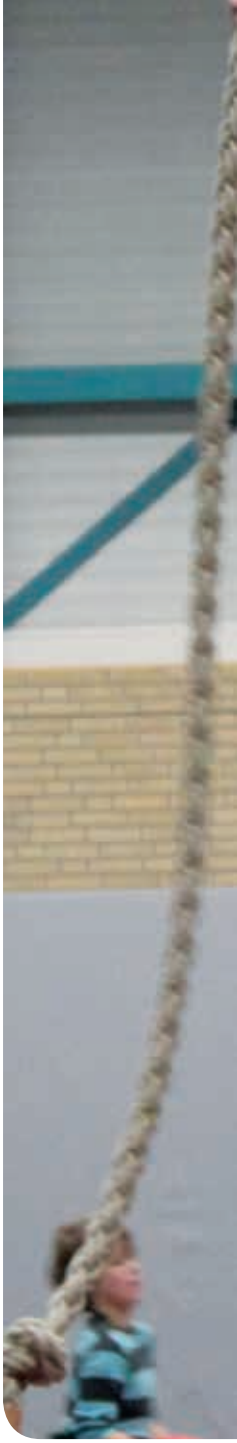
Helpdeskthema van de maand: Hockeybitjes

Momenteel komen er veel vragen over welke bescherming er gedragen dient te worden bij het onderdeel hockey. Dit hangt samen met het besluit van de hockeybond om met ingang van het seizoen 2015-2016 het dragen van mondbescherming in georganiseerde wedstrijden verplicht te stellen. Voor het bewegingsonderwijs geldt dat er wettelijk niets vastligt over het dragen van bitjes en/of scheenbeschermers. Als sectie LO en als docent bewegingsonderwijs dien je wel zorg te dragen voor de veiligheid binnen de lessen bewegingsonderwijs. Alle risico's uitsluiten lukt niet, maar je kunt wel zorgdragen door de risico's zoveel mogelijk te beperken. Denk hierbij aan aangepast materiaal (speciale hockeyballen), aangepaste activiteiten (kleine speelsituaties) en aan zorgvuldig handelen (houdt overzicht, spreek duidelijke spelregels af, sluit aan op het niveau van de groep e.d.). Het onderdeel hockey in de les vraagt dus de nodige aandacht en zorgvuldigheid.

Sport Op Basisscholen (SOB) en PPS

Bedrijven nemen steeds meer hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dit kan op verschillende manieren. Hier een voorbeeld van een verzekeringsmaatschappij die investeert in het plaatsen van vakleerkrachten op scholen in Friesland.

Door: Jacqueline Vink en Laura Peels

"Voor het verbeteren van de gezondheid van kinderen, kan de bal niet vroeg genoeg beginnen met rollen. Dus om kinderen beter te laten bewegen, wordt gym weer gegeven door een echte vakleerkracht. Samen met Sport Fryslân en gemeenten hebben wij het mogelijk gemaakt dat de vakleerkracht weer terug is van weggeweest".
De Friesland Zorgverzekeraar

Publiek-private samenwerking

Bij publiek-private samenwerking (PPS) gaat het om een samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven, waarbij risico's, verantwoordelijkheden, middelen en competenties worden gedeeld om een gemeenschappelijk en maatschappelijk doel te bereiken. PPS is dus meer dan sponsoring. Het gaat ook om mensen (kennis en expertise), massa (netwerken en samenwerken), middelen (faciliteiten en goederen), media (communicatie en marketing) en munten (financieel).

Korte omschrijving

De Friesland Zorgverzekeraar (DFZ) en Sport Fryslân hebben de handen ineen geslagen. Samen met gemeenten en onderwijs geven zij sinds twee jaar een structurele kwaliteitsimpuls aan het bewegingsonderwijs op Friese basisscholen. Dit realiseren zij door de inzet van vakleerkrachten. DFZ en Sport Fryslân vinden dat elk kind recht heeft op sport en bewegen.

Activiteiten

De inzet van vakleerkrachten moet het bewegingsonderwijs op Friese scholen versterken. De vakleerkrachten coachen en begeleiden groepsleerkrachten, introduceren lesmethodes en verzorgen in sommige gevallen een les bewegingsonderwijs. DFZ, de deelnemende gemeenten, het onderwijs en het ministerie van VWS zorgen elk voor een deel van de financiering van deze vakleerkrachten. De gemeenten die al deelnemen aan Sport Op Basisscholen (SOB), krijgen binnenkort de mogelijkheid tot uitbreiding met de thema's voeding en motorische ontwikkeling. Aan voeding wordt aandacht besteed door de implementatie van Lekker Fit! Fryslân en door de inzet van de Foodtruck van Mama Mascha, een mobiele kookstudio waarin leerlingen een gezonde kookles krijgen. Ook worden extra sportlessen ontwikkeld voor kinderen met een motorische achterstand. Dit programma heet SOB extra groepen.

Partijen

- Sport Fryslân: doet de coördinatie van SOB (mankracht).
- DFZ: zorgt voor de communicatie en levert een financiële bijdrage (munten, media).
- Friese gemeenten: leveren een financiële bijdrage, schrijven de aanvraag voor cofinanciering van DFZ en werven vakleerkrachten (munten, mankracht).
- Regionale onderwijskoepels: dragen soms financieel bij, maar hun belangrijkste bijdrage is draagvlak.
- Basisscholen: ontvangers van het project.

Belang

- Sport Fryslân: het project draagt bij aan haar missie om sport en bewegen mogelijk te maken voor alle Friezen.
- De Friesland Zorgverzekeraar: geeft hiermee vorm aan haar

Do's

- Het tot stand brengen van een PPS kost tijd: investeer.
- Zorg voor voldoende intern draagvlak.
- Bouw aan wederzijds vertrouwen.
- Zorg voor een duidelijke en gestroomlijnde externe communicatie: eenduidig communicatieplan, afstemming over woordvoering.
- Krijg wederzijdse verwachtingen en inzet helder.

Don'ts

- Ga niet voor kortetermijngewin in plaats van een lange termijn samenwerking.
- Wees niet te afwachtend.
- Laat geen onduidelijkheid bestaan over doelstellingen (verborgen agenda).
- Ga geen PPS aan als de visie van de andere partij teveel van die van jou verschilt.
- Ga geen PPS aan met een partij die schadelijk kan zijn voor je reputatie.

FOTO: HANS DIJKHOFF

maatschappelijke rol. Door te investeren in gezondheid, preventie en leefbaarheid wil DFZ de kwaliteit van leven verbeteren en de leefbaarheid van de samenleving bevorderen.
- Friese gemeenten: investeren in de jeugd voor vitale burgers in de toekomst.
- Onderwijs(koepels): gezonde, fitte leerlingen die beter leren.

Resultaat

De 35 vakleerkrachten van Sport Op Basisscholen bereiken momenteel:
- bijna 27.000 leerlingen (44% van de Friese basisschoolleerlingen);
- 220 basisscholen (47% van de Friese basisscholen);
- 13 gemeenten (48% van de Friese gemeenten).

Uit effectonderzoek van onderzoeks- en adviesbureau Kennispraktijk blijkt dat op basisscholen waar een vakleerkracht lesgeeft of begeleidt:
- kinderen hoger scoren op balans- en balvaardigheidtesten
- kinderen motorisch vaardiger zijn
- kinderen minder vaak overgewicht en obesitas hebben
- tijdens de gymles minder tijd wordt besteed aan algemene zaken, zoals groepjes indelen, overgang naar een ander onderdeel en pauzes
- geoefende vaardigheden vaker tijdens de gymles worden toegepast in een spel of een competitieve setting
- kinderen vaker op de hoogte zijn van naschoolse activiteiten.

Dit alles in vergelijking tot basisscholen waar geen vakleerkracht betrokken is bij het bewegingsonderwijs.

Contact:

Finnie.deJong@deFriesland.nl

Succesfactoren

- Alle partijen hebben hetzelfde belang voor ogen: de gezondheid van kinderen.
- De vakleerkrachten nemen de bewegingslessen niet volledig over. Zij brengen hun kennis over op de groepsleerkracht die bevoegd is om lessen te geven*. De vakleerkrachten coachen dus de groepsleerkracht, zodat de kennis geborgd blijft in de toekomst en niet afhankelijk is van de aanwezigheid van een vakleerkracht.
- Vier tot zes keer per jaar organiseren we scholingen/workshops voor alle vakleerkrachten. Deze scholingen worden vooral gewaardeerd, omdat vakleerkrachten kennis en ervaringen kunnen uitwisselen en van elkaar kunnen leren.

Learnings

- Draagvlak in het onderwijs is essentieel. Het onderwijs moet de vakleerkracht wel accepteren en de meerwaarde inzien van de vakleerkracht.
- De vakleerkrachten moeten worden ingezet voor bewegingsonderwijs. Ze zijn er niet om problemen bij uitval van groepsleerkrachten op te vangen.
- Vakleerkrachten maken een koppeling met de sportvereniging (o.a. door clinics). Dat maakt het initiatief extra sterk omdat kinderen vanuit de gymles zo kunnen doorstromen naar de sportvereniging waar ze structureel kunnen sporten.

Meer weten? Kijk op de website *sportopbasisscholen.nl*

Jacqueline Vink is expert PPS van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl en strategisch adviseur bij Schuttelaar en Partners. Laura Peels is adviseur bij Schuttelaar en Partners.

*De bevoegde groepsleerkracht is in het bezit van minimaal de leergang bewegingsonderwijs via Pabo

Eindelijk digitaal met GymWijzer!®

Een professioneel, veelzijdig, uitdagend maar bovenal digitaal leermiddel ontwikkelen. Dat was het doel toen het trio Pascal Mariany, Harry van der Meer en Mark Schutte de uitdaging aannam om een digitaal leermiddel te ontwikkelen dat meerwaarde biedt. “Middels GymWijzer!® krijgt het bewegingsonderwijs de kans om de opgebouwde achterstand op het gebied van digitalisering in te lopen”, aldus Mariany.

Door: Joost Brandt

Het digitale leermiddel probeert door een combinatie van kijkwijzers en filmpjes, de organisatie in lessen bewegingsonderwijs te vergemakkelijken. Het leermiddel reikt kansen aan en daagt leerlingen uit. Het biedt:

- video’s van activiteiten voor in de gymzaal
- video’s die een aanzicht geven van de voorkant, de achterkant en de zijkant van een situatie
- video’s die in slow motion zijn af te spelen
- meerdere foto’s en uitleg bij iedere activiteit in de vorm van een kijkwijzer
- een niveauverdeling bij alle activiteiten
- video’s van leeftijdgenoten
- nieuwe ideeën voor in de les
- een leermiddel dat te gebruiken is bij het werken in vakken
- een leermiddel dat zowel door leerlingen als leerkrachten te gebruiken is.

Basisdocument Bewegingsonderwijs

De structuur die binnen het programma is aangehouden komt overeen met de leerlijnen, bewegingsthema’s en bewegingsactiviteiten zoals omschreven in het *Basisdocument Bewegingsonderwijs (2004)*. Voor ieder bewegingsthema heeft het drietal besloten twee tot vijf bewegingsactiviteiten te filmen. Deze zijn vervolgens onderverdeeld in zes niveaus. Het eerste niveau heet *Startniveau* en is geschikt voor de zwakke bewegers in groep drie en groep vier. Vervolgens zijn er de niveaus één, twee, drie en vier die allemaal corresponderen met één of meerdere groepen. Zo bewegen de groepen zeven en acht ongeveer op niveau vier. Leerlingen met veel talent of leerlingen die ook buiten schooltijd oefenen in een bepaalde activiteit, worden uitgedaagd met het zesde niveau: *Niveau Gevorderd.*

De differentiatie in niveaus zorgt ervoor dat de organisatie van de leerkracht eenvoudig aan te passen is voor de verschillende groepen die op één dag naar de gymzaal komen.

Onderzoek

Mariany is al sinds 2009 bezig met het bedenken en uitvoeren van manieren om het bewegingsonderwijs van digitale mogelijkheden te laten profiteren. Zo combineert hij zijn opleiding in de ICT met zijn opleiding aan de ALO in Nijmegen.

Ook deed hij onderzoek naar de potentiële meerwaarde van digitale leermiddelen in het bewegingsonderwijs. Dit onderzoek is aangehaald in het boek *Van tikken naar taggen: digitalisering van het bewegingsonderwijs en sport* (Van Hilvoorde & Kleinpaste, 2014). Mariany (2011) beschrijft dat de toepassing van digitale leermiddelen vooral een positief effect heeft op het samenwerkende, of zoals hij het noemt, het coöperatieve, leren.

Samenwerkend leren

Dit is waar GymWijzer!® zich onderscheidt. Daar waar veel andere digitale leermiddelen zich primair richten op het verbeteren van motorische vaardigheden, legt GymWijzer!® de nadruk op samenwerking. De combinatie van video’s en digitale kijkwijzers komt de samenwerking

ten goede. Een digitale kijkwijzer stimuleert interactie tussen kinderen blijkt uit het onderzoek van Mariany (2011). Met het oog op de toekomst is leren samenwerken voor kinderen van belang. In talloze situaties in de maatschappij bestaan werkomgevingen waarbij wederzijds afhankelijke teams samen tot oplossingen moeten komen. Mariany, Van der Meer en Schutte vinden het daarom belangrijk dat leerlingen met elkaar leren samenwerken en integreerden dit.

Deze nadruk op samenwerkend leren betekent echter niet dat de motorische leerwinst niet belangrijk is. Schutte (2014) toonde in zijn scriptie aan dat leerlingen die gymles krijgen middels GymWijzer!® de vaardigheid 'schommelen' beter leren dan leerlingen die les krijgen zonder het gebruik van dit digitale leermiddel.

Leerwinst

De digitale wereld is een wereld die aansluit bij leerlingen (Van Hilvoorde & Kleinpaste, 2014). Het is actueel en leerlingen kunnen vaak uitstekend overweg met digitale apparatuur.
Tijdens de ontwikkeling is constant in ogenschouw gehouden dat het digitale aspect van toegevoegde waarde moet zijn. Het bewegingsonderwijs moet niet digitaliseren om het digitaliseren, maar juist omdat het iets toevoegt. Het digitale aspect van het leermiddel kan een aanvulling zijn op andere didactische werkvormen (Van Hilvoorde & Kleinpaste, 2014). De digitale beelden moeten het leren van leerlingen extra bevorderen.

GymWijzer!® probeert op verschillende terreinen meerwaarde te bieden:

- Video's kunnen al in de klas getoond worden en bovendien kunnen kinderen direct aan de slag omdat er een tablet is die aangeeft wat te doen bij een bepaalde activiteit. Hierdoor wordt de uitlegtijd mogelijk gereduceerd.
- Het programma streeft ernaar om ook vaardige leerlingen uit te dagen door de diversiteit aan niveaus.
- De kwaliteit van de bewegingsvoorbeelden is hoog.
- Door de nadruk op coöperatief leren, wordt gepoogd leerlingen zelfstandig samen te laten werken.
- Leerlingen hebben het meest aan een bewegingsvoorbeeld van een leeftijdsgenoot (Van Hilvoorde & Kleinpaste, 2014) en krijgen dit via de video's.
- Het zelfstandige werken biedt de leerkracht de ruimte om de zwakkere bewegers te ondersteunen wanneer nodig.

Kijkwijzers

Naast de genoemde punten toont GymWijzer!® bij elke activiteit ook foto's en opstellingstips in de vorm van een uitgebreide kijkwijzer. De kijkwijzers bestaan uit een leerlingendeel en een leerkrachtdeel en worden gecombineerd met de video's.

Het leerlingendeel bevat:

- voor elk niveau zes foto's
- één zin die beschrijft wat bij de actie op de foto een goede tip is.

Het leerkrachtdeel bevat:

- een uitgebreide beschrijving met aandachtspunten voor elk niveau
- een afbeelding waarop een plattegrond van de activiteit wordt getoond
- zes afbeeldingen waarop te zien is hoe in die specifieke situatie sprake moet zijn van hulpverlenen
- informatie die relevant is voor een bepaalde activiteit, zoals bijvoorbeeld de hoogte van een bok
- suggesties voor de veiligheid en organisatorische en didactische tips.

Rol van de leerkracht

Volgens Van der Meer zorgt dit leermiddel ervoor dat de rol van de leerkracht verschuift in de richting van een meer begeleidende. De video's zijn opgenomen zonder 'ruis', wat inhoudt dat alleen de bewegingsactiviteit waar het in de betreffende video om draait te zien is. Er zijn geen bijgeluiden of andere activiteiten zichtbaar in de video's. Van Hilvoorde & Kleinpaste (2014) geven aan dat dit voor leerlingen het fijnst is. "De leerlingen kunnen in de klas of misschien zelfs thuis al naar de video's kijken, dit kan voor de jongste een hoop spanning wegnemen en de oudsten raken erdoor gemotiveerd", aldus Van der Meer.

Contact:

joostbrandt@hotmail.com

Internet

De video's die Mariany, Van der Meer en Schutte produceerden zijn in grote lijnen gebaseerd op de activiteiten uit *Vakwerkplan De Lesbrieven* (Van der Meer & Louter, 2009) dat Van der Meer een aantal jaar geleden ontwikkelde. Het is echter niet noodzakelijk om *De Lesbrieven* te combineren met GymWijzer!®. Het kan in combinatie met andere methodes worden gebruikt maar staat ook op zichzelf.

Op *www.gymwijzer.nl* worden uitsluitend video's getoond die betrekking hebben op de gymles. Zo hoeft een leerkracht niet bang te zijn dat leerlingen ongewenst andere video's te zien krijgen zoals bijvoorbeeld bij het videokanaal YouTube wel kan.

Omdat de video's vooralsnog alleen toegankelijk zijn via de website, is de aanwezigheid van internet wel een vereiste. Mariany geeft aan dat dit vaak makkelijk te realiseren is: "Door middel van een range extender, kan het draadloos netwerk van de school vaak voldoende worden versterkt om in de gymzaal te functioneren."

Om het programma te gebruiken is een tablet of laptop het meest geschikt in de gymzaal. Er zijn voldoende beschermhoezen te koop die kunnen voorkomen dat een onfortuinlijke val of botsing het apparaat kapotmaakt. Meer tips en tops zijn te vinden op de programmasite bij *Info – Veelgestelde vragen*.

Hoe het werkt

Samenvattend is GymWijzer!®:

- *intensief*
- *veilig*
- *gedifferentieerd*
- *zelfstandig coöperatief (samenwerkend) leren*
- *werken in vakken.*

Nu is het van belang om te weten hoe het werkt. Op *www.gymwijzer.nl* kan men zich registreren, al vijfhonderd collega's deden dit. Bij registratie verschijnen verschillende abonnementskeuzes. Als eenmaal een abonnement is gekozen krijgt de gebruiker toegang tot alle gefilmde bewegingsactiviteiten, niveaus en kijkwijzers. Voor mensen die zich niet registreren is wel een video toegankelijk die laat zien hoe het leermiddel in elkaar steekt en hoe zowel leerlingen als leerkrachten ermee werken.

Toekomst

In de toekomst hopen de ontwikkelaars het leermiddel ook geschikt te maken voor het middelbare onderwijs en ook een vertaling behoort tot de mogelijkheden.
Hoewel een goede internetverbinding in de gymzaal zo langzamerhand een norm zou moeten zijn, blijkt dit in de praktijk nog niet altijd het geval. Om daarop in te spelen, wordt ook gewerkt aan een applicatie, zodat GymWijzer!® na eenmalig downloaden, ook offline te gebruiken is. ◀

Joost Brandt, 24 jaar, volgt momenteel een master journalistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij slaagde in 2011 voor de Academie voor Lichamelijke Opvoeding in Amsterdam en ontwikkelde in 2012 de methode Gymmen in de Grote Gymzaal samen met Harry van der Meer. Dit artikel schreef hij op verzoek van de makers.

Bronnen

Hilvoorde, van, I. & Kleinpaste, J. (2014). Van tikken naar taggen: *digitalisering van het bewegingsonderwijs en sport.* daM uitgever, Deventer.

Mariany, P. (2011). Digitalisering van ons vak. *Lichamelijke Opvoeding*, 99, (7), 26-28.

Mariany, P. (2011). Leermiddelen en coöperatief leren: *Het effect van een (digitaal) leermiddel op het coöperatief leren tijdens een les sport en bewegingsonderwijs op de basisschool.* Scriptie HAN.

Van der Meer, H. & Louter, D. (2009). *Vakwerkplan de Lesbrieven.* (*www.delesbrieven.nl*)

Mooij, C., Miltenburg, S., Vos, H.J. & Koekoek, J. (2004) *Basisdocument Bewegingsonderwijs: voor het basisonderwijs*. Jan Luiting Fonds.

Schutte, M (2014). Beter leren met GymWijzer!®. *Lichamelijke Opvoeding*, 102, (6), 43-45.

Rectificatie

In LO 8 stond in het stuk over het WK roeien ook iets geschreven over beachvolleybal in Amsterdam rond het WK beachvolleybal. De inhoud daarvan was niet correct. Hier het juiste stuk.

In 2015 is bijvoorbeeld het WK beachvolleybal in Amsterdam. In aanloop daarnaartoe heeft hij (wethouder Sport) er mede voor gezorgd dat er in de diverse stadsdelen beachvolleybalvelden zijn aangelegd en gefinancierd door de gemeente Amsterdam (inclusief de stadsdelen in samenwerking met de Nevobo). Deze lokale beachvolleybalvelden worden beheerd door de stadsdelen.
De volleybalverenigingen uit die wijken zorgen ervoor dat er activiteiten voor buurtbewoners en scholieren plaatsvinden op die velden. Dit doen zij in samenwerking met de combinatiefunctionarissen volleybal. Zo wordt getracht de jeugd uit te dagen en te enthousiasmeren. Ook rond het WK beachvolleybal worden weer programma's (docentenscholing, lesbrieven voor docenten, instructeurs, clinics, toernooien) gemaakt waaraan de scholen kunnen deelnemen. De verenigingen en SportService Amsterdam zorgen er dan weer voor dat er een programma op de scholen en in de wijken wordt aangeboden met een vervolg bij de lokale vereniging.

Deze rectificatie doet recht aan de inzet van alle partijen

Olympic moves

Nu ook NK minitramp voor de voetballende vmbo-er

Trampolinespringen is best vet. Je kunt mooie sprongen laten zien. Nu was dat voor het NK minitrampspringen eigenlijk alleen maar weggelegd voor leerlingen met turnervaring. Maar dat is verleden tijd. De spelregels voor het NK minitramp zijn zo veranderd, dat nu ook de 'gewone' vmbo-leerling kan deelnemen.

Door: Maartje Pecht

Je hoeft geen hele show meer op te voeren; je kunt met tien leerlingen inschrijven waarvan er per sprongserie maar zes hoeven te springen. Je kunt altijd deelnemen met een schoolteam, onderbouw en bovenbouw gecombineerd. Je hoeft nog maar acht sprongseries uit te voeren met allemaal schoolsprongen, zoals dat in de les ook gebeurt. Er is een categorie gemaakt die zich richt op de gewone leerling, niet op de turners en turnsters van de turnclub.
Dat alles binnen een eenvoudig reglement.

Showspringen

Maar.... wil je gewoon mee blijven doen aan het showspringen, dan kan dat. Voor die categorie wijzigt er weinig. Laat met een team juist tal van variaties zien in show, in sprongsituaties, met en zonder objecten.

Ook kun je met een schoolteam met de allerbeste leerlingen, turners en turnsters deelnemen aan het groepsspringen. Gewoon knallen, laten zien wat je school kan.

Drie categorieën

Je kunt inschrijven in drie categorieën:
1 met een schoolteam in de categorie showspringen
2 met een schoolteam in de categorie groepsspringen niveau 1 voor gevorderde leerlingen
3 met een schoolteam in de categorie groepsspringen niveau 2 voor beginnende leerlingen.

Dit jaar is het NK op vrijdag 10 april in Alphen aan de Rijn.
Voor meer informatie, zie de site van de KVLO.

Contact:

olympicmoves@kvlo.nl

Een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs?

De keuzes van schoolleiders

De kwaliteit van het bewegingsonderwijs op basisscholen is de laatste jaren een veel besproken onderwerp geweest in de politiek. In het laatste bestuursakkoord dat de staatsecretaris met de sector heeft gesloten, staat dat scholen kwalitatief goed bewegingsonderwijs moeten bieden, waarbij het bewegingsonderwijs wordt gegeven door bevoegde groepsleerkrachten of een vakleerkracht. Veel scholen kiezen niet voor een vakleerkracht, terwijl die juist van belang kan zijn voor kwalitatief goede lessen.

Door: Lotte Heijs en Niels Reijgersberg

Schoolleiders en schoolbesturen kunnen grotendeels de koers van de school bepalen en zelf de keuze maken om een vakleerkracht voor het bewegingsonderwijs in te zetten. Uit onderzoek van het Mulier Instituut blijkt op een kwart van de scholen alle gymlessen door een vakleerkracht te worden gegeven[1].
75% van de scholen zetten groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs en op een kwart van de scholen worden gymlessen ook wel eens door onbevoegde leerkrachten gegeven. Om te achterhalen wat de achterliggende redenen en mechanismen voor scholen zijn om wel of niet een vakleerkracht in te zetten voor bewegingsonderwijs, zijn negentien schoolleiders in de provincie Utrecht geïnterviewd.

Schoolleiders aan het woord:

"Als je kiest voor een vakleerkracht gym en dat is een actieve collega, dan is dat een soort garantie, een borging dat een bepaald niveau gehaald wordt. Dus in die zin spreekt de keuze voor de leerkracht, ook de waardering uit die je aan het vak geeft"

"Bewegingsonderwijs op niveau, waarvan ik zeg dat het kwalitatief goed is, is werk voor een specialist. Wij zijn generalisten, ik wil specialisten aan het werk, ik zie daar grote meerwaarde in"

"Wij hebben geen vakleerkracht. Bewegingsonderwijs is heel erg belangrijk alleen het staat of valt niet bij twee of drie kwartier gym. Wat ik veel belangrijker vind is dat kinderen buiten kunnen bewegen en de vrijheid hebben om te bewegen"

Negen scholen met een vakleerkracht en tien scholen zonder vakleerkracht.

Besluitvorming in het bewegingsonderwijs op school

Vier factoren kunnen van invloed zijn op besluitvorming in het bewegingsonderwijs op de basisschool en stonden tijdens dit onderzoek centraal[2]. De eerste factor gaat over de invloed van de individuele opvattingen van de schoolleiders over het (bewegings)onderwijs. De tweede factor omvat de algemene institutionele regelgeving voor basisscholen en in het bijzonder de regels rondom het bewegingsonderwijs. De derde factor gaat over de invloed van betrokken partijen in de besluitvorming van het beleid van een school, zoals gemeenten, leraren, en ouders. En als laatste de invloed van de partijen die de meeste zeggenschap hebben in het beleid, in dit geval het schoolbestuur en de schoolleider.

Bewegingsonderwijs belangrijk, maar geen prioriteit

Het belang van bewegingsonderwijs wordt door alle schoolleiders onderstreept maar zij geven aan dat de prioriteit ligt bij de kernvakken taal en rekenen. Dit wordt veroorzaakt door de druk die de onderwijsinspectie uitoefent op scholen, een schoolleider geeft hierover het volgende aan: "Het gaat niet een dominant vak worden, daarvoor is de roep om op de basisvakken te scoren en mee te willen draaien in de top te groot". Ondanks dat alle schoolleiders het bewegingsonderwijs als een belangrijk vak zien, is er een duidelijk verschil op te merken in de exacte vertaling van het belang dat schoolleiders geven in hun beleid van het bewegingsonderwijs. Scholen die een vakleerkracht hebben, lijken meer de nadruk te leggen op het specifiek

kwalitatief 'beter leren bewegen' van kinderen, dan scholen zonder vakleerkracht. Dit verschil wordt duidelijk geïllustreerd in het bovenstaande kader.

Vakleerkracht vaak niet betaalbaar voor scholen

Alle scholen zonder vakleerkracht geven aan dat een vakleerkracht niet in de personeelsformatie van de school past. Zij zien geen financiële mogelijkheden voor een vakleerkracht, hoe graag ze het ook zouden willen. Wanneer een vakleerkracht wordt ingezet, zal dit volgens deze schoolleiders ten koste gaan van een groepsleerkracht of worden de klassen te groot. Een vakleerkracht blijkt snel gezien te worden als een luxe, omdat groepsleerkrachten ook bewegingsonderwijs kunnen geven. Opvallend is dat de scholen die wel een vakleerkracht hebben - en ook te maken hebben met financiële beperkingen - aangeven dat het een keuze is in hoe je het onderwijs organiseert. Zo geeft hierover een schoolleider het volgende aan: "Mijn beslissing was, ga ik een vakleerkracht inhuren, of zet ik een remedial teacher in. Ik heb de keuze gemaakt voor een vakleerkracht in plaats van extra RT. In dat soort dingen kun je organiseren".

Een tweede reden waardoor een vakleerkracht voor scholen niet betaalbaar is, is omdat ze geconfronteerd worden met leerlingenterugloop. Dit is een bedreiging voor de inzet van vakleerkracht, omdat de lumpsumfinanciering gebaseerd is op het aantal leerlingen in de school. Een schoolleider geeft hierover het volgende aan: "Je moet ergens gaan knijpen en dan is het bewegingsonderwijs een van de eerste posten waarop geknepen wordt, omdat leerkrachten het zelf ook kunnen geven".

Bevoegdheidsverplichting

Doordat studenten die van de Pabo afkomen niet meer automatisch bevoegd zijn tot het geven van bewegingsonderwijs, zijn scholen genoodzaakt keuzes te maken. Slechts voor enkele scholen was de bevoegdheidswijziging de directe aanleiding voor het aannemen van een vakleerkracht. Zij stonden voor de keuze een ingewikkelde rooster technische organisatie doorvoeren, of een vakleerkracht inzetten. De meeste scholen zonder vakleerkracht zien het loskoppelen van de bevoegdheid voor bewegingsonderwijs als 'problematisch', omdat niet iedereen automatisch bevoegd is. Hier tegenover staan scholen die juist aangeven dat zij door de nieuwe bevoegdheid vinden dat 'nieuwe leraren' specifieker zijn opgeleid en meer zicht hebben op bewegingsonderwijs. Een vakleerkracht was voor deze scholen dus minder belangrijk. Aan de ene kant lijkt het erop dat de bevoegdheidsvereisten voor bewegingsonderwijs bij enkele scholen de aanname van een vakleerkracht stimuleert. Aan de andere kant ervaren scholen zonder vakleerkracht het eerder als een belemmering en leidt het niet altijd tot de prikkel om daadwerkelijk een vakleerkracht in te zetten.

Directie en bestuur sleutelrol in de besluitvorming vakleerkracht

Uit de interviews komt naar voren dat het bestuur van een school een sleutelrol kan spelen in het al dan niet inzetten van een vakleerkracht, zowel in financiële als ideologische zin. Opvallend is dat bij de scholen die geen vakleerkracht hebben het bestuur zich niet bezig houdt met het hoe het bewegingsonderwijs is geregeld: "Als ik het heel plat zeg, dat interesseert ze geen moer, als ik maar voldoe aan de eisen die het ministerie stelt", zo geeft een schoolleider aan. Hier tegenover staan ook besturen die wel een belangrijke rol hebben gespeeld in de keuze van een vakleerkracht en scholen juist hebben gestimuleerd om een vakleerkracht in te zetten. Het belang dat een bestuur en de schoolleider hechten aan bewegingsonderwijs blijkt dus een beslissende rol te spelen.

Contact:

l.r.heijs@gmail.com

Schoolleiders aan het woord:

"Nee nee nee, eigenlijk hoor daar ik nooit iemand over. Je snapt hoe dat gaat in ons land, we praten over rekentoetsen en toetsresultaten en schooladvies naar voortgezet onderwijs. Maar over de inhoud van bewegingsonderwijs wordt niet gesproken" (schoolleider zonder vakleerkracht).

"We doen heel veel aan kunst en cultuur en we hebben wel de keuze gemaakt om met een dramadocent te werken, dat is een keuze die je als school maakt en waar de school, ouders, en kinderen zich heel prettig bij voelen (schoolleider zonder vakleerkracht)".

Ouders blijken op een enkele school na, nagenoeg geen rol te hebben in de keuze voor het al dan niet inzetten van de vakleerkracht. Kortom, het bewegingsonderwijs staat bij bijna alle scholen niet vaak op de agenda, zie het kader ter illustratie. Ondanks dit gegeven, liggen er wel kansen om via de ouders invloed uit te oefenen op het beleid, want uit onderzoek van NOC*NSF blijkt dat meer dan de helft van de bevolking het bewegingsonderwijs als essentieel vak ziet direct na de kernvakken[3].

Tot slot

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek is dat de visie van de schoolleider en het bestuur ten aanzien van bewegingsonderwijs een sleutelrol vervult bij de beslissing of een vakleerkracht daadwerkelijk ingezet wordt op scholen. Verder blijkt dat alle scholen bewegingsonderwijs belangrijk vinden, maar scholen met een vakleerkracht meer nadruk leggen op specifiek kwalitatief 'beter leren bewegen' dan scholen zonder vakleerkracht. Terwijl het belang van de directie en bestuur een belangrijke factor vormt in de besluitvorming, moet dit worden gezien in de context van de landelijke regelgeving, leerlingenterugloop en de druk op resultaten die scholen ervaren. Deze factoren blijken zwaar mee te wegen in het al dan niet inzetten van een vakleerkracht. Doordat de belangen die schoolleiders hechten aan kwalitatief goed bewegingsonderwijs de doorslag kunnen geven voor het inzetten van een vakleerkracht, blijft het belangrijk om de voordelen van een vakleerkracht bij schoolleiders en –besturen te benadrukken. Want als een school echt graag een vakleerkracht wil inzetten, blijkt het met een goede beleidsorganisatie prima mogelijk. Waar een wil is, is een weg!

Lotte Heijs deed tijdens een afstudeerstage bij het Mulier Instituut dit onderzoek en schreef hierover haar scriptie.
Niels Reijgersberg is onderzoeker bij het Mulier Instituut.

Noten

1 Reijgersberg, N., Werff, H. van der, & Lucassen, J. (2013). ***Nulmeting Bewegingsonderwijs. Onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs.*** Utrecht: Mulier Instituut.
2 Houlihan, B., & Green, M. (2006). The changing status of school sport and physical education: explaining policy change. ***Sport, Education and Society***, 11*(1)*, p. 73-92.
3 NOC*NSF (2014). Meerderheid Nederlanders wil bewegingsonderwijs als kernvak op basisschool.

Hoe belangrijk vindt Nederland gymles en sport op school?

Dat de KVLO zich inzet voor meer en beter bewegen zal de lezer niet raar in de oren klinken. Andere partijen doen dat echter ook en in steeds grotere mate. Een voorbeeld is NOC*NSF. In dit artikel laat ze zien hoe dat vorm heeft gekregen.

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Onderaan beginnen

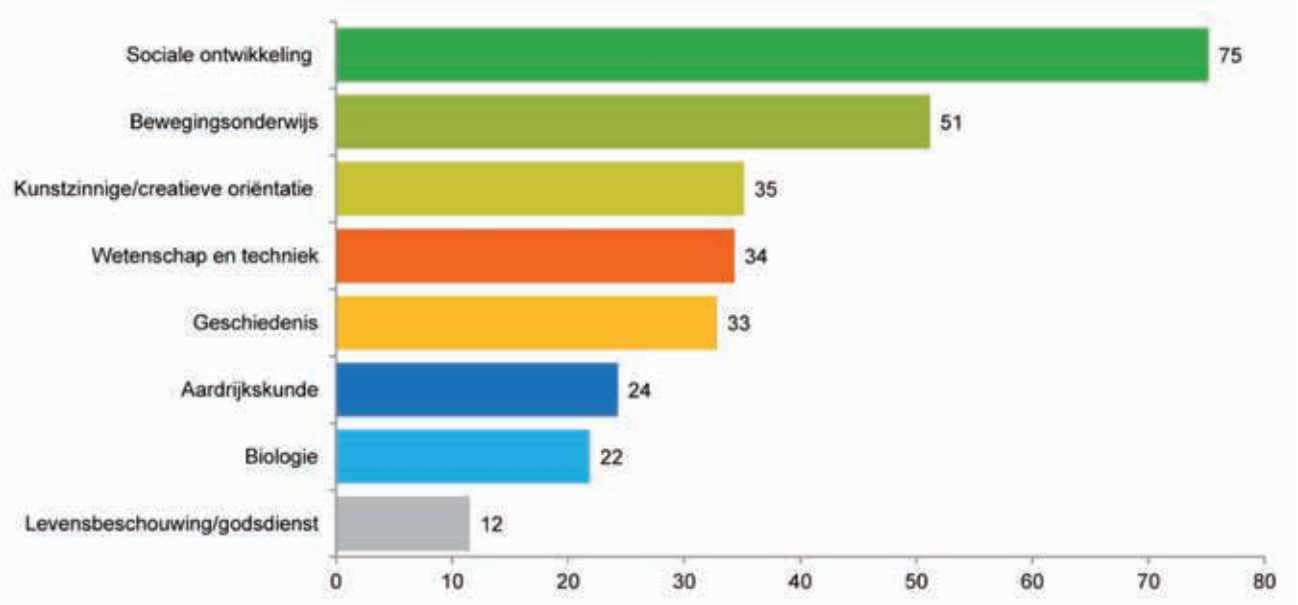
Door: Gerda Op het Veld

Landelijke lobby

NOC*NSF zet al jaren in op meer en beter sport en bewegen op school. We zien gymles en een brede oriëntatie op sport als een noodzakelijk fundament voor een leven lang plezier in sport en bewegen. Daarnaast is het ook onmisbaar als basis voor talentontwikkelingsprogramma's.
Het op jonge leeftijd eigen maken van een actieve leefstijl door sport betekent 3,5 keer zoveel kans om ook op volwassen leeftijd actieve sporter te zijn. En wie sport leert beter. Deelname aan sportactiviteiten op school draagt bij aan het ontwikkelen van discipline en doelmatig werken, waardoor kinderen zich beter kunnen concentreren. Iets wat jongeren kan helpen met het behalen van goede resultaten op school.

Het afgelopen jaar is er veel gediscussieerd over de ambitie uit het regeerakkoord voor een derde uur gym en hoe de staatssecretaris voornemens is dit te gaan invullen. NOC*NSF vindt dat kinderen elke dag een uur moeten kunnen sporten en bewegen waarvan minimaal twee

Voorkeur kernvakken basisschool (naast rekenen/taal)

uur (liefst drie uur) gym van een bevoegde docent. Om de vrijblijvendheid te doorbreken van scholen die onvoldoende of geen goede gymles geven heeft NOC*NSF in haar lobby ingezet op borging. Inmiddels heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen die regelt dat de Inspectie opdracht krijgt ook daadwerkelijk te gaan controleren en rapporteren of de twee uur ook daadwerkelijk worden gegeven. Om deze lobby kracht bij te zetten hebben we in de sportdeelname Index van juli van dit jaar verdiepingsvragen laten meelopen die interessante uitkomsten laten zien over de mening van de Nederlandse bevolking over gymles en sport op school (zie kader voor uitleg sportdeelname-index).

Bewegingsonderwijs kernvak?

Meer dan de helft van de ondervraagden (51 procent) noemt bewegingsonderwijs als belangrijk vak op school, direct na rekenen, taal en sociale vaardigheden. De voorkeur voor 'bewegingsonderwijs' is onder gezinnen met jonge kinderen (jongste kind 6 tot12 jaar) met 52 procent niet significant anders dan onder totaal Nederland.

Van de ouders die bewegingsonderwijs een kernvak vinden vindt 90 procent dat dit minimaal twee uur of meer per week moet zijn. Werken aan sociale ontwikkeling kan bij uitstek in de gymles en door sport op en rondom school.

Schoolsport

86 procent van de Nederlanders vindt sporten op school belangrijk en meer dan 75 procent vindt schoolsport zelfs onmisbaar. Ruim 80 procent van de Nederlandse bevolking is er van overtuigd dat kinderen door schoolsport discipline ontwikkelen en meer dan de helft van de Nederlandse bevolking is er van overtuigd dat schoolsport kinderen meer doelgericht maakt bij het leren. En bijna 80 procent ziet schoolsport een belangrijke rol spelen in het ontwikkelen van een gezonde leefstijl bij kinderen.

Contact:

Gerda.ophetveld@nocnsf.nl
Tel.: 06 3073 4136

Opvallend in de resultaten is de mening over lokale of landelijke schoolsportcompetitie. Een op de vier Nederlanders geeft de voorkeur aan een lokale schoolsportcompetitie. Een landelijke scholencompetitie heeft de minste voorkeur. KVLO, NOC*NSF, CCN en Achmea organiseren jaarlijks Olympic Moves, de grootste schoolsportcompetitie van Nederland. In de komende jaren ligt de focus op nog meer versterken van de regionale kampioenschappen die toewerken naar de landelijke eindfinale, de School Final in het Olympisch stadion in Amsterdam. Met het versterken van de regionale kampioenschappen wordt tegemoetgekomen aan de vraag meer deelnemers lokaal en regionaal te kunnen laten deelnemen aan deze schoolsportcompetitie.

Naast de mening van volwassen Nederlanders is ook aan kinderen zelf gevraagd wat zij vinden van sporten op en bij school.

Maar liefst 82 procent van de 5- tot 12-jarigen is (zeer) geïnteresseerd in sporten op school, dit tegenover slechts 65 procent van de 13- tot 18-jarigen.

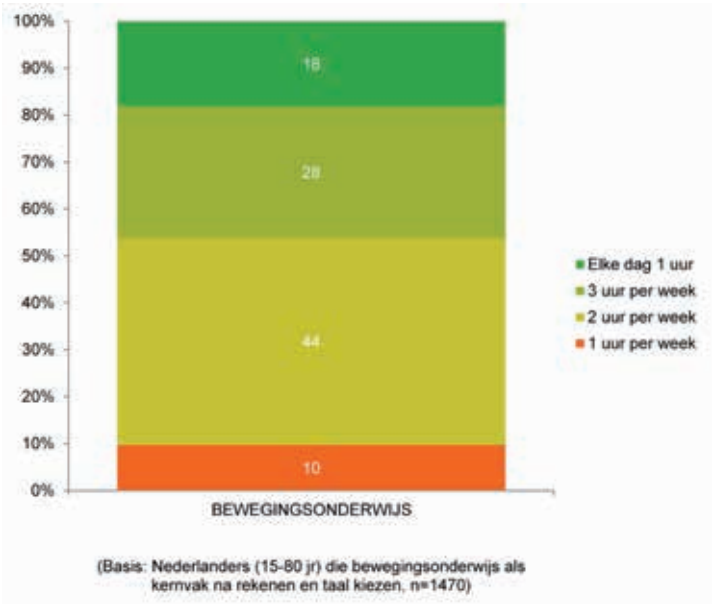
NOC*NSF Sportdeelname Index

De sportdeelname index is een maandelijks panelonderzoek uitgevoerd door GfK Intomart. Via een panel van n=3.000, representatief NL 5-80 jaar, wordt kwantitatief de sportdeelname in Nederland gemeten. De NOC*NSF Sportdeelname Index is een gewogen en geïndiceerde combinatie van de volgende metingen:

A. procent Nederlanders die ≥ 1x per maand sporten
B. procent Nederlanders die ≥ 4x per maand sporten
C. procent Nederlanders die voldoet aan combinorm
D. procent Nederlanders die sport bij een sportaanbieder *vereniging en / of commerciële sportschool)
E. procent Nederlanders via club of bond is aangesloten bij NOC*NSF (KISS)
F. Het gemiddeld aantal keer dat de sporters gesport hebben

Onderdeel van de meting is de Achmea Sport Index ≤18. Via dit deel van de index krijg je een beeld hoe vaak schoolgaande kinderen gemiddeld bewegen.

Bewegingsonderwijs

(Basis: Nederlanders (15-80 jr) die bewegingsonderwijs als kernvak na rekenen en taal kiezen, n=1470)

58 procent van de 5- tot 12-jarigen is (zeer) geïnteresseerd in sporten bij school, dit tegenover 43 procent van de 13- tot 18-jarigen. Ten aanzien van 'sporten namens school' zijn er geen significante verschillen. Kinderen van 5 t/m 18 jaar waarvan de ouder een hogere opleiding heeft, geven vaker aan (zeer) geïnteresseerd te zijn in sporten op school (88 procent).

Alle resultaten van het in opdracht van NOC*NSF en Achmea door GfK uitgevoerde onderzoek naar gymles en schoolsport vind je op: *http://www.nocnsf.nl/stream/schoolsport-onderzoek-gfk-i.o.-nocnsf-en-achmea.pdf*

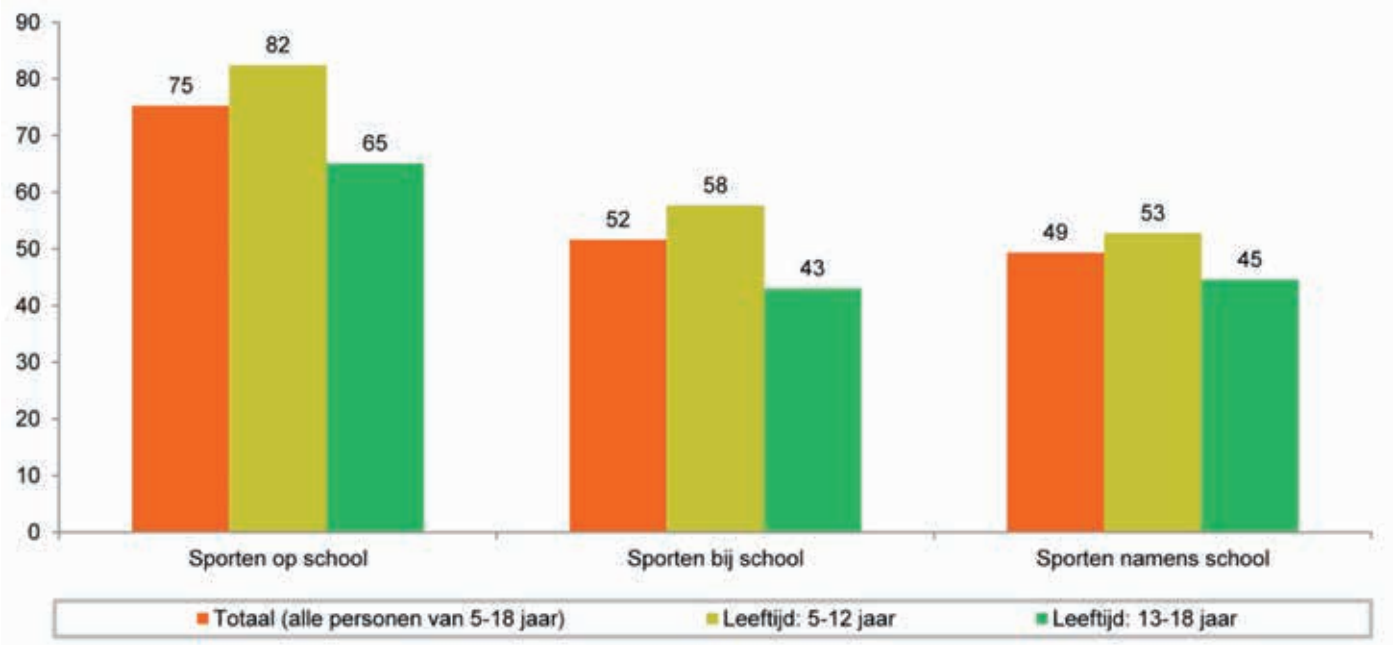
Ook onderwijs kan veel winnen met sport!

Jongeren vinden sport leuk. Sport zorgt er voor dat jongeren lekker in hun vel zitten en dat ze fitter zijn op school. Het op jonge leeftijd eigen maken van een actieve leefstijl door sport betekent 3,5 keer zoveel kans om ook op volwassen leeftijd actieve sporter te zijn.
Met sport ontwikkelen jongeren competenties die ook voor het onderwijs van toegevoegde waarde kunnen zijn. Zelf sporten houdt in dat jongeren hun grenzen leren verleggen, doorzettingsvermogen kweken en het beste uit zichzelf moeten proberen te halen. Met elkaar sporten betekent leren samenwerken, sportief en respectvol gedrag vertonen en vanuit sociale binding en cohesie leren deel uitmaken van een sportvereniging of -club.

Samen met de onderwijsraden werkt NOC*NSF aan een groter en beter sport-, beweeg- en gezonde leefstijlaanbod in en rondom primair-, voortgezet (speciaal)- en middelbaar beroepsonderwijs. We stimuleren scholen om werk te maken van een 'gezonde leeromgeving' en daarbij nauw samen te werken met landelijke en regionale partners. De behoeftes en vragen van de scholen staan daarbij centraal. Een landelijk servicepunt begeleidt en ondersteunt scholen. Landelijke experts en Gezonde School-adviseurs zijn actief om het primair, voortgezet, en middelbaar beroepsonderwijs te helpen bij de realisatie van een integraal sport- en beweegaanbod.

Gerda Op het Veld is adviseur Jeugd, sport en onderwijs bij NOC*NSF. Haar achtergrond is gezondheidswetenschappen, Universiteit Maastricht.
Ze is als expert sport verbonden aan de Onderwijsagenda sport, bewegen en gezonde leefstijl en samen met KVLO en NISB verantwoordelijk voor het themacertificaat Sport en bewegen van het vignet Gezonde school. Ze is ook redactielid van dit blad.

Interesse in schoolsport

De bijdrage van LO aan de motorische ontwikkeling van kinderen

Een leven lang bewegen start bij de beheersing van fundamentele motorische vaardigheden. Hier ligt een kans voor het bewegingsonderwijs om zich mee te profileren. In dit artikel wordt ingegaan op de relatie tussen motorische ontwikkeling en een actieve leefstijl en de bijdrage die het bewegingsonderwijs kan leveren.

Door: Joris. Hoeboer (MMI), drs. Marieke Krijger, prof. dr. Geert Savelsbergh en dr. Sanne de Vries

FOTO: HANS DIJKHOFF

Motorische basisvaardigheden oefenen

Volgens het regeerakkoord ' Bruggen slaan' uit 2012 streeft het kabinet naar uitbreiding van het aantal uren bewegingsonderwijs op de basisschool. Het Mulier instituut heeft op grond van dit voornemen een nulmeting uitgevoerd onder 1083 schooldirecteuren van het basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs om inzicht te geven in de kwaliteit van het huidige bewegingsonderwijs (Reijgersberg, Van der Werf, & Lucassen, 2013). Uit het onderzoek komt naar voren dat de *proces*kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de meeste basisscholen voldoende of goed is. Het merendeel van de scholen heeft een jaarplanning en een methode of vakwerkplan ter ondersteuning van het bewegingsonderwijs. De scholen zijn tevreden over het onderwijsleerproces en beoordelen hun sportaccommodatie en -materialen als voldoende of goed. Over de *product*kwaliteit van het bewegingsonderwijs is echter nog weinig bekend. Zo is het onduidelijk of de kerndoelen van het bewegingsonderwijs worden bereikt. Ook is niet bekend wat het bewegingsonderwijs bijdraagt aan de motorische ontwikkeling van kinderen (Reijgersberg e.a., 2013).
Gezien het grote maatschappelijk belang van een actieve leefstijl en de vermoedelijke relatie tussen motorische ontwikkeling en een leven lang bewegen, lijkt meer nadruk op motorische ontwikkeling binnen het bewegingsonderwijs een kans voor het bewegingsonderwijs (Clark, 2007; Gallahue & Donnelly, 2003).

Contact:

E-mailadres

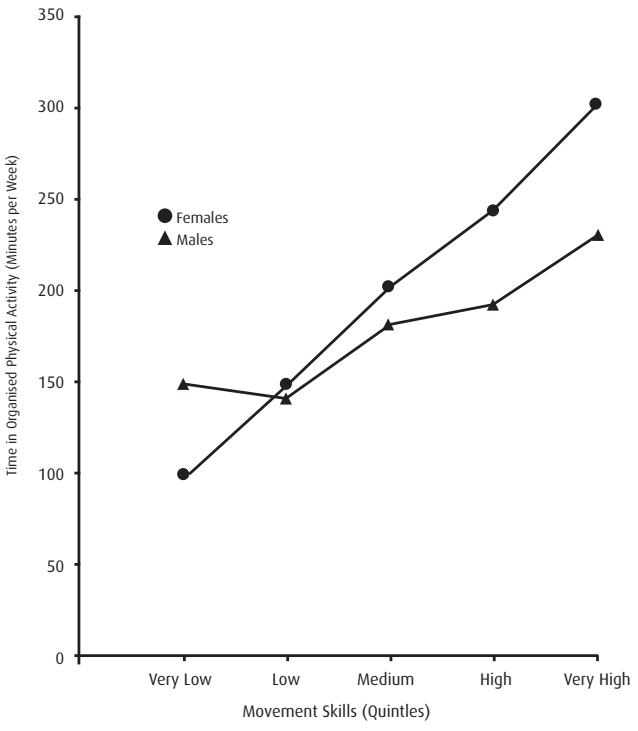
Onderzoek

De afgelopen jaren is er door middel van longitudinaal onderzoek naar motorische ontwikkeling en fitheid van kinderen inzicht gekomen in de gesteldheid van de motorische ontwikkeling van de huidige generatie kinderen (Lopes, Rodrigues, Maia, & Malina, 2011). Runhaar e.a. (2010) hebben tweemaal een motorische test afgenomen onder een groep kinderen, eenmaal in 1980 en eenmaal in 2006. Zij kwamen tot de conclusie dat de groep kinderen uit 2006 niet alleen minder fit en motorisch minder vaardig was dan de groep uit 1980, maar ook zwaarder. Vandorpe e.a. (2011) hebben de waarden herijkt voor kinderen in Vlaanderen en kwamen tot dezelfde de conclusie als Runhaar e.a. met betrekking tot de verminderde motorische vaardigheid.
Uit het Trendrapport Bewegen & Gezondheid komt naar voren dat zo'n 80% van de kinderen onvoldoende lichamelijk actief is (Hildebrandt,

e.a., 2013). Deze kinderen halen de Nederlandse Norm Gezond Bewegen van minimaal een uur per dag matig intensief bewegen niet. Bovenstaande bevindingen roepen vragen op. Is er een verband tussen (een achterstand in) de motorische ontwikkeling en de hoeveelheid en kwaliteit van beweging van kinderen? Ontwikkelen kinderen een motorische achterstand omdat zij minder, of minder gevarieerde, bewegingservaring opdoen? Of bewegen kinderen minder omdat zij een motorische achterstand hebben? Wat is hierover bekend in de wetenschappelijke literatuur? En hoe zou deze kennis toegepast kunnen worden in het bewegingsonderwijs om zo de gestelde problemen te kunnen voorkomen?

Belang van fundamentele motorische vaardigheden

De rol van de motorische ontwikkeling in relatie tot een actieve leefstijl is in de huidige literatuur onderbelicht (Okely, Booth, & Patterson, 2001). Er wordt weinig aandacht besteed aan het proces van hoe kinderen leren bewegen en de bijdrage van deze motorische vaardigheden in hun lichamelijke activiteit als ze ouder worden (Goodway, 2009). Deze motorische vaardigheden worden in de basis gevormd door de fundamentele motorische vaardigheden (FMS). De FMS zorgen ervoor dat kinderen kunnen opgroeien tot lichamelijk actieve individuen (Okely e.a., 2001). FMS worden onderverdeeld in locomotorische vaardigheden en manipulatieve vaardigheden (Stodden e.a., 2008; Stodden, Langendorfer, & Roberton, 2009). Locomotorische vaardigheden bestaan uit vaardigheden die het lichaam door de ruimte bewegen, zoals wandelen, hardlopen, huppelen, hinkelen, springen en glijden. Manipulatieve vaardigheden bestaan uit vaardigheden zoals gooien, vangen, stuiteren, schoppen, slaan en rollen. Zonder deze fundamentele motorische vaardigheden, beschikken kinderen niet over de noodzakelijke voorwaarden voor latere lichamelijke activiteiten (Stodden e.a., 2008). Deze gedachtegang wordt ondersteund door een onderzoek van Okely e.a. (2001). In hun onderzoek wordt een significant verband gevonden tussen de beheersing van FMS en het beoefenen van sport bij adolescenten. Hoe beter de beheersing van de FMS, hoe meer tijd jongens en meisjes besteedden aan sportactiviteiten (Afbeelding 1). Stodden e.a. (2009) zijn van mening dat de ontwikkeling van de FMS tijdens de kindertijd fungeren als een katalysator voor het handhaven van fitheid en lichamelijke activiteit in de volwassenheid. Het lijkt erop dat FMS een cruciale rol spelen in de motorische ontwikkeling.

Afbeelding 1: Gemiddeld aantal minuten in georganiseerde activiteit per vaardigheidsniveau (Okely et al., 2001)

Berg van motorisch leren

Mensen besteden hun hele leven aan het opdoen, uitbreiden en aanpassen van motorische vaardigheden op grond van context factoren. Volgens Clark and Metcalfe (2002) ontwikkelen FMS zich door de interactie van biologische kenmerken en omgevingsfactoren. De ideeën van Clark en Metcalfe leidden tot de ontwikkeling van een conceptueel model: "de berg van motorische ontwikkeling". Het model wordt weergegeven in Afbeelding 2. In deze metaforische berg is de levensloop van een individu onderverdeeld in vijf periodes waarin bepaalde gedragingen kunnen worden geïdentificeerd. De opbouw van het model laat zien dat de periode waarin de FMS worden ontwikkeld van fundamenteel belang is voor de motorische ontwikkeling in latere fases.

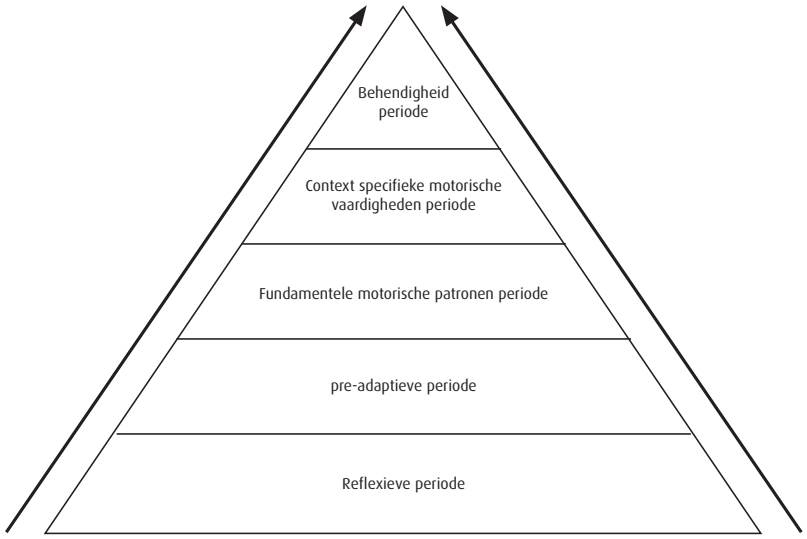
Ruimte voor onderzoek

Stodden e.a. (2009) suggereren dat er een relatie is tussen motorische ontwikkeling en lichamelijke activiteit op latere leeftijd. Seefeldt and Nadeau (1980) trekken een soortgelijke conclusie. Zij gaan uit van een vaardigheidsbarrière die een zeker basisniveau (kritische drempel) aangeeft. Als een kind deze kritische drempel niet haalt, zal de interesse in lichamelijke activiteit drastisch afnemen. Structureel longitudinaal onderzoek naar de relatie tussen motorische ontwikkeling en lichamelijke activiteit ontbreekt echter op dit moment. Een eerste aanzet hiertoe door Lopes e.a. (2011) laat zien dat motorische coördinatie een belangrijke voorspeller is voor lichamelijke activiteit bij kinderen van 6-10 jaar. Er kan op basis van het huidige bewijs nog niet met zekerheid worden gesteld dat er een oorzaak-gevolg relatie is tussen motorische ontwikkeling en lichamelijke activiteit. Zijn kinderen die nu motorisch minder vaardig zijn later minder fit, bewegen ze later minder? Om hier meer inzicht in te krijgen is longitudinaal onderzoek nodig, onderzoek waarin de motorische ontwikkeling en lichamelijke activiteit van kinderen gedurende meerdere jaren gevolgd worden.

Bijdrage van bewegingsonderwijs aan motorische ontwikkeling van kinderen

Hoewel er nog geen hard wetenschappelijk bewijs is voor een oorzaak-gevolg relatie tussen fundamentele motorische vaardigheden en een actieve leefstijl, is het wel aannemelijk dat deze er is. De onderzoeken van Stodden e.a. (2008, 2009) laten zien dat FMS vroeg in het leven samenhangen met een meer actieve leefstijl in de daaropvolgende jaren. Voor de praktijk is het dus belangrijk aandacht te besteden aan het ontwikkelen van FMS in de vroege kindertijd. En waar kan dat beter dan in het bewegingsonderwijs?
Helaas is de focus op motorische ontwikkeling in het bewegingsonderwijs de laatste jaren gemarginaliseerd (Clark, 2007). Daarnaast is

de aanwezigheid van een docent lichamelijke opvoeding in het basisonderwijs niet altijd een zekerheid. Met name in de belangrijkste ontwikkelingsperiode, de derde periode in de berg van Clark and Metcalfe (2002), ontbreekt het regelmatig aan een vakleerkracht zoals gebleken uit de nulmeting van het Mulier instituut (Reijgersberg e.a., 2013). In groep 3 t/m 8 wordt op slechts 25% van de basisscholen alleen door een vakleerkracht bewegingsonderwijs gegeven. Op de helft (46%) van de basisscholen worden de bewegingslessen in groep 3 t/m 8 verzorgd door de groepsleerkracht en 29% van de scholen kiest voor een combinatie van groeps- en vakleerkracht (Reijgersberg e.a., 2013). In de groepen 1 en 2 wordt het bewegingsonderwijs vooral door de groepsleerkrachten verzorgd (op 81% van de scholen).

Afbeelding 2: Berg van motorische ontwikkeling (Clark & Metcalfe, 2002)

Kijken naar de toekomst...

Docenten lichamelijke opvoeding zouden een meer zichtbare bijdrage kunnen leveren aan het activeren van de jeugd tot een leven lang bewegen. Zij kunnen aan deze maatschappelijke uitdaging tegemoet komen door zwaarder in te zetten op het ontwikkelen van fundamentele motorische vaardigheden van kinderen. Zo zouden expliciete programma's gericht op motorische ontwikkeling van kinderen ontwikkeld en vervolgens geïntegreerd kunnen worden in het bewegingsonderwijs. Daarnaast zou een eenduidig meetinstrument om de motorische ontwikkeling van kinderen vast te stellen in de gymlessen een mogelijke stap vooruit zijn. Door gebruik te maken van een dergelijk meetinstrument wordt het mogelijk om te signaleren hoe het met de ontwikkeling van kinderen gesteld is en welke beweegprogramma's effect hebben op de motorische ontwikkeling van kinderen. In 2014 is De Haagse Hogeschool binnen het project 'Gymzaal van de Toekomst' gestart met een onderzoek naar de motorische ontwikkeling van kinderen en de mogelijke bijdrage van het bewegingsonderwijs hieraan. Een eerste stap in het onderzoek is het ontwikkelen van een valide en betrouwbaar meetinstrument om de motorische ontwikkeling van kinderen op een eenvoudige, relatief snelle en leuke wijze in kaart te brengen. In dit onderzoek wordt getracht om aan de hand van de uitvoering van een beweegparcours door leerlingen, een uitspraak te doen over de motorische ontwikkeling van deze leerlingen. Het beweegparcours (weergegeven in Afbeelding 3) is gebaseerd op het Athletic Skills Model (Wormhoudt, Teunissen, & Savelsbergh, 2012). In een pilotstudie in 2013, geïnitieerd door de VU, is het beweegparcours uitgetest. De eerste resultaten van het vervolgonderzoek binnen de Gymzaal van de Toekomst worden begin 2015 verwacht.

Over de auteurs

Joris Hoeboer studeerde aan de Halo en deed zijn master gericht op innovatiemanagement. Hij is verbonden aan de Academie voor Sportstudies als Hogeschooldocent en is kenniskringlid binnen het lectoraat Gezonde Leefstijl in een Stimulerende Omgeving op De Haagse Hogeschool.
Michiel Krijger studeerde Bewegingstechnologie aan de Haagse Hogeschool en Bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij is docent Bewegingsanalyse en Motorisch leren binnen de Academie voor Sportstudies op De Haagse Hogeschool.
Geert Savelsbergh is hoogleraar aan de Faculteit der Bewegingswetenschappen, VU Amsterdam als hoofd van de Motor Control groep van MOVE . Ook is hij 'visiting' hoogleraar aan de Manchester Metropolitan University, Engeland.

Contact:

j.j.a.a.hoeboer@hhs.nl

Sanne de Vries studeerde Bewegingswetenschappen en Epidemiologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Zij werkt als lector Gezonde Leefstijl in een Stimulerende Omgeving op De Haagse Hogeschool.

Bibliografie

Clark, J. E. (2007). On the problem of motor skill development. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 78*(5), 39-44.
Clark, J. E., & Metcalfe, J. S. (2002). The mountain of motor development: A metaphor. *Motor development: Research and reviews, 2*, 163-190.
Gallahue, D. L., & Donnelly, F. C. (2003). Assessing Progress: Motor, Fitness, and Physical Activity Assessment. *Development Physical Education for All Children*, 282-313.
Lopes, V. P., Rodrigues, L. P., Maia, J. A. R., & Malina, R. M. (2011). Motor coordination as predictor of physical activity in childhood. *Scand J Med Sci Sports, 21*(5), 663-669.
Okely, A. D., Booth, M. L., & Patterson, J. W. (2001). Relationship of physical activity to fundamental movement skills among adolescents. *Med Sci Sports Exerc, 33*(11), 1899-1904.
Reijgersberg, N., Van der Werf, H., & Lucassen, J. (2013). Nulmeting bewegingsonderwijs. Utrecht: Mulier Instituut.
Seefeldt, V., & Nadeau, C. (1980). Developmental motor patterns: Implications for elementary school physical education. *Psychology of Motor Behavior and Sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
Stodden, D. F., Goodway, J. D., Langendorfer, S. J., Roberton, M. A., Rudisill, M. E., Garcia, C., & Garcia, L. E. (2008). A developmental perspective on the role of motor skill competence in physical activity: An emergent relationship. *Quest, 60*(2), 290-306.
Stodden, D. F., Langendorfer, S. J., & Roberton, M. A. (2009). The association between motor skill competence and physical fitness in young adults. *Res Q Exerc Sport, 80*(2), 223-229. doi: 10.1080/02701367.2009.10599556
Vandorpe, B., Vandendriessche, J., Lefèvre, J., Pion, J., Vaeyens, R., Matthys, S., . . . Lenoir, M. (2011). The KörperkoordinationsTest für Kinder: reference values and suitability for 6–12-year-old children in Flanders. *Scand J Med Sci Sports, 21*(3), 378-388.
Wormhoudt, R., Teunissen, J. W., & Savelsbergh, G. J. P. (2012). *Athletic skills model*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

De ideale les

FOTO: HANS DIJKHOFF

Zo dat is vol!

Nee, vooraf kun je nooit zeggen of je de ideale gymles gaat geven. Sterker nog, wat is eigenlijk de ideale gymles? Terwijl ik dit overdenk kijk ik naar de rij wachtende kinderen, die alleen maar langer lijkt te worden. De oefening is simpel, een aanloop, de trampoline, en wie durft strekt zijn benen richting spagaat. Daarna limbo-dansend onder een niet al te lage stok door en weer achteraan sluiten. Dit spelletje kan zo leuk zijn als er niet teveel kinderen aan meedoen. "Bob, blijf nou eens met je tengels van Willem af." Ik roep hard en zie dat Bob schrikt. Hij weet best wat "tengels" zijn, maar het klonk grof. Kinderen van elf zijn zelf aardig grofgebekt, maar dat is vaak maar spel. Ze weten haarfijn als iets bozig bedoeld is. Bob heeft bovendien een voelspriet voor drukte. Als het druk is, wordt hij drukker. En daar heb ik er vandaag meer van.

"Misschien bestaat de ideale les niet", mijmerde ik tegen Paul, een collega die al sinds jaar en dag Duits geeft. Paul is ondanks zijn onderwijservaring niet cynisch geworden. Zijn antwoord bewees het weer eens: "De ideale les zou heel vaak gegeven kunnen worden", mompelde hij. "Sterker nog, ik geef hem wel eens. Dan valt alles op de plek. Het zijn alleen maar de basisvoorwaarden waar aan voldaan moet worden. En die zijn voor iedereen verschillend… Wat zijn jouw basisvoorwaarden?"

Terwijl ik twee meiden sommeer om mee te doen aan de oefening – ze laten iedereen voorgaan en hebben daar enorm veel pret mee – bedenk ik me dat ik op zich niet zoveel voorwaarden heb. Wat heb je nodig om te spelen? Een speelveld, niet al te barre omstandigheden en eventueel wat materialen. Dat laatste is ook nog niet van levensbelang. Inventiviteit is een aangeboren kwaliteit van de ALO-er. Of zou dat moeten zijn.

"Als de klas te vol is, haak ik af", verraste Paul me aan het einde van zijn best wel positieve betoog. En hij sloeg daarbij de spijker op de kop. "Ik kan een klas van twintig kinderen, waarvan de helft een schijthekel heeft aan Duits nog wel aan", lachte Paul. "Dan is mijn taak om die tien welwillenden enthousiast te houden en nog twee of drie anderen mee te trekken. Die zeven zijn dan in minderheid en houden zich koest."

"Bob, ga jij maar even aan de kant zitten", roep ik boos. Stuiterbal Bob heeft Koosje laten struikelen en hoewel het goed af is gelopen, ze lacht al weer door haar tranen heen, haal ik Bob maar even uit de groep. Er is hier geen minderheid, bedenk ik me. Het samenvoegen van deze achtstegroepers is het slechtste idee van 2014.

Ik ga maar weer trefbal spelen. Dat vinden ze leuk en dan vallen de kneusjes snel af en wordt het wel een hanteerbare groep. Vijf minuten later kijk ik naar de wachtenden. Cinan, een obees ventje die wel wat beweging kan gebruiken, zat als eerste. Demy, Roos en Anna volgden. Het zijn kinderen die vastzitten, die moe worden van elke beweging en die dus nauwelijks nog bewegen.

De ideale les… Hoe lang zou het geleden zijn dat ik 'een ideale les' gaf? Soms denk ik dat ik de strijd aan het verliezen ben. Vorig jaar nog was ik na het samenvoegen van deze klassen woedend het kamertje van Dirk, de interim-directeur, binnen gestapt. Dit keer heb ik het gewoon laten gebeuren. Ik weet toch wel wat hij gaat zeggen. "Het kan niet anders; wil je nou dat deze kinderen gymles krijgen, of niet; het is de minst slechte van alle oplossingen…"

"Ben ik een idealist", vroeg ik aan collega Paul. "Dat ik gewoon gymles wil geven en dat ik dertig kinderen echt het absolute maximum vind?" Paul schudde zijn hoofd. "Je bent geen idealist, maar ik hoop ook dat je geen realist wordt. Dit accepteren is het ergste wat ons kan overkomen."

Terwijl de 'leukste kinderen' over zijn bij het trefbal, loop ik even langs Bob. "Niet meer ouwehoeren", fluister ik in zijn oor. Hij lacht en in zijn ogen zitten al weer pretlichtjes. "Sorry dat ik af en toe zo stuiter", klinkt het veel te volwassen. "Ach Bob", antwoord ik met een zucht. "Bewegen is een levensbehoefte en daarvoor heb je ruimte nodig. Ik snap het wel."

Mery Graal

Cursussen Levensreddend Handelen

Herhalingscursus 26 november 2014 in Zeist

Cursustijden van 13.00-20.00 uur
Aanmelden of meer informatie over de cursus kun je vinden op de homepage van de KVLO, onder het kopje 'uitgelicht' of via de het kopje 'scholing en kwaliteit' op de site. *www.kvlo.nl*

Studiedag voortgezet onderwijs maandag 19 januari 2015

De KVLO organiseert samen met Fontys Sporthogeschool deze studiedag die volledig in het teken staat van een krachtige leeromgeving. In een inspirerende omgeving bieden we voor zowel de docent Lichamelijke Opvoeding, de combinatiefunctionaris als voor andere professionals interessante workshops aan.

De uitgebreide workshops kenmerken zich door praktische toepasbaarheid. De workshops krijgen ruim de tijd, 2,5 uur, waardoor het mogelijk is om dieper op de stof in te gaan. Uitgangspunt is steeds het beter en enthousiaster leren deelnemen aan beweegactiviteiten door:

FOTO: HANS DIJKHOFF

Impressie Studiedag VO 2014 Den Haag

Het KVLO-register is **per 1-1-2013 gestopt** als zelfstandig register. De registratie van docenten LO en de validering van LO-specifieke scholing loopt vanaf januari 2013 via *registerleraar.nl*. Alle leraren in het PO, VO en mbo kunnen zich hier registreren.

- het gebruik van actuele inzichten op het gebied van *motivatie*;
- het gebruik van actuele inzichten op gebied van *motorisch leren*;
- activiteiten zodanig *aan te passen* dat de kenmerkende beweeguitdagingen behouden blijven, maar de *betrokkenheid en succeservaringen* van *iedere* leerling geoptimaliseerd worden.

Fontys Sporthogeschool zet zich in voor modern bewegingsonderwijs door actuele (praktijk)kennis en ervaring te generen, bijeen te brengen, en te delen. Ben je op zoek naar handvatten om ook voor jouw leerlingen een krachtige leeromgeving te ontwikkelen, of deze omgeving te optimaliseren? Schrijf je dan middels de site van de KVLO tijdig in voor deze studiedag.

Met de qr-scan van onderstaande code kun je rechtstreeks naar kvloscholing.nl. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

Scholingen van afdelingen en opleidingsorganisaties

Op de webkalender staan scholingen en evenementen van de diverse afdelingen en opleidingsorganisaties vermeld.

Uitgebreide informatie over alle scholingen/evenementen? Zie de kalender op de homepage van www.kvlo.nl

Inschrijving via kvloscholing.nl of een verwijzing daarvoor via kvloweb.nl

Contact:

astrid.vanderlinden@kvlo.nl

(KV)LO-NIEUWS

WINTERVERGADERING

De 152e Wintervergadering vindt plaats op zaterdag 13 december 2014 van 09.30-12.30 uur bij de KNVB te Zeist.
De voorlopige agenda is als volgt:
Opening door voorzitter Jan Rijpstra

1. Notulen Voorjaarsvergadering d.d. 24 mei 2014 (zie *www.kvlo.nl/Mijn Kvlo*)
2. Mededelingen
3. Begroting 2015 (ter inzage bij de afdelingsbesturen)
4. Voorstel tot wijziging Statuten en Huishoudelijk Reglement KVLO
5. Voorstel wijziging cadeaustructuur KVLO
6. FvOv-zaken
7. Aftreden bestuursleden Yvonne Sanders en Peter Dooijeweerd
8. Rondvraag
9. Schriftelijke vragen zullen eerst worden behandeld
10. Sluiting

De Week van Respect

10 t/m 14 november 2014 is de week van respect. Rocks 'n Rivers heeft een leuk én leerzaam spelprogramma met het thema respect : de STRIJD DER ELEMENTEN. Een dynamisch spel met voor ieder wat wils. Elke leerling kan een bijdrage leveren en zijn vaardigheden tonen. Het programma kan gewoon op school worden uitgevoerd. De scholen die dit spelprogramma hebben gedaan, beoordeelden het met een 8,8 ! Voor informatie: www.rocks-n-rivers.nl

OMGAAN MET PESTGEDRAG VOOR ONDERWIJSTEAMS

PPSI heeft het spel Gedragen Gedrag vernieuwd: situaties zijn geüpdatet en er zijn meer casussen over meer thema's. Het spel is daardoor multi-inzetbaar geworden. VO-leerlingen kunnen nu ook meespelen.
Bovendien is de vormgeving aangepast en de kwaliteit van het spel duurzamer.
Met Gedragen Gedrag gaan onderwijsteams (PO en VO) met elkaar in gesprek met als doel gewenst en ongewenst gedrag op school bespreekbaar te maken en tot afspraken en regels te komen. Dit draagt bij aan het voorkomen en aanpakken van ongewenst gedrag.
Gedragen Gedrag is verkrijgbaar in een versie voor het primair onderwijs en voor het voortgezet onderwijs. Extra in het spel voor het voortgezet onderwijs zijn de leerlinggerichte situatiekaartjes, waardoor het spel ook met leerlingen kan worden gespeeld.
Meer weten? *www.ppsi.nl*

VAN TIMMERMANSOOG TOT VAKSECTIEBRIL

In het najaar van 2014 worden diverse bijeenkomsten gehouden met docenten en vaksecties LO. Centrale vraag in deze bijeenkomsten is steeds: hoe doen onze leerlingen het? Aan de hand van beschrijvingen van deelname-niveaus van het *Basisdocument VO*, tussendoelen en videobeelden krijgen docenten beter zicht op de wijze van deelnemen van hun leerlingen. Wat kunnen we van hen verwachten en hoe kunnen wij de huidige leerlijnen met kernactiviteiten verbeteren? De ervaringen vanuit de bijeenkomsten verwerkt SLO in een handreiking voor (toekomstige) docenten en vaksecties die werk willen maken van hun kwaliteit. Neem voor meer informatie contact op met Ger van Mossel. *G.vanmossel@slo.nl*

MOBIEZ

In samenwerking met Sportbedrijf Deventer heeft Nijha het beweegconcept MobieZ gelanceerd. Met MobieZ kan er eenvoudig worden ingespeeld op de belevingswereld van kinderen terwijl toch de basisvaardigheden uit het bewegingsonderwijs worden gedaan. Ze worden alleen in een hedendaags jasje gestoken. De gymles kan uitdagender en aantrekkelijker zijn als de kinderen bijvoorbeeld op een biketrialfiets of skateboard kennismaken met balanceren.
MobieZ is een soort ruilpakket. Door een roulatiesysteem krijgen sportaccommodaties vijf keer per jaar andere materialen tot hun beschikking. Iedere Mobie beschikt over andere materialen. Kinderen kunnen zo gedurende het schooljaar kennismaken met een breed beweegaanbod met de nieuwste materialen. De MobieZ materiaalsets worden ondersteund met bijbehorende leskaarten die leerkrachten helpen met het uitvoeren van de gymlessen. Met MobieZ wordt de reguliere gymles aangevuld met uitdagende, eigentijdse materialen zoals handbogen, frisbees, biketrialfietsen en nog veel meer.
Voor info: *jarno.vedders@nijha.nl*

Werkboek voor de buurtsportcoach

Op dit moment zijn vijftien auteurs (vakleerkrachten, buurtsportcoaches, opleiders) bezig activiteiten te beschrijven die door buurtsportcoaches als naschoolse sport gedaan kunnen worden met kinderen van 4 - 12 jaar. De activiteiten sluiten aan op de inhoud van de lessen bewegingsonderwijs en vormen een verbinding naar de sportverenigingen en de activiteiten die kinderen op straat en in andere verbanden doen. Er wordt onder andere gewerkt aan basketbal, hockey, honk- en softbal, maar ook aan remediërend bewegingsonderwijs, knikkeren, kubb, circus en een speeltuin. In het voorjaar van 2015 zal het werkboek beschikbaar zijn. Neem voor meer informatie contact op met Marco van Berkel. M.vanberkel@slo.nl

Redactie: Hans Dijkhoff

- ✓ materiaalhuurservice
- ✓ persoonlijke ondersteuning
- ✓ vrijplaatsen voor begeleiders
- ✓ Lid SGR
- ✓ scherpe prijs/directe inkoop
- ✓ vrijblijvende optie
- ✓ keurmerk touringcars
- ✓ wintersportspecialist

GREVINK reizen
wintersportreizen voor groepen!

Mecklenburglaan 12
3843 BP Harderwijk
Lid Stichting Garantiefonds reisgelden

Vraag uw offerte aan:
www.grevink.nl
bel 0341-460180
info@grevink.nl

SPORT-THIEME
Schoolsport · Sport binnen een vereniging · Fitness · Therapie
Hij zijn uw team!

Schoolsport · Sport binnen een vereniging · Fitness · Therapie

Sport-Thieme is sinds 65 jaar in de sportwereld thuis. Ondertussen profiteren Sport-Thieme klanten in grote delen van Europa van het omvangrijke kwalitatieve aanbod.

In onze catalogus en in onze webshop bieden wij **10.000 artikelen** aan. Wij danken u voor het vertrouwen door middel van **100 dagen recht op retourzenden** en op minstens **3 jaar garantie**.

Hij zijn uw team!

Tel. 088–3853405
Sport-Thieme.nl

Vraag nu GRATIS de catalogus aan!

alzheimer nederland

Help Alzheimer overwinnen. Dan hoeft niemand zichzelf te verliezen.

www.alzheimer-nederland.nl

Mogelijk gemaakt door NSGK voor het gehandicapte kind

wielewaal maak het mee!

VAKANTIE IS WIELEWAAL

Stichting Wielewaal zoekt vrijwilligers om kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking een onvergetelijke vakantietijd te bezorgen.
Maak jij het mogelijk? **www.wielewaal.nl/vrijwilligers**

KORFBAL SAMEN SCOREN

Korfbal wordt voornamelijk beoefend bij korfbalverenigingen, maar ook in het bewegingsonderwijs op scholen worden vormen van korfbal bijgebracht.

In *Korfbal, samen scoren* wordt een brug geslagen tussen jeugdsport en bewegingsonderwijs. Het boek biedt docenten en studenten lichamelijke opvoeding alsmede korfbaltrainers (in opleiding) een visie en veel praktijksituaties om korfbal bij kinderen te introduceren. Er wordt dus een brede toegankelijkheid nagestreefd.

Naast het schot uit stand en de doorloopbal worden de thema's samenspelen, gooien en vangen beschreven. Tevens wordt ingegaan op de thema's onderscheppen en verdedigen, goochelen met de bal en spelregels. Bovendien komen talrijke oefen- en spelvormen aan bod. Het uitgangspunt is hierbij steeds dat korfbal zeer uitdagend kan zijn, mits er ook veel aandacht wordt geschonken aan het creëren van spelplezier.

Over de auteurs
Rob Lof is oefenmeester en was verantwoordelijk voor opleidingen bij het KNKV. *Kees Vlietstra* is docent bewegingsonderwijs en consulent bij het KNKV.

€16,90 incl. btw
ISBN: 978-90-72335-59-3
Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

BASISDOCUMENT BEWEGINGSONDERWIJS VOOR DE ONDERBOUW VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Welke kwaliteit streven we als vakwereld na binnen bewegingsonderwijs – of zoals het vanaf nu heet 'bewegen en sport' – in de onderbouw van het voortgezet onderwijs? Een actuele vraag nu de regelgeving voor die onderbouw meer ruimte aan de scholen laat en er een toenemende samenwerking met buitenschoolse partners aan het ontstaan is. Altijd wordt aan de vaksectie bewegingsonderwijs gevraagd kwaliteit te leveren. In dit Basisdocument bewegingsonderwijs wordt stapsgewijs een antwoord gegeven op die vraag naar kwaliteit.

Eerst biedt dit Basisdocument een visie op doel en functie van het bewegingsonderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Het gaat erom leerlingen beter bekwaam te maken voor deelname aan een in toenemende mate complexe en gedifferentieerde bewegingscultuur.

Vervolgens worden 22 leer- of ontwikkellijnen beschreven. In elk daarvan staat een cluster activiteiten met een overeenkomstige (bewegings)uitdaging centraal. Ook is van alle leerlijnen een voorbeeld gegeven van kernactiviteiten die op groepsniveau voor die leerlijn aan het eind van klas 1 en aan het eind van klas 3 haalbaar zouden moeten zijn.

Ten slotte wordt van elke kernactiviteit op vier verschillende niveaus de wijze waarop leerlingen daaraan deel kunnen nemen omschreven.

€52,50 incl. btw
ISBN: 978-90-72335-57-9
Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media